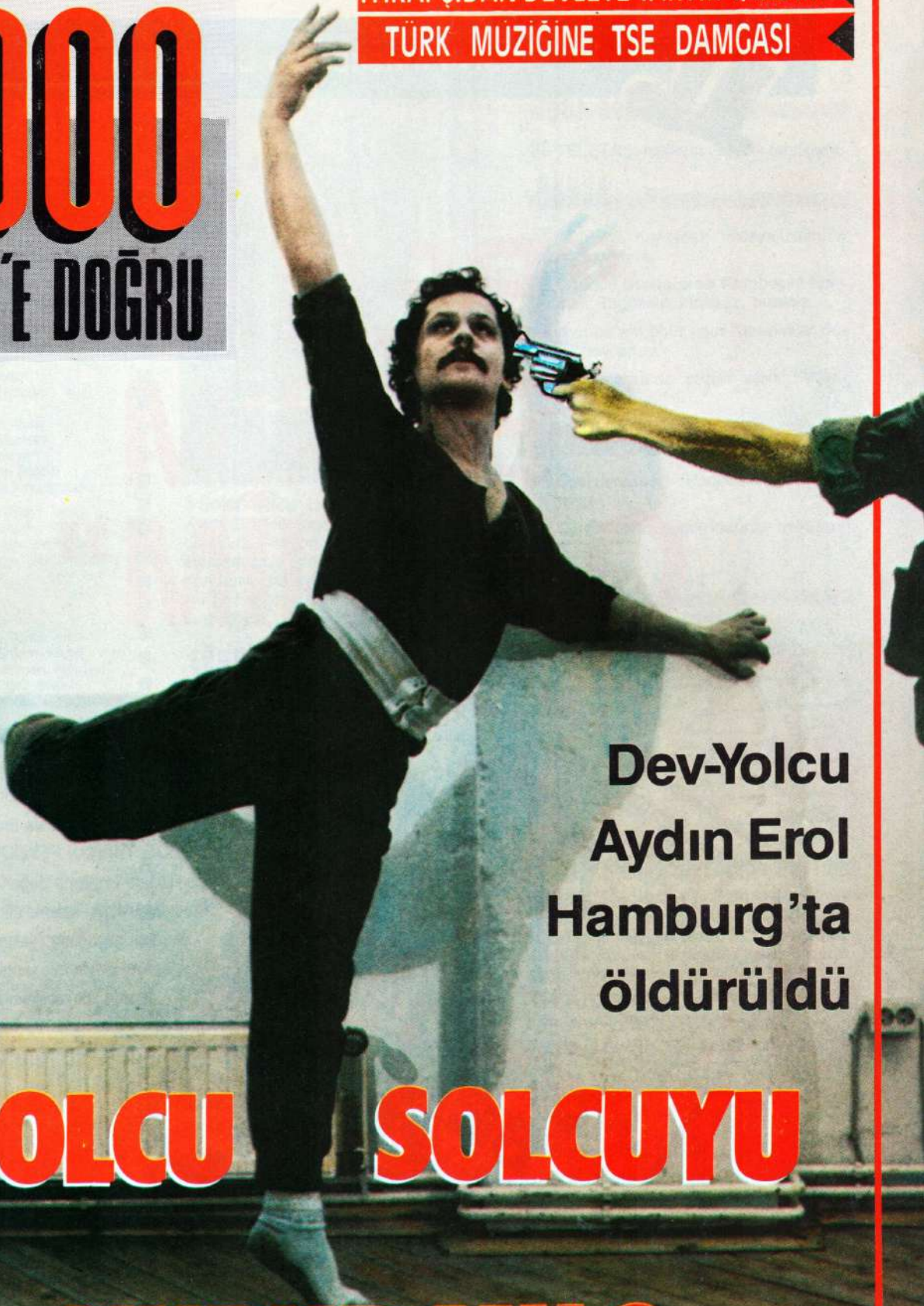

2000

İKİBİN'E DOĞRU

Dev-Yolcu
Aydın Erol
Hamburg'ta
öldürüldü

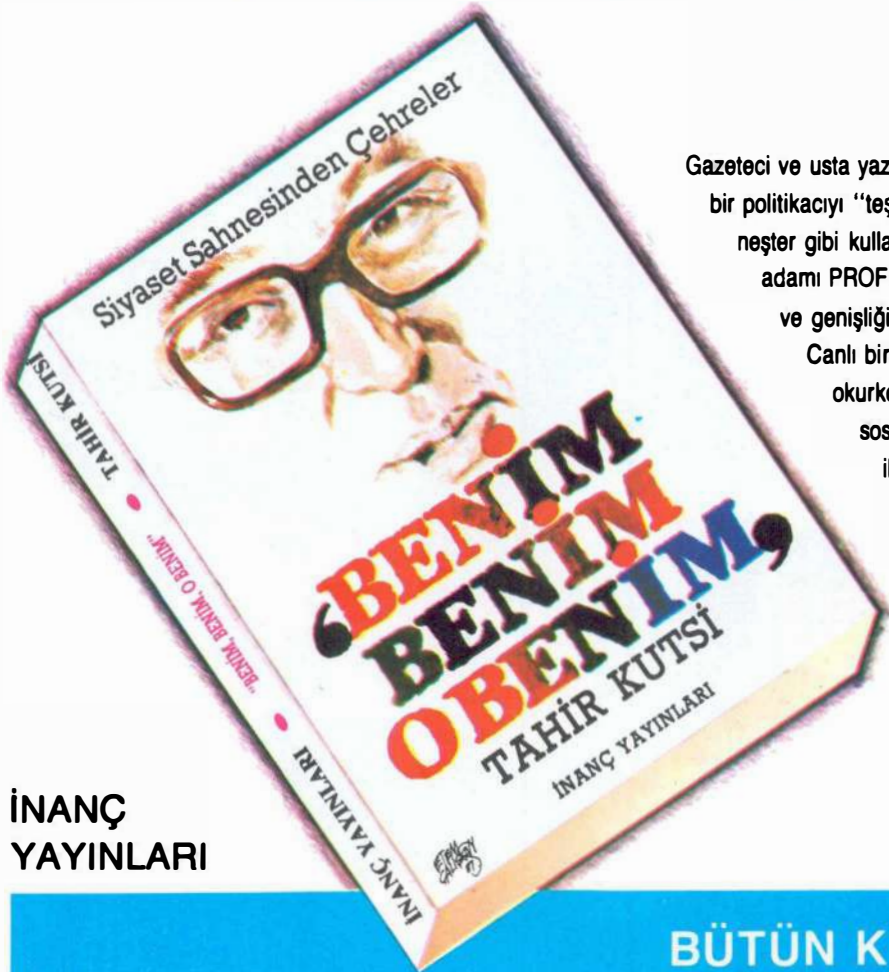
SOLCU SOLCUYU

VURUR MU ?

Teşrih masasında bir politikacı!

“BENİM BENİM O BENİM”

Gazeteci ve usta yazar TAHİR KUTSİ MAKAL bu eserinde, bir politikacıyı “teşrih masası”na yatırmaktadır. Yazar, bir neşter gibi kullandığı kalemi ile ünlü bilim ve siyaset adamı PROF. TURHAN FEYZİOĞLU’nu derinliğine ve genişliğine inceleyip değerlendirmektedir.

Canlı bir üslûpla kaleme alınan bu eseri zevkle okurken geçtiğimiz yakın günlerin politik ve sosyal olaylarını tarihin canlı aynasından ibretle izleyeceksiniz.

İNANÇ
YAYINLARI

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

2000

İKİBİNİ DOĞRU

1-7KASIM 1987 YIL: 1 SAYI: 45 700 TL.

Sistem Yayıncılık Tic. ve San. A.Ş. adına
sehipli: Kamil Arslantürkoglu
Sorumlu Müdür: Fatma Yazıcı
İdare Müdürü: Mehmet Sabuncu
Haber Müdürü: Feyza Zileli
Yurt Haberleri: Serhan Bolluk
Dış Haberler: Neyyir Kalaycıoğlu
Toplum: Şule Perinçek
Kültür Sanat: Asaf Güven Akseil
Ankara Temsilcisi: Halil Berktaş
İzmir Temsilcisi: Ali Karşılayan
Adana Temsilcisi: Hüseyin Bülbül
Yurtdışı Temsilcisi: Deniz Kavukcuoğlu

Yazar ve Çizerler: Türker Alkan, Melih Cevdet Anday, Şahap Balıoğlu, Halil Berktaş, Necati Cumalı, Doğu Perinçek, Semih Poroy, Cemal Süreya, Osman Şahin, Hasan Yalçın

Bürolar
İstanbul:
 Şevki Akgül, Selma Altun, Tunca Arslan, Asuman Bayrak, Sabiha Erdem, Kamil Erdoğan, Yasemin Saner Gönen, Hürriyet Karadeniz, Fenni Özalp, Oğuz Sakallı, Serdar Sarac, Ruhsar Şenoğlu.

Ankara:
 İnönü Alpat, Çiğdem Çıdamlı, Zihni Erdem, Aydan Bulca Erim, Bilal Güneş, Bilgehan Murathan, K. Deniz Öğü, Aynur Özügürlü, Metin Özügürlü, L. Doğan Tiliç, Güner Tokgöz.

İzmir:
 Saim Gözek, Bahattin Nazlı

Kapak: Hasan Fehmi Hızal
Pikaj: Baki Başközö
Reklam Müdürü: M. Adnan Akfırat
Ankara Reklam Sorumlusu: Tevfik Özkorkmaz
Reklam için telefon: İstanbul: 526 42 93, Ankara: 229 83 80

Dizgi ve Teknik Hizmetler:
 SİSTEM OFSET, 520 66 27
Basıldığı Yer: HÜRRIYET OFSET
 Sefaköy/İSTANBUL
Dağıtım: HÜRRIYET HOLDİNG A.Ş.

İstanbul: Başmuhasip Sok. No: 16 Talas Han
 Kat: 4 Cağaloğlu/İSTANBUL,
 Tel: 526 42 93 - 511 54 71

Ankara: Necatibey Cad. 94/15
 Kızılay/ANKARA Tel: 229 83 80

İzmir: 850 Sok. (3. Beyler Sokağı) Danış İşhanı
 No: 4 Kat: 3/303, Tel: 13 72 90

Adana: Turhan Cemal Beriker Bulvarı,
 Kalaoğlu İşhanı Kat: 7 No: 63

Uzunköprü: Hükümet Konağı Karşısı,
 Çakırlar İşhanı Kat: 2, EDİRNE Tel: 28 12

Yurtdışı: Mittelweg 25 200 Hamburg 13
 FEDERAL ALMANYA Tel: (040) 44 94 09

KAPAK

8 Solcu solcuyu vurur mu?: Dev-Yolcu Aydın Erol Hamburg'ta öldürüldü. A. Erol'un ölümü, '80' öncesinde yaşanan sol içi çatışmalarda şiddet konusunu yeniden gündeme getiriyor. Birçok sosyalist, sol içinde hoşgörülü bir ortamın özlemini dile getiriyor.

TÜRKİYE

16 Eski PKK'lı, yeni itirafçı: Devlete taktik yardım.

18. Elazığ: "Kızımı işkencede öldürdüler. Mazgirt'e bağlı Otlukaya köyü muhtarının öldürülmesi üzerine, köyün yaşlıları dahil on beş kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınan Cevher Yaşar'ın iki gün sonra ölüm haberi geldi.

20 Düşünce "Suçu": Resme 142.

22 Cezaevinde Kadınlar: Mamak'ta göğün yarısını omuzladılar.

24 Dağıtım engellemenin öyküsü: Türkiye padişahlık mı?

26 Savunma Sanayii: Bağımsızlığa doğru mu?

30 Türkeş'in seçim taktiği: Saçılan ayrılık tohumları

33 Dış borçlar: Kapandan kurtuluş nasıl olacak?

İŞÇİ-SENDİKA

36 TELETAS: İşçilerin yaşamı tehlikede.

DÜNYA

38 ÇKP 13. Kongresi: "Sosyalizmin ilk aşamasındayız.

40 Üçüncü Uluslararası Kamboçya Konferansı: Bağımsız, bloksuz, tarafsız...

42 Avrupa'nın öbür ucu: Karanlıklar denizinin kıyısında

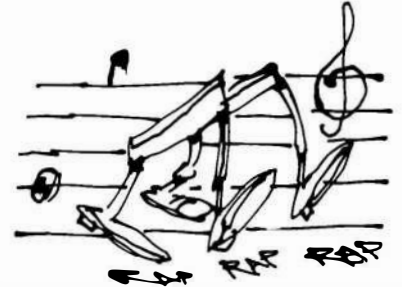
45 Danimarka'da seçim vardı: "Kızıl-yeşilci" parti

TOPLUM

46 Özel dersaneler: Haddini bil, paran kadar oku

48 Satranç: Kim demiş kadınlar oynamaz diye?

KÜLTÜR-SANAT

50 Türk Standartlar Enstitüsü ve Türk Müziği: Ne ilgisi var demeyin. Müziği standartlaştırmaya girişimleri TSE tarafından başlatıldı. TSE bir tasarı hazırlayarak bu alanda görülen boşluğu (!) doldurmaya çalışıyor.

54 TÜYAP Kitap Fuarı başlıyor: Kitaplar görüş gününde.

56 İlkey Demir: "Solun işini kolaylaştırmıyor."

57 Kitap

58 Bu hafta

60 Spor: Neo-Türkler

60 Bu hafta

62 Bulmaca

63 Ödüllü Bulmaca

64 TV

YAZI ve ÇİZGİLERİYLE

6 Tan Oral: Karikatür

7 Doğu Perinçek: Pratiğin mesajı

31 Cemal Süreya: Bal Mahmut

61 Necati Cumalı: Yollar.

MEKTUPLAR

"Kitaba para vermeyi öğrenelim"

Derginizin 43. sayısında yer alan "Darphane işçileri-Kitap okumak istiyoruz" başlıklı yazınızı okudum. İşçilerin başıyla kitap okumak istemeleri beni çok düşündürdü. Kitap okumak başıyla olmaz. Aralarında para toplayıp güzel bir kitaplık kurabilirler.

Ben özel sektörde çalışan düşük maaşlı bir büro memuruyum. Kütüphanelerden ümidimi yitirdiğim için kendi kitaplığımı kendim oluşturmaktayım. Ve her ay bir kitap alabiliyorum.

Birahanelere, futbol maçlarına vb. para vermeye acımayan işçiler kitaba da para vermesini öğrenmelidirler.

Gönül Aksel/İSTANBUL

ABONE KOŞULLARI YURTDIŞI

6 aylık: 16.000 TL.
1 yıllık: 30.000 TL.

Abone bedellerinin 149 322 no'lu Kâmil Arslantürk'ü posta çeki hesabına yatırılmasını rica ederiz.

YURTDIŞI

Avrupa ve Ortadoğu
6 aylık: 70 DM
1 yıllık: 130 DM

Abone bedellerinin T.İş Bankası Çağaloğlu Şb. Döviz tevdiat hesabı 30 100-573 nolu Kâmil Arslantürk'ü hesabına transferini rica ederiz.

Kıbrıs fiyatı: 800 TL.

Eksik sayılar için adres:

İSTANBUL
Başmüsaşip Sok. Talas Han 16/4
Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 511 54 71 - 526 42 93

ANKARA
Donuşum Kitabevi, Mithatpaşa
Cad. 24/A

Dımili-Kürtçe tartışması

Derginizin 36. sayısında Sayın Ahmet Zeki Okçuoğlu ve Ebubekir Pamukçu ile Dımili (Zaza) Kürtçesi ve Dımililer konusunda yaptığınız röportajları okudum.

Başta şunu belirteyim ki Ayre dergisi, derginizde belirtildiği gibi "Zazacayı konu alan ve Zazaca olarak yayımlanan bir ve tek dergi değildir. Ayrıca sahibinin belirttiği gibi bir dil dergisi olmakla da sınırlı kalmamıştır.

Derginize yaptığı açıklamada, Ayre'nin sahibi özette Dımilinin Kürtçenin lehçesi olmadığını iddia ediyor ve benim de dahili olduğum bazı yazarların adından söz ediyor. Dımili lehçesiyle yazan bu yazarların Dımili hakkındaki görüşleri ile kendilerini Kürt olarak görüp görmediklerini bilmekte yarar var.

Dımili lehçesinde ilk edebi ürün olan Mewlid'i yazan Mela Ehmedê Xasî, eserinin sonunda kısa bir açıklama yaparken eserine "Mewlidê Kurdî" (Kürtçe Mevlit) diyor. Zılfî'nin Paris'te Kürt Enstitüsü'nce yayımlanan Hêvî dergisindeki yazısının başlığı "Folklorê Kurdî Ebe Zarava Dımilkî (Dımili Lehçesiyle Kürt Folkloru)'dur. Aynı şekilde Bonn'daki Kürt Enstitüsü'nün yayınladığı Mızgîn dergisindeki bir yazısında şair Hese, Kırmanc adını kullanıyor. M. Çermug'un Armanç dergisinin 59-60. sayılarında ki şiirinin başlığı ise "Kurdistana Ma" (Kürdüstanımız).

Adı geçenlerden Mela Ehmedê Xasî, Lice Dımililerinden Kürdizade Ahmet Ramiz ile birlikte 1900'da kurulan ilk Kürt örgütü Kürt Azm-i Kavi Cemiyeti'nin mensuplarındandır. Yukarıda adı geçen diğer kişilerin de hemen tümü şu veya bu şekilde demokratik, politik veya kültürel alanlarda Kürt hareketi içinde yer almış durumdadır.

Ayre'nin sahibinin Dımilinin Kürtçenin bir

lehçesi olmadığı yolundaki iddiası bilimsel olarak gerçekleştirilmediğinden, konuyu bilimsel bir temelde tartışmak güçleşiyor. O, önce "Doğrusu ben Dımiliyi herhangi bir dilin lehçesi olarak görmüyorum" diyor, dört satır sonra "Böyle düşünmekle birlikte bu konuda kesin bir iddia öne süremiyorum... Öncelikle ve en önemlisi biz dilimizi yeterince tanımıyoruz" diyor. Bunu yapmaktansa tanıdığımız ve emin olduğumuz konularda konuşmak daha doğru olmaz mı?

Pamukçu'nun Ayre'deki yazılarını okuyanlar, onun gerçekte kendi köyünün ağzının sınırlarını aşamadığını, kapalı, dar bir çevrede kaldığını görebilirler.

"Dımili, Kürtçenin lehçesi değildir" diyebilmek için antik, klasik ve çağdaş dönemleriyle Farsça ve diğer İranî dilleri olmasa bile asgari olarak Dımiliyi ve Kürtçenin diğer lehçelerini yakından tanımak, bunları karşılaştırabilecek bilgi birikimine sahip olmak gerekmez mi? Hatta dilbilimsel bilgiyle donanmadığı zaman bunlar bile yetersiz kalır. Ayre'nin sayın yönetmeninin ise Kürtçenin diğer hiçbir lehçesini bilmediği halde bu kaniya nasıl vardığı bizce merak konusudur. Merak ettiğimiz bir diğer konu da onun Oskar Mann-Karl Handank'ın Almanca olan kitabını ne derece inceleyebildiğidir. Aynı şekilde onun sözünü ettiği P. Lerch'in kitabını da okuyup okumadığını bilmiyoruz. Şayet okumuşsa Lerch'in ağzından metinler derlediği Palu yöresi Dımililerinin (Zazalarının) kendilerine Kird (Kürt) dediklerini bilmesi gerekir.

Durum bu iken Ayre'nin sahibi Sayın Ebubekir Pamukçu'nun Dımilinin Kürtçenin lehçesi olmadığını söylemesi gerçekten düşündürücüdür.

Malmisanij/İSVEÇ

"Yine de umutla bakıyorum dünyaya"

Derginizin 40. sayısındaki "Dikkat Müslüman kanı aranıyor" başlıklı yazınızı çok beğendim. Benzer şeyler çok yaşıyor.

Babam cami imamıydı. Ben henüz alfabeyi öğrenemeden cennet-cehennem, melek-şeytan, haram-helal yerleşmişti kafama. Kuran'ı bitirecektim ki, babam öldü ve ben ilkokulu yarıda bırakıp çalışmak zorunda kaldım. Önce parayla tanıştım ve paranın insanlar üzerindeki egemenliğini gördüm. Bu arada yalancılığı, kavgayı, hırsızlığı, öğrendim. Ayakkabı boyacılığı, simitçilik, trenlerde çorap, satmak gibi işler yaptım.

1983 yılında fikirlerimde bir kıpırdanma oldu. Kitap okumaya başladım, sosyalizm diye bir şey olduğunu öğren-

dim. Dinin bir tabu olduğunu gördüm ve vedinden uzaklaştım.

Ve bir gün işimden ayrıldım. Bu defa işsizlik stresi ve parasızlık yakama yapıştı. İş bulamıyordum. Ağabeyimden yardım istediğimde "Ben o Allahsıza para vermem" demiş. Şimdi üçüncü sınıf bir pavyonun küf kokan mutfaklarında gece boyunca meze hazırlıyorum.

Yine de umutla bakıyorum dünyaya, geleceğe. Bilgisizliğime ve kimsesizliğime rağmen yok olmamaya çalışıyorum.

Kemal İpek/İSTANBUL

"Düzen kuyrukçuluğunu terk edelim"

Ekonomik çıkmazdan çıktıkça, siyasi çıkmazdan da çekiyoruz. Emekçi seçeneğinin ön plana çıktığı bir dönemde, sınıfın önüne ekonomik mücadelenin esas olduğunu getirip dayamak, sadece burjuva partilerin işine yarar. Bugünkü anlayışımızla sınıfın gerisindeyiz. Bunun en somut örneği 2. Boğaz Köprüsü inşaatında direnen işçiler.

Onun için dönem sendikacılığını, koltuk ve para hırsını, düzen partilerinin kuyrukçuluğunu terk etmeliyiz. Yoksa dipten gelen dalgalara kapılıp boğuluruz.

Ali Koçintari/İSTANBUL

Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörlüğü'nün açıklaması

Cinsiyet farkı gözetilmiyor

Derginizin 43. sayısının 35. sayfasında imzasız olarak yayınlanan Van 100. Yıl Üniversitesi "Haremlik-selamlık" başlıklı yazıda üniversitemizde kız ve erkek öğrencilerin kantin ve yemekhanelerinin ayrıldığı, erkek öğrencilerin şehre 10 kilometre uzaktaki Edremit yemekhanesinde yemek yiyebilecekleri, yemekhanelerin üst kısımlarının mescit olarak kullanıldığı söylenmekte. "Haremlik-selamlık uygulamasının gerekçelerinden biri de bu laubaliliklerin önlenmesi" denilmektedir.

Ayrıca rektörlüğümüzün böyle bir kararı, yer sıkışıklığı nedeniyle aldığı belirtilmektedir.

Rektörlüğümüzce böyle bir karar ne alınmıştır, ne alınacaktır. Üniversitemizde okuyan öğrenciler arasında hiçbir suretle cinsiyet farkı gözetilmemektedir. Tüm öğrencilerimiz tam bir uyum içinde kız erkek karışık olarak aynı yemekhanede, aynı kantinde oturmaktadırlar. Bunun dışında hiçbir yemekhane ve kantinin üstü mescit olarak tanzim edilmemiştir.

Söz konusu Van 100. Yıl Üniversitesi "Haremlik, selamlık" başlıklı yazıdaki iddiaların tümü gerçek dışıdır.

Prof. Dr. Ataman Güre
Rektör Yardımcısı

DÜZELTME

Geçen sayımızda yayınlanan Orhan Alkaya'nın *Zebercet ve Türkiye* başlıklı yazısında, önemli anlam kaymalarına yol açan tashih hataları olmuş ve bir paragraf atlanmıştır. Yanlış dizilen bölümlerin doğru halleri aşağıdaki gibi olacaktır:

"Macit Koper'in oyunculuk tarzının da büyük katkısıyla, mekân, renkler ve açılar, bir *as-subay ölçülüğündeki* Zebercet'in iç çalkantılarını, filmin iç ritmi haline dönüştürmüş böylece. Romanda, Yusuf Atılgan'ın büyük bir üslup başarısı olarak beliren Zebercet'in sabuklamalarını (hezeyan) görüntü diline tercüme etmeye girişmemiş gerçi Kevur; ama, aynı hedefe başka bir yoldan giderek ulaşmış."

"Bütün bunlar, dış mekânlar da plonje açılarla (üç kez) yabancılığı (yabancılaşıma diyemiyorum, felsefi bir boyutu ifade ettiği için) vurgulanan Zebercet'in "herhangi"liğinin sanat-sal ifadeleridir."

Atlanan paragrafı da aşağıda sunuyoruz:

"Macit Koper'in çok yalın bir

DUYURU

Sayın Faruk Sükan'ın; Cemal Süreya'nın 44. sayımızdaki kendisi ile ilgili yazısına verdiği cevabı gelecek sayımızda yayımlayacağız. Kendisine teşekkür ederiz.

oyuncululuğu, yer yer groteske vardırmadaki ustalığını, bu yazı içinde bir kez daha anmadan edemedim. Anları değerlendiren, Gestus'u çok iyi çıkartılmış bir tipliklemeyle, bugünden sonra *Anayurt Oteli* romanını okuyacak olanlar için, Zebercet'in sureti haline gelmiş Macit Koper (bu, roman okurları için olumlu bir durum mudur, bilemem.) Serra Yılmaz, avantajlı bir rolü, avantajlarını bir yana koyup, ince ince değerlendirerek yorumlamış. O da çok başarılı. İzlediğim üç filmimde (*Adı Vasiye*, *Anayurt Oteli*, *Su da Yanar*) iyi bir oyuncunun ipuçlarını veren Şahika Tekand, "çok iyi resim vermek"le sınırlı olan rolünde, hedeflenen efekti yakalamış. Umarım, bundan sonra yorumlayacağı boyutlu rollerde, erken yazılmış ikonografisiyle örtüşür. Ben de, "şahane" Şahika Tekand'ın başarılarından söz etmek için sabırsızlanıyorum çünkü... Orhan Oğuz'un görüntü-ışık-renk çalışması da, bazı teknik kazalara rağmen, atmosferin bu ölçüde önem kazandığı bir filmin önemli bütünleyicileri arasındadır."

Geçen sayımızın 28. sayfasında yer alan Büyükşehir ve Altıncı başlıklı haberde fotoğraf altı yanlıştır. Fotoğraftaki proje Mimar Hüseyin Oğuz Yılmaz'a aittir. Düzeltir özür dileriz.

İKİBİNDEN

Balıkçı Ümit bir okuyucumuz. Kadıköy iskelesinde yıllardır balık satıyor. 2000'e Doğru çalışanları için tanıdık bir sima. Zaman zaman gelir, çalışmalarımızı izler, hatıramızı sorar.

Geçen hafta Ümit arkadaşı, İstanbul bürosunun mutfağında, tava başında görenler çok şaşırdılar. Şaşkınlık kısa bir süre sonra sevince dönüşüyordu. Ümit bize balık pişirecekti. Kendi eliyle yakaladığı lüferleri dergi çalışanlarına armağan etmişti.

Gerek Balıkçı Ümit'e, gerek Anadolu'dan mutfağımıza katkı yapan okuyucularımıza candan teşekkürler.

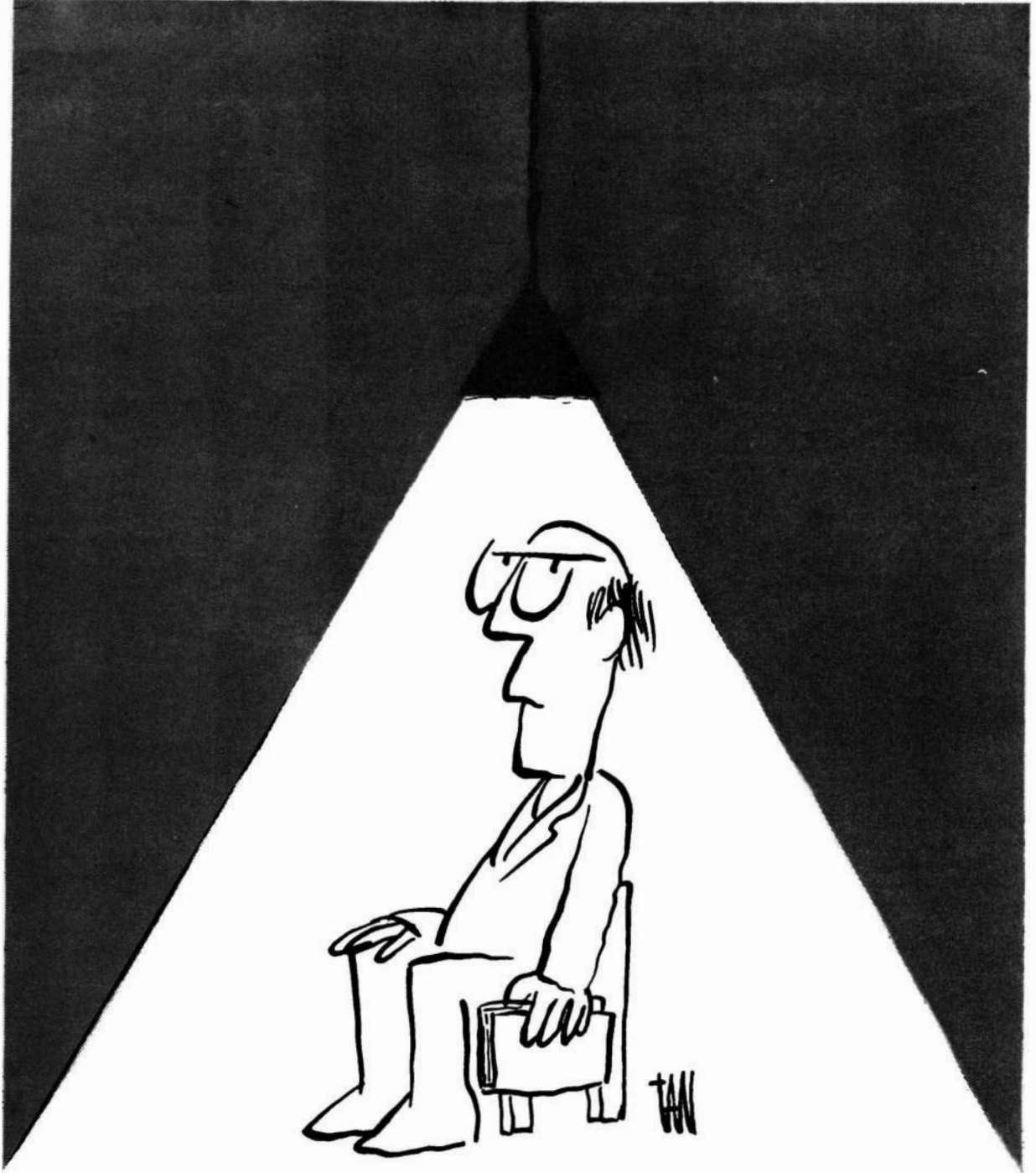
17 Temmuz 1987 tarihli *Yeni Düşünce* dergisinde, "Büyük Sahtekârlık" manşeti dikkat çekiyordu. Dergi, "Atatürk'e ait olduğu iddia edilen İslam dini ve Hz. Muhammed hakkındaki görüşlerin başkasına ait" olduğunu söylüyor ve bu iddialara "Atatürkçüler"den hiçbir yanıt gelmemesinden yakınıyordu. *Yeni Düşünce* dergisinin kastettiği iddialar 2000'e Doğru yayınlarıydı.

Yeni Düşünce'nin beklediği yanıt sonunda geldi. Şimdi de 17 Eylül tarihli *Yeni Nesil* gazetesinin manşetini okuyalım: "Atatürk hakkındaki belgeler doğrulandı." Gazetede, 2000'e Doğru ve *Yeni Nesil* hakkında açılan davadan bahsediliyor ve şöyle deniliyordu:

"Atatürk Araştırma Merkezi'nden Prof. Dr. Utkan Kocatürk, Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu, Prof. Dr. Mehmet Gönlübol, Prof. Dr. Ergun Özbudun ve Bekir Tüney imzası ile gelen yazıda belgelerin Atatürk'e ait olduğu doğrulandı.

Geçen sayımızın 24. sayfasında çok önemli bir yanlış yaptık. Beytüşşebap'a giden muhabirimizi on gün boyunca evinde ağırlayan değerli Aykut ailesinin fotoğrafı yanlışlıkla Demir ailesi resimaltı ile yayınlandı. Fotoğrafların karıştırılması sonucu meydana gelen bu hata hepimizi çok üzdü. 2000'e Doğru'ya yalnızca kapılarını değil yüreklerini de açan sevgili Aykut ailesinin en küçüğünden en büyüğüne dek bütün üyelerinden ve okurlarımızdan özür diliyoruz.

Dostlukla...

"..bir toplumda uzun ceht ve gayretlerden sonra,
gerçeğin ışığını altında ilk duyan adam..."

Pratiğin mesajı

Devrimci sanatçı Aydın Erol'u aramızdan alıp götüren kurşun hangi tabancadan çıktı, olay nasıl başladı, kim başlattı? Bu sorularla ilgilenmek, bu soruların cevaplarını tartışmak, her zaman çok önemli bir ilke tavrının üzerini kapatmıştır. Olay nasıl cereyan ederse etsin, tetiği kim çekerse çeksin, sonuç olarak, solcular arasındaki bir tartışmada şiddet uygulanmış, bir devrimci ölmüş, birkaç devrimci de ağır yaralanmıştır. Vahim olan, solcular arasındaki bir anlaşmazlığın çözümünde zora başvurulabilmesidir. Dahası, bu çözüm yöntemi, 1980 öncesinde ne yazık ki sık sık kullanılmıştır. Hatta bu tavrın teorisi bile yapılmıştır.

Bugün olayın sorumlusunu aramak, şu veya bu grubu suçlamak çok yanlış olur. Çünkü mesele, sorumluyu bulmak, onu kınamak ve cezalandırmak değil, halk içindeki anlaşmazlıkları şiddetle çözmeye pratiğini besleyen ideolojik kökleri temizlemektir.

Kimler yazmış önemli değil. O nedenle nere' ter: aldığımızı belirtmiyoruz. Sol içinde şiddeti haklı göstermenin tipik gerekçesini verdiği için, 1970 yılından kalan şu satırları sunuyoruz:

"Yeni oportünizm, Emek fraksiyonunun ileri, anti-emperyalist bir güç olduğunu söyleyerek, devrimci şiddete başvurmanın yanlış olduğunu iddia etmektedir. Bu fraksiyona göre, ayrı ayrı 'solcu' gruplar arasındaki mücadele sadece ideolojik planda yürütülmelidir. Mücadelede asla şiddete başvurulmamalıdır. Çünkü bu gruplar arasındaki çelişki uzlaşmaz çelişkiler değildir; halk içindeki çelişkilerdir. Bu sebeple mücadele yöntemi telkin ve ikna olmalıdır.

"Bu iddia, bilimsel sosyalizmin dışında bir iddiadır. Ve çeşitli bakımlardan yanlıştır.

"Bir kere, Emek fraksiyonu tıpkı kendileri gibi, ileri, anti-emperyalist bir solcu fraksiyon değildir; tam tersine emperyalizmin devrimci saflardaki bir uzantısıdır. İki oportünist akım da, en son tahlilde, şu ya da bu derecede, hakim gerici ittifakın beşinci kollarıdır. İkinci olarak, oportünist bir gruba karşı, proleter devrimci mücadele, sadece ideolojik planda yürütülemez. Bu mücadele telkin ve iknadan, yani ideolojik mücadeleden, hakim sınıflara uygulanan bütün yöntemleri kapsar. Çünkü arasındaki çelişki, uzlaşır çelişki değildir, zıttıktır. ... zıtlığın çözümünde uygulanan şiddet, karşı-devrime uygulanan şiddet gibi, devrimcidir."

Yukarıdaki alıntı, kendisini yeterince açıklıyor ve eleştirisine de gerek kalmıyor.

tirisine de gerek kalmıyor.

Bugün Türkiye'de sosyalistlerin büyük çoğunluğu, 1930'lu yıllarda Sovyetler Birliği'ndeki ünlü yargılamaları ve cezaları eleştiriyor. Ama bizce bu eleştiriler o kadar inandırıcı değildir. Güvenilir program ve tavırlar, pratikte sınananlardır. Haksızlıklar karşısında susanların, tarihteki büyük trajedilerin tekrarlanması halinde, taraf-sız kalmayacaklarından kim emin olabilir?

Türkiye sosyalistlerinin en büyük eksiği, gerçek aşkı ve haksızlıkların üzerine gidebilme cesaretidir. Sol içinde şiddet uygulanması vahim bir gerçektir, ama sosyalistler bu gerçeği kabul etmekten korkarlar. Ve bu korkularının üzerini "kol kırılır yen içinde" atasözleriyle örterler. Olgu bütün çıplaklığıyla ortaya serildiği zaman, bu kez de üzerine gitmekten çekinirler. Peki bu korku-

larla, sömürü, zulüm ve yabancılaşmaya son verecek bir toplum nasıl yaratılacaktır?

Herhangi bir zorbalığın, halka uygulanan şiddetin üzerine "Bu, devrimci bir eylemdir, hainlere uygulanmıştır" yazmakla, o eylem proleter bir karakter kazanmıyor. Ama bu etiketler, birçok sosyalist aydını susturabilmeye yetiyor. Emekçiler, böyle davrananları hiçbir zaman izlemeyeceklerdir. Çünkü bu tavırda, zulmün kalkacağı bir barış ve uyum dünyası mesajı yoktur. Tersine, zorbalığın keyfi olarak sürdürüleceği bildirisi vardır. Bu nedenle mesele, emekçilerle birleşme ve sosyalist programı gerçekleştirecek kuvveti tarih sahnesine çıkarma meselesinin bir parçasıdır. Öğreniyoruz ki, Aydın Erol, böyle bir tarihsel misyonun şe-

hididir. Hayatının son yıllarını, özellikle sol içinde şiddet uygulanmasına karşı mücadeleye ve sosyalistlerin birliğine vermiş. Büyük gelecekler için tutarlı bir tavır benimsemenin bedeli, bazen canla ödenebiliyor. Ama arkasında çok değerli bir mesajı da bırakmıştır: Yalnız solcular arasındaki anlaşmazlıkları değil, halk içindeki bütün çelişmeleri, otobüste, çarşıda veya kahvede ikna yoluyla çözmek, zora kesinlikle yer vermemek. Birisi hata yapıp zor uygulayacak olsa bile, misilleme yapmamak. Daha basiti, işçiler gibi davranmak. Bakınız fabrikalarda hiç kimse düşünce ayrılığı yüzünden birbirini öldürmüyor. Çok farklı düşünen insanlar, tezgâhlarının başında çok sık çok ilişkiler içinde yaşayabiliyorlar. Onlar, görüşleri ne olursa olsun, aynı kaderi paylaştıklarının farkındadırlar.

DEV-YOLCU AYDIN EROL HAMBURG'DA ÖLDÜRÜLDÜ

Solcu solcuyu vurur mu?

Aydın Erol'un ölümü, '80 öncesinde yaşadığımız sol içi tartışmalarda şiddet konusunu yeniden gündeme getiriyor. Birçok sosyalist, sol içinde hoşgörülü bir ideolojik tartışma ve farklı fikirlerin bir arada bulunabileceği demokratik bir ortam özlemini dile getiriyor.

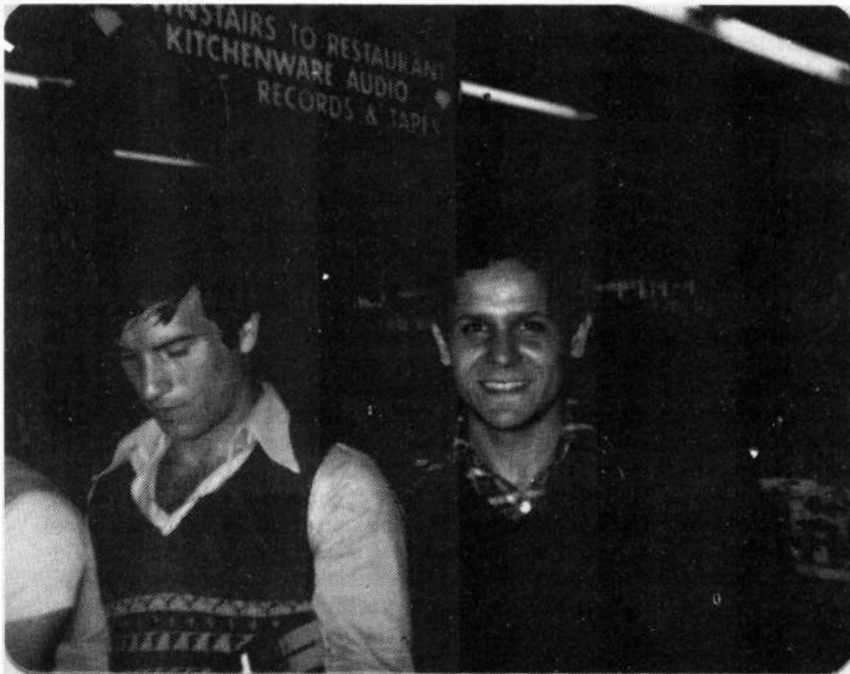
Bir an önce sokağa fırlamak, doğan günü kucaklamak, kentin o uğultulu devingenliğine karışmak istiyordu, genç adam. Yapılacak o kadar çok iş vardı ki... Acele bir şeyler atıştırıp eski bisikletinin üzerinde yola düzldü. Zamanla yarışırca-sına hızlı basıyordu pedallara. *Saat 10.00:* Arkadaşlarını toplu halde kendisini bekler bulunca içini sıcak bir sevinç kapladı. Demek onlar da işi onun kadar ciddiye alıyorlardı. Olayı buraya kadar getirmek kolay olmamıştı. 18 Kasım ak-

şamı Hamburg'un kültür merkezlerinden Kampnagel'de sahneleyecekleri gösteri bir anlamda meydan okumaydı dostu düşmana karşı. Bir süre önce Nâzım Hikmet'in şiirlerine klasik bale uyarlaması tasarımını yüksek sesle düşünmeye başladığında en yakın arkadaşlarında bile dudak bükme, bilgiç bilgiç baş sallamalar sezinlememiş miydi? Oysa yaşadığı yerde çeşitli uluslardan göçmenlerin yerli halkla içiçeliğinin yarattığı çok kültürlü topluma geçiş sürecinde göçmen sanatçılara da önemli görevler düştüğüne inanıyordu. Kendi-

si de bunlardan biriydi. Ankara Devlet Konservatuarı'nın Bale Bölümü'nü bitirdikten sonra 1975 yılından 12 Eylül 1980'e kadar çeşitli opera ve bale tesislerinde rol almıştı. İyi bir balet olduğuna inanıyordu. Estetikle bütünlenemeyen devrimci içeriklerin, söylemlerin kuru, itici ve uzaklaştırıcı kalacaklarını düşünürken haklıydı. YAKAMOZ adını verdiği dans grubunu bir araya getirip de çalışmalar ilerleyince, önceleri dudak bükme, bilgiç bilgiç baş sallamalar sezinlememiş miydi? Oysa yaşadığı yerde çeşitli uluslardan göçmenlerin yerli halkla içiçeliğinin yarattığı çok kültürlü topluma geçiş sürecinde göçmen sanatçılara da önemli görevler düştüğüne inanıyordu. Kendi-

SANATSAL KAYGILAR SİYASİ EYLEMLİLİK

Saat 14.00: Bu sıralar arkadaşları, Türkiye'de süren cezaevi direnişlerini desteklemek için yoğun bir kampanya hazırlığı içindeydiler. Cezaevinin ne demek olduğunu iyi bilirdi, İstanbul Dev-Yol davası nedeniyle tutuklandığında O da yıllar önce aynı acıları çekmiş, 12 Eylül'ün işkenceli sorgularından geçmişti. Beş yıl önce siyasi mülteci olarak geldiği Paris'te, daha sonra Hamburg'ta yaşadığı sürece yüreğinde ve kafasında ülkesine ve halkına karşı yüklendiği sorumluluğun bilincinde gönüllü görevler üstlenmişti. Görevin büyüğü küçüğü olmaz, diye düşünüyordu. İşte şimdi Türkiye Enformasyon Bürosu (Türkel-Info)'da hep birlikte "Türkiye'de Politik Tutuklulara Özgürlük" kampanyasının bildirilerini, afişlerini hazırlarlarken bir

▲ AYDIN EROL, NUREYEV İLE. 1978/İngiltere.

dans figürünü ilk kez denediğinde duyduğu heyecanı yaşıyordu. Sanatsal kaygısıyla siyasal eylemliliğini bir arada götürmenin güzelliğini yaşamıştı hep. Bir gün yeniden Türkiye'ye dönebilmenin, dostlarla kucaklaşabilmenin, başka bir Türkiye'yi kendi topraklarında düşleyebilmenin yolu ortak kavgalardan geçiyordu. Bu kavgayı bir yerinden kavramak, çorbaya bir tutam tuz katmak ertelenmez bir görevdi. Ve madem bir iş yapıyordu iyi olduğu kadar güzel de yapılmalıydı. Arkadaşlarına "eyvallah" deyip ayrılırken, hava kararmaya başlamıştı bile. Oh be, gün ne güzel geçiyordu.

Yaşamı boyunca bir devrimci eliyle gelecek ölümü hiç düşünmemiş bir insanın ardından söylenen sözler hangi gerçeği, kimin gerçeğini yansıtacak? Bilinen hangi gerçek, tasarlanan hangi kuram bu tür bir ölümün gerekçesi olabilirdi?

Saat 17.00: Şimdi evindeydi. Eşine söz vermişti, mutfak işi onundu bugün. Yaşanan günü ve yaşanacak günleri birisiyle paylaşmanın verdiği mutlulukla hazırladı yemekleri. Sofrada karşısında oturan karısının gözlerindeki pırıltı günün yorgunluğunu alıvermişti üzerinden. Yanağına bir öpücük kondurup çıktı evden, gün daha bitmemişti.

Saat 18.30: Göçmenler Derneği'nden

KONSERVATUVARDAN ARKADAŞLARI ANLATIYOR

“Herkesin fikrine saygı gösterirdi”

Ayдын, benim için bir ağabeydi. Benden büyüktü. Herhangi bir sorumuz olduğunda ona giderdik, yardımcı olurdu. İnsanca yanları ağır basardı. Konservatuvar camiasında Aydın'ı sevmeyen yoktu. Mezun olduktan sonra iki sene kadar Türkoçağı'nda çalıştı. Daha sonra İstanbul'a gitti ve orada baleye girdi. Bir daha görüşemedik.

— Çok canlı, hareketli bir insandı. Arkadaş canlısı. Herkese yardım eden bir kişiydi. Siyasi fikirlerini pek tartışmadık, biz zaten kendisinden küçüktük, ama yaşamında çok düğün bir kişiydi. Hiç kimseyle sert, kırıcı bir tartışmasını görmedim. Hep olumlu bir insandı.

— Ama kötü, zararlı bir şey varsa karşı çıkardı.

— Aydın herkesin fikirlerine saygı gösterirdi. Kimseye fikirlerini tazyikle empoze etmeye çalışmazdı.

Ama kafa yapısını bilirdik, görüşleri belliydi. Siyasi bir kişiliği vardı, ama bu kişiliğiyle kimseyi rahatsız etmezdi.

— Sol içinde adam öldürülmesine taraftar olduğunu hiç sanmıyorum.

— Fikir ayrılığı yüzünden kaba kuvvet kullanılmasına taraftar olması mümkün değil. Olamaz.

— Ama hataları da dobra dobra söylerdi. Arkadaşlarına, annesine, sevgilisine, herkese hatalarını söylerdi.

— Bir münakaşa geçmişti aramızda. Aslında olay pek önemli de değildi, fakat gerginlik oldu. Aydın bana bir tane vurdu. Ben arkamı dönüp gittim. Daha sonra haber aldım ki Aydın hüngür hüngür ağlıyor. Yanına gittim; kafasını duvarlara vura vura ağlıyordu, “Ben sana nasıl vurdum” diyor.

içeri girdiğinde arkadaşlarının “nerede kaldın” gibisinden serzenişlerine pek aldırmadı. İçinden ise hak verdi onlara. *Göçmen Dergisi*'nin ekim sayısı bir bakıma onun eline bakıyordu. Lay-out masasının hazırlanmasına yardımcı olacağına söz vermişti. İşe girişti... Doğrusu iyi anları da işlerden. Geçen yıllarda fotoğrafçılıktan grafik düzenlemeye kadar, profesyonellere taş çıkartır bir ustalık kazanmıştı. Şimdi lay-out masasını hazırlayan bu ellerin hüneri değil miydi,

di, kaç devrimciyi 12 Eylül karanlığından çekip çıkaran? Şu grup, bu siyaset demeden hazırladığı belgelerle, pasaportlarla yurtdışına çıkan insanların sayısını anımsayamıyordu bile... Söz nereden geldiyse bir ara Roman Polanski'nin son “Korsanlar” filmine geldi. Geçen hafta görmüştü bu filmi. Şimdi anlatırken kendi yorumlarını da katıyor, sanki bir kez de kendisi oynuyordu. Şakalaşmalar, takılmalar, gülüşmeler içinde zamanın nasıl geçtiği belli olmuyor-

MEHMET ALİ AYBAR
(Eski SDP Genel Başkanı)

‘Sosyalist devlet halka şiddet uygulamaz’

Şiddet olaylarına öteden beri karşıyım. Şiddetle sosyalizmi halka benimsetmek olanaksızdır. Eğer halk, çaresiz kalırsa kendisi şiddete başvurur. Ama halk adına ve halktan yetki almadığı belli olan kişilerin şiddete başvurmalarını kesinlikle onaylamıyorum.

Sol içinde şiddetin önlenmesi bir bilinç meselesidir. Herkesten evvel sorun bunu anlaması lazım. Şiddeti egeyen çevreler kullanıyor. Sosyalist devlet kendi halkı için şiddet uygulayamaz. Biz hükim çevrelerin araçlarıyla sosyalizmi kuramayız.

OSMAN SAFFET AROLAT
(Gazeteci)

‘Doğru yöntem, diyalog’

Şiddet olaylarının siyasal rengi olmaz. Şiddet, özellikle ölümle sonuçlanan olaylar, ülke savunması dışında hiçbir nedenle haklı kabul edilemez. Ancak ulusal kurtuluş savaşlarında silah kullanmak mübah görülebilir.

Her siyasal tartışmadaki en doğru yöntem ortak diyalog sağlanmasıdır. Diyalog olmayan yerde sağlıklı düşünme mümkün değildir. O nedenle diyalogu sağlamak ve sürekli kılmak tek doğru yöntemdir.

MUZAFFER İLHAN ERDOST
(Yayıncı, yazar)

‘Şiddet, sınıfla bütünleşmeyi önler’

“**D**evrimci” bir insanı, yeraldığı gruplardan soyutlayarak, devrimci biri olarak düşünürüm. Bir devrimcinin, bir sosyalistin gene bir “devrimci” tarafından değil öldürülmesini, zor kullanılarak baskı altına alınmasını benimsemek benim için olanaksız. Devrimcilerin kendi aralarındaki sorunları, silah zoruyla, insanı yok ederek çözmeyi yöntem edinmek, onların bir “iç” sorunu olmaktan çok, geniş emekçi yığınların, devrimci harekete, devrimci kadrolara, içten ve özgürce yaklaşımını ve katılımını güçleştirir tüm devrimci harekete zarar verir.

▲ Işıklardan bir fonda dans eden devrimci bir sanatçı. Artık yaşamıyor.

du. Gece yarısı yaklaşırken masanın hazırlığı da bitmişti. Son kez çaylar, kahveler içildi, kapı önünde ayrıldılar. Her biri bir tarafa gitti. Yarın görüşeceklerdi...

Saat 24.00: Neredeyse 16 saattir koşturup duruyordu. Bir an eve gitmeyi düşündü, vazgeçti. Gün daha bitmemeliydi. Şöyle rahat bir iskemleye oturup bir şeyler içivermek ne güzel olurdu. Bir süre yürümek, kendini dinlemek gereksinimi duydu. Bisikletinden inip, soğuk ve karanlık sokaklarda yürürken düşünüyordu: Göçmenlik koşullarında yaşayan bir aşk ilişkisini konu alan bir müzikal yapılamaz mıydı? West Side Story'nin farklı bir konuma uyarlanması gibi. Konuyu güvendiği dostlarına açmış, ilgi görmüştü. Hatta tasarladığı kadro için düşündüğü bazı oyuncularla ilk görüşmeleri yapmıştı bile. Fakat şimdi bunlara kafasını yormamalıydı... Bir grup arkadaşının Taner Akçam'ın doğum günü nedeniyle bir arada olduklarını anımsadı birden. O da çağrılıydı, giderse sevinirlerdi. Bisikletine atlayıp Emek Lokantası'nın bulunduğu semte doğru yöneldi...

BİR DEVRİMCİ ÖLÜYOR İŞTE...

Saat 01.00: Lokantadan içeri girip de karşı masadaki arkadaşlarını görünce sevindi, demek kalkmamışlardı daha. Selamlaşmalar, gülüşmeler, masaya oturdu. Geleli belki 15 dakika olmuştu ki kimileri kalkmaya davrandılar geç ol-

du diye. Derken kapıdan birileri girdi, tanıyordu onları yürüyüşlerden, toplantılardan ve araları pek iyi değildi... Masa arkadaşlarından birinin kalkıp lokanta sahibine "Ne olur ne olmaz polise telefon edin, gelenlere de kapatıyoruz deyip, gitmelerini söyleyin" dediğini duydu.

Sanatsal kaygılarıyla siyasal eylemliliğini bir arada götürmenin güzelliğini yaşamıştı hep. 'Türkiye'de Politik Tutuklulara Özgürlük' kampanyasının bildirlerini, afişlerini hazırlarken, bir dans figürünü ilk kez deneğinde duyduğu heyecanı yaşıyordu.

Masada sınırlar gerilmişti, bir olay çıkacaktı. Yerinden kalkıp gelenlere doğru yürüdü, bir şeyler söylemek istedi, başaramadı. Bu güzel gün böyle mi bitecek diye geçirdi içinden. Kendilerinden iki kişi daha yaklaşmıştı yanına. Sınırların gerildiği, öfkelerin kabardığı, sözlerin içinin boşaldığı bir anlamsız tartışma ortamında buluverdi kendini. İçi boşalmış sözler küfüre, küfürler yumruğa, yumruklar kıyasıya bir kavgaya dönüştü. Bir an yanındaki kız arkadaşının

kafasından akan kanlara ilişti gözleri, o kızılığa doğru yaklaştı ve öylece kaldı. Sonra yere düştü. Çevresinde ortalığı kana bulayan kıyasıya boğazlaşmayı, akan kanları, sıkılan kurşunları, bu çirkinliği görmüyordu artık.

Saat 02.00: Kan kızılığı, "Yavuz" takma adlı 1956 Erzurum doğumlu devrimci sanatçı Aydın Erol'un yoğun yaşamının en yoğun gününde gördüğü son renk olacaktı. Güzel, sevecen ve devrimci bir insan, bir "devrimcinin" sıkacağı kurşunla yaşamını yitirecek, dolu ve anlamlı yaşamış bir 31 yıl, soğuk ve ürkütücü bir ambulansın meşin kaplı sedyesinde noktalananacaktı.

Ertesi gün: 24 Ekim günü "Yavuz" 'suz başlıyordu. Artık türlü sözler söylenebilir, yazılar yazılabilirdi. Meydan söylencelere kalmıştı. Oysa yaşamı boyunca bir "devrimci" eliyle gelecek ölüme hiç düşünmemiş bir insanın ardından söylenen sözler hangi gerçeği, kimin gerçeğini yansıtacaklardı? Bilinen hangi gerçek, tasarlanan hangi kuram bu tür bir ölümün gerekçesi olabilirdi?

KURŞUN KİME AİT OLURSA OLSUN

Nitekim, gün ilerledikçe olay polisiye bir nitelik kazanıyor, gelişmeler giderek "Yavuz" 'un gerçeği olan ölüme yabancılaşıyordu. Polisten edinilen bilgiye göre "Hamburg'da sabahın ilk saatlerinde bir Türk lokantasında aşırı sol gruplar arasında bildiri dağıtmak yüzünden çıkan çatışma sonucu bir kişi ölmüş, iki-

GREVCI İŞÇİLER: 'Devrimci öldürmekle işçi desteklenmez'

EMİNE AYDIN
HATİCE ÇUKUR
(Deri-İş grevindeki işçiler)

İmzalamamakla yanlış bile yapsa, tartışarak ikna etmek gerekir. Saldırmakla, öldürmekle bir yere varılamaz. Bir düşünsünler, bir gencin ölmesinin bize ne yararı oldu? Siyasi grupların kendi aralarında çatışması biz deri işçileri üzerinde olumsuz etki yapıyor. Birlikte mücadele olmadan başarı söz konusu olamaz.

FİDAN KÖSE
(Deri-İş grevindeki işçi)

Biz işçilerin ortak davası ekmektir. Kendi aramızdaki ayrımlar yüzünden, birbirimizi vurduğumuzu gördünüz mü? İnsan öldürmenin savunulacak yönü yoktur.

MUSTAFA ÖZKAN
HASAN ÇETİN
(Migros grevindeki işçiler)

Bu nasıl işçi desteklemek? Bizim ekmek kavgamıza böyle davranışlarla omuz verilemez. İşçilerin birbirine davranışından örnek alsınlar. Eğer bize destek olmak gerekçesiyle sol içi şiddete başvurulacaksa, destek istemiyoruz.

ALİ EKBER BARMAĞIÇ
(Deri-İş grevindeki işçi)

Kendisine ilerici, devrimci diyen insanların aralarındaki sorunları uzlaşmazlığa dönüştürmeden, ikna yöntemiyle gidermeleri gerekir. Bunun aksi tavırlar, karşı devrimcilerin ekmeğine yağ sürer. Geçmişte de sol içinde şiddet kullanmanın Türkiye devrimci hareketine darbe vurduğu görüldü.

si ağır olmak üzere beş kişi yaralanmıştı. Zanlılar gözaltındaydı." Akşam üzeri Köln Radyosu Türkçe yayınında bu özeti verdiğinde, bu haberi dinleyenler, "İşte gene azdılar, birbirlerini yiyorlar" diyerek tepki gösteriyorlardı. "Beklenmedik" bir ölüm olayı karşısında şu ya da bu şekilde "tavır alma"nın sıkıntısını yaşayan sol gruplar içinde tartışmalar başlamıştı. Olayın " tarafları"na başvurulup bilgi isteniyordu. Olay neydi?

Musa Erdal ve Erol Güney adlarında ki arkadaşları tarafından Devrimci Yol taraftarları adına 2000'e Doğru'ya verilen bilgiye göre olay, "Basında yansıtıldığı gibi iki grup arasında bir çatışma değildi. Lokantada yemek yiyen bir kısım arkadaşlarına saldırılmıştı. Dağıtılan bir bildiriye, altında PKK imzası olduğu için geri vermek isteyen insanlara 'ders vermek' amacıyla düzenlenmiş bir saldırıydı söz konusu olan." Ancak "olayı Devrimci Sol siyasetinin merkezi bir politikası ve düzenlediği bir eylem olarak görmek istemiyorlardı. İstedikleri, kendilerine Devrimci Solcuyum diyen bir grubun bilinçli düzenlediği bu saldırıya siyaset merkezinin sahip çıkmaması ve bunu lanetlemesiydi."

Daha sonra "Devrimci Yol Taraftarları" imzasıyla basına yapılan bir duyuru-

ruda, olay ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılıyordu: 23 Ekim'i 24 Ekim'e bağlayan gece, bir Türk lokantasında bir grup arkadaş doğum günü kutlarken, saat 23.00'e doğru lokantaya gelen Avrupa'da Dev Genç örgütüne bağlı bir

Basın Açıklaması

Sevgili kardeşimiz, can dostumuz Aydın Erol, senin insanlık sevgisiyle dopdolu, iyiye ve güzete tutkun, coşkulu, mücadeleci yüreğini durduran ellere lanet ediyoruz. Senin güzel, onurlu ve örnek alınacak yaşamını sona erdirenler bilsinler ki bizlerin de yüreğinde sonsuza kadar kanayacak bir yara açtılar. Rahat uyu sevgili Aydın. Bizler yaşadıkça, bizlerle birlikte, taptaze, canlı biçimde aydın olarak yaşamaya devam edeceksin. Hepimizin başı sağ olsun.

Devrimci Yol Davası Sanıkları
Adına
Nasuh Mitap ve
Oğuzhan Müftüoğlu

grup, altında PKK derneklerinin tavan örgütü olan FEYKA - Kürdistan imzasının da bulunduğu bir bildiriye dağıtmaya başlamışlar, bundan kendilerine de vermek istemişlerdi. Bildirinin içeriğinde belirtilen "Türkiye'de deri işkolu ve Migros işyerlerinde sürdürülen grevleri destekleme çağrısı"na ilişkin konuda kendilerinin de çalışma yaptıklarını söyleyip, FEYKA imzası nedeniyle bu bildiriye almayacaklarını belirtmişlerdi. Uzun süredir diğer örgütlerle birlikte PKK'nın siyasi təcridi için çaba gösterdiklerinden, geçmiş yıllarda PKK'nın saldırısına uğramışlardı. 1986 yılının Ocak ayında arkadaşları Kürşat Timurroğlu'nun ölümünden PKK'yı sorumlu tutuyorlardı. Böyle olunca, bildirinin kendilerine verilmek istenmesi bir tahrikti. Kısa bir tartışmadan sonra bildiri dağıtanlar lokantayı terkedeceklerdi. Olayın bu bölümünü bir de "Hamburg-Avrupa'da Dev Genç" in "demokratik ve devrimci kamuoyuna" yaptığı yazılı açıklamadan aktaralım: "23 Ekim akşamı saat 24.00'e doğru (5) arkadaşımız bildiri dağıtmak üzere Emek Lokantası'na gittiler. Başış toplamak istediklerinde, Göçmençiler'in "Aynı başış kampanyasını biz de yürütüyoruz" yollu tepkileriyle karşılaştılar. Bunlar, bildirinin altında FEYKA-Kürdistan imzasını

“Birlikte tavır alınmalı”

Sosyalistlerin kendi aralarındaki sorunlarda sosyalizm adına şiddet kullanılmasına karşıyım. Hele iş cana kıymaya varırsa. 1970 yılında, 20 yaşında gençler parti binası bastılar, yakaladıkları 60 yaşında bir sosyalisti dövdüler, sonra da “Kitapta devrimci şiddetin yeri var” dediler. Hatırladıkça, yapanlar adına utanıyorum. Zamanla başka örnekleri de görüldü. İnsanlar öldü. Mutlaka durması, durdurulması gerekiyor.

Durmadiği takdirde, şiddet kullanımı başka sosyalistlere karşı uygulanabilir rutin bir alışkanlık haline getirenlerin önüne karşı şiddetle çıkmaktan başka yol kalmıyor. Bu noktaya varmamız gerek. Geçmişte tanık olduğum kimi şiddet uygulamalarına bakarak bir inancımı daha dile getirmek istiyorum: Bu ülkede, sosyalizm adına başka sosyalistlere karşı şiddet kullanımının temelinde, her zaman, ezik ve geri kişilik-

lerin kendilerini ucuz yoldan kanıt-lama dürtüleri ağır basmıştır. Başka sosyalistlere karşı şiddet kullananlar arasında, böyle bir eylemi bir ölçüde de olsa anlaşılabilir kılacak bir inanç, bilinç yoğunluğuna ve deneyime sahip olanlar, yok denemek kadar azdır. Genel olarak şiddet, yeni bir toplum ebesi olabilir; ama sosyalistlere karşı uygulanan bireysel şiddetin yeni ve gelişkin bir kişiliğin ebesi olduğuna ben hiç tanık olmadım.

Sosyalistlere karşı sosyalistlerin şiddet kullanımını dürtükleyen etmenlerden başlıcası, savunulan kimi modellerin ilköllüğü, kısırlığı, naifliği ve çağın gerisinde kalmış niteliğidir. Böyle modeller için, militanlık yapmak çok kolay, ama gerçekten inanmak çok zordur. Militanlığını, bilince çıkarılmış gerçek ve bilimsel bilginin ötesinde realize eden insan, kaçınılmaz olarak hastalığın eşiğindedir.

görüp de küfretmeye başlayıp “Bunlarla nasıl eylem birliği yaparsınız”, “Bu bildiri dağıtamazsınız” deyince arkadaşlarımız lokantayı terkettiler.”

Buraya kadar aşağı yukarı birbirini tutan açıklamalar, ikinci bölümde değişecekti.

KARŞILIKLI SUÇLAMALAR

Dev-Yol taraftarları duyurusundan: “Saat 1.30’a doğru yavaş yavaş dağılıyorduk, lokantada bizden başka müşteriler kalmamıştı. Bu sırada bildiri dağıtan grup bu kezellerinde bildiri olmaksızın ve 4-6 kişilik bir fazlayla yeniden lokantaya geldiler. Bizler, gelen tehlikeyi sezinleyerek lokanta sahibinden polis çağırmasını rica ettik. Aralandı Yavuz ve bir kadının olduğu üç arkadaşı aynı anda gelenlere ‘Bir kavga istemediğimizi, zaten kalmakta olduğumuzu ve kendilerinin de gitmelerini rica etmeyi denedi.’ Bunun üzerine grubun sözcüsü ceketinin altından çıkardığı bir sopayla kadının başına vurunca aynı anda diğerleri de sopalar ve bıçaklar çıkartarak üzerimize saldırdılar. İçimizden bazıları ateşli silah taşıdıklarını gördü. Bunu izleyen çatışmada Yavuz başından kurşunla ölümcül yaralanarak yere düştü. Her iki taraftan da içlerinde ağır olmak üzere yaralananlar oldu. Biraz sonra yetişen polis üç arkadaşımızı ve onlardan birkaç kişiyi gözaltına aldı.”

Avrupa’da Dev Genç duyurusundan: “Yaklaşık 1.5 saat sonra arkadaşlarımız oradaki Alman antifaşistlerini bağış eylemi konusunda bilgilendirmek ve bağış toplamak için yeniden aynı lokanta-

ya gittiler. Göçmenlerin çoktan buradan gitmiş olacıklarını düşünüyorlardı. Ancak lokantaya girdiklerinde, bunların hâlâ oturmakta olduğunu gördüler. Diğer müşterilere gidip bağış toplamak istiyorlardı. Fakat birden bu grubun sözlü ve fiili saldırısına uğradılar. Arkadaşlarımız kısmen ağır kurşun ve bıçak yaraları aldılar. Bir kısmı kendini bilemez derecede sarhoş olan saldırganlar, silahla hedefsiz ateş etmeye başlayıp, bu arada kendi arkadaşlarını vurdular.”

Bu bölümde birbirini tutan tek sözcük Yavuz’un öldüğüydü. Polis aradan bir gün geçtikten sonra bir kişi dışında gözaltına aldıklarını salıvermişti. Ama söylentiler sürüyordu.

Avrupa’da Dev Genç duyurusundan: “Olaydan bir gün sonra bu grubun gerçeğe uymayan basın açıklamasında bizleri PKK’yla karıştırmak istemeleri çok açtı... Kendi ağızlarından PKK’ya olan kinleri bu saldırıyla bir kez daha kanıtlanıyordu. Bu arada saldırılarına Feyka-Kürdistan’ın da bildiri imzalamış olmasının gerekçe olarak gösteriyorlardı. Ayrıca bu ‘siyasi’ sarhoşların saldırıları tek başına bir anti-PKK içeriğiyle sınırlı değildi. Bilakis doğrudan arkadaşlarımıza yöneltilmişti. Örneğin bu aynı insanlar bu yılın mayıs ayında Hamburg Üniversitesi’nde düzenlenen bir tartışma toplantısında 1984 ölüm orucuyla ilgili olarak bildiri dağıtan arkadaşlarımızı provoke etmişlerdi.”

Duyuruyu okuyanlar sözü edilen toplantının konusunun “Avrupa’da Siyasi Cinayetler ve PKK” olduğunu anımsıyorlardı. Ve böyle olunca akla son olayın bastırılmış bir öfkenin boşalması olduğu geliyordu. Devrimci Yol taraftar-

ları bu soruyu duyurularında “Avrupa’da Dev Genç örgütüyle siyasi düşünce farklılıklarımız var, fakat aramızda fiili bir çatışma olmamıştı” diye yanıtlıyorlardı. Kendilerine göre “23-24 Ekim saldırısı azgınlaşan bir gürhün kısa sürede planlanmış hedefli saldırısıydı. Bunlar güçlerini göstermek için uygun bir ortam beklemişlerdi.” PKK’nın planlı ve ideolojik gerekçeli saldırılarından farklı değerlendirilmeliydi olay. Yavuz ölmüş, giden gitmişti. Şimdi yapılması gereken olaydan ders çıkartmaktır. Devrimci Yol taraftarları “Sol içi çatışmalara şiddet ve terör anlayışının yerleşmesine karşı bugüne kadarki çabalarını bundan sonra da sürdürecektir.” Dilekleri, “Bu ve buna benzer olayların bir daha yaşanması istenmiyorsa, her cinayetten sonra tekrar edilen ‘pazar ayını’ gibi ‘şiddeti lanetlemek’ mantığından da kurtulmak gerekiyordu. Olayın ve sorumluların üstüne gidilmeli, bu tür gelişmeleri engellemek için somut adımlar atılmalıydı.” Açıklama, “Bu konuda tüm sol örgütlerin ortak çabasını bekliyoruz” sözleriyle bitiyordu. Avrupa’da Dev Genç ise duyurusunda olayın “Bütünü ve sonucuyla tamamen olumsuz ve üzücü olduğunu” vurguluyor, “Bizler eskiden olduğu gibi şimdi de bu tür şiddete yönelik çatışmaların karşındayız” deniyordu.

FİDEF’e bağlı Hamburg Derneği, KOMKAR, KKDK, Türkiye INFO, PKK, Göçmenler Birliği de “Sol içinde şiddet kullanılmasını kınadıklarını, mahkûm ettiklerini açıkladılar.

OLAYA NEDEN OLAN BİLDİRİ

Altında Feyka-Kürdistan yazılı bildiri Deri-İş’in deri işyerlerinde yürüttüğü grevle 20 Ağustos’tan beri Migros işyerlerinde sürdürülen grevi desteklemek amacıyla 30 Ekim günü Hamburg’da yapılacak bir toplantıya katılma çağrısıydı. Kimbilir deri ve Migros işçileri kendileriyle ilgili bir bildiri nedeniyle bir devrimcinin ölümünü öğrendiklerinde neler düşüneceklerdi?

SONUÇ

kimin kimi öldürdüğü, hangi taraftan kaç yaralı olduğu, birilerince dağıtılmak, diğerlerince alınmak istenmeyen bildirinin hangi içerikte olduğu altında kimlerin imzasının bulunduğu vs. vs. gibi ayrıntılar, bir anda son bulan bir devrimci yaşamının yerine konulamazlığıyla ölçülebilir miydi? Tetiği çeken elin sahibi belki bulunacak, belki bulunmayacak, daha nice bildiriler, duyurular yayımlanacak, protestolar yağacak ve törenler düzenlenecek. Ama bunların hiçbirisi bir devrimci elinin bir devrimci yaşamına son vermesi çirkin gerçeğinin üzerindeki utanç örtüsünü kaldırmayacak. Gerçek olan Aydın Erol’un artık aramızda olmayışı. 24 Ekim günü keşke hiç yaşanmasaydı. □

DENİZ KAVUKÇUOĞLU / HAMBURG

PERİHAN AKÇAM
(Taner Akçam'ın annesi)

'Aydın'ı üç yaşından beri tanırdım'

Sarıms Taner'in yaşgünü için bir Saraya gelmiş arkadaşları. Yiyip içmişler. Sohbet etmişler. Bu sırada bir grup Dev-Solcu bildiri dağıtmak için yanlarına gelmiş ve bizim çocuklar PKK imzası olduğu için almak istememişler, "Biz sizin bildirinizi almıyoruz, PKK'nın eylemlerini onaylamıyoruz, geçen sene arkadaşımızı öldürdüler" demişler. Yani ayaküstü bildiri ile ilgili tartışıyorlar. Sonunda bildiriyi alıyorklar, ama "Bir daha bizi rahatsız etmeyin" diyorlar. O sırada Aydın yanlarında yokmuş. Bir süre sonra Aydın geliyor ve aradan kısa bir süre geçtikten sonra kalabalık bir grup ellerinde sopalarla, bıçaklarla ve tabancalarla içeriye giriyor. Masanın üzerinde bir şişe duruyormuş, onu alıp oturan bir kız arkadaşlarının kafasına vuruyorlar. Kavgaya çıkıyor yani. Bu sırada silahla bir el ateş ediyorlar. Nişan alarak. Çocuk gidiyor, ölüyor Aydın. Ben Aydın'ı küçüklüğünden beri tanırdım. Çocuklarımdan farklı değildir. Aydın'ın babasıyla Kırıkkale'de aynı okulda öğretmenlik yaptık. Üç yaşından beri tanırdım. Cahit'le yaşıttır Aydın. Beraber sokakta oynarlardı. Çok severdim, çok üzüldük.

CEMAL BALCI
(Aydın Erol'un arkadaşlarından)

'Birliği baltalayan bir saldırı'

Aydın'ın öldürülmesi devrimcilerin birliğine yöneltilmiş bir saldırdır aynı zamanda. Çünkü O'nun adı birliği hatırlatır herkese. Birlikçi yönü ön plana çıkmış bir arkadaştı. Sol içi tartışmalarda sola yakışır yöntemlerin kullanılmasını savunanların öncüsü gibiydi Aydın. Bu bakımdan saldırı, devrimci olmayan yöntemlere karşı çıkanları hedef almış gibi geldi bana. Tabii aynı zamanda birliği baltalamayı amaçlayan bir saldırı. Aydın'la birlikte hem sol, hem de solun birliği önemli bir kayba uğradı.

AYŞE PEKDEMİR
(Dev-Yol davası sanığı)

'Bu sol içi çatışma olarak görülmemeli'

12 Eylül sonrası toplumsal muhalefet egemen güçler tarafından, her düzeyde yoğun bir bombardmana tutuldu. Esas olarak baskı ve demagojiye dayanan bu bombardmanla toplumsal muhalefetin meşruluğu yok edilmeye çalışıldı. Demagoji unsuru günün ve geçmişin gerçeklerinin tümüyle çarpıtılması, devrimcilerin, solun ne yapmak istediğinin, kimler olduğunun bütünüyle çarpık olarak sunulmasına, bu şekilde benimsetilmeye çalışılmasına dayanıyordu. Gerçekten devrimcilerin hiçbir dönemde katılmadıkları, karşı oldukları, devrimci mantıkla bağdaşmayan kimi çatışmalar sol içi çatışmalar olarak gösterildi, gösterilmeye çalışılıyor. Herkesin lanetlediği, dün de bugün de devrimci mantık olmadığını haykırdığı, Aydın Erol'un saldırı sonucu öldürülmesi olayını, sol içi çatışma olarak göstermeye çalışmak, egemen ideolojiye hizmet etmekten başka bir şey değildir.

YALÇIN
BÜYÜKDAĞLI
(Sosyalist Parti
Girişim Komitesi
Sözcüsü)

'Yöntemlerimiz kuracağımız sistemin aynasıdır'

Sol içinde şiddete başvurulmasına kesinlikle karşıyım. Halk arasındaki çelişmelerin şiddetle çözülmesi, sosyalizmin doğasına yabancıdır. Başka ideoloji ve kültürlerin sol içindeki kalıntısı olarak bulunuyor. Sosyalistler nasıl bir düzen kuracaklarını daha bugünden pratikleriyle halka göstermek zorundadırlar. Bugün başvuru yöntemler, gelecekte kuracağımız düzenin de aynasıdır. Bir sosyalist arkadaşına veya halktan birine saldıran bir sosyalistin iktidara gelince halkın tepesinde bir despot olmayacağını garantisi nedir?

Sosyalist hareket bu uygulamalardan çok çekti ve halka olumlu mesaj verilemedi. Daha büyük bir şiddetle karşılaşınca teslimiyete döndü, sosyalizmi inkâr noktasına varanlar oldu. Geçmişin bilançosu yapılırken, en başta bu hatalı çizgi terk edilmelidir.

İSMAİL
BEŞİKÇİ
(Araştırmacı,
yazar)

'Bu tür soruşturmanın nedenini anlayamadım'

Tersi kolay kolay ileri sürülemeyecek konularda soruşturma düzenlemenin nedenini anlamakta güçlük çekiyorum. "Devrimci örgütler ve kişiler arasındaki ilişkilerde, çözüm yolu olarak şiddet kullanılmasına karşı tavrınız nedir?" sorusuna verilecek cevap genellikle bellidir. "Kuşkusuz karşıyım. Sorunlar görüşerek, konuşarak, tartışarak, barışçı yollarla çözümlenmelidir" denecektir. Fakat bu da kanımca, yuvarlak bir sözdür, içeriksizdir ve çok önemli sorunları gizleyici nitelik gösterebilir.

12 Eylül'den sonra, toplumda, "itirafçılar", "pişmanlar" gibi süreçler yaşanıyor. Bunlar sadece pişman olmakla, itirafçı olmakla kalsalar sorun yok. Fakat, polisle işbirliği yaparak, bir zamanlar arkadaşlık yaptığı kişilere, içinde çalıştığı örgütüne karşı mübalağalı yoğun bir kampanya yürütüyorlar. Silah kuşanıp polis tarafında mücadeleye girişiyorlar. Ailelerini de bu işe seferber ediyorlar. En az birincisi kadar bu süreçte karşı olmak gerekir. Bunları da açıklamak gerekir. Endişem odur ki soruya birinci türden verilecek bir cevap, olayların gerisindeki süreçleri gizleyici olacaktır.

Devrimciler bu tür sorunlarını bilimin ve sivasetin kavramarıyla, mümkün olduğu kadar çok olguya dayanarak kendi yayın organlarında tartışmalıdırlar.

YALÇIN
KÜÇÜK
(Yazar)

'En şiddetli silah barışçıl eleştiridir'

Devrimciler arasında en şiddetli silah birbirlerine yönelttikleri barışçıl eleştiriler olmalıdır. Devrimciler birbirlerine karşı bunun dışında hiçbir şiddet uygulamamalıdır. Şiddeti sınıf düşmanlarına saklamalıdır.

Hiçbir gerekçe bir devrimcinin ölümünü haklı gösteremez. Bu tür üzücü ve can yakıcı gelişmeleri önleyebileceğimizi ümit ediyorum. Şu andaki dileğim, bir misilleme ile üzücü gelişmelerin tırmanmasına meydan verilmemesidir.

SİNAN BEK
(Demokrat Tavrı dergisi yazarı)

'Marksizm dışı değerlerden arınmalı'

Hiç mi hiç ikirciklik yaşamadan i-liklerime kadar hissederek sol içi çatışmalara "havır" diyorum. Marksist düşünce tarzının, marksist olduğu iddiasıyla ortaya çıkmış gruplara bu türden davranış modelleri sunduğunu sanmıyorum. Sol içinde şiddet unsuruyla çözüm aramaların nedenleri farklı ideolojik kaynaklı olsa gerek. Sosyalizmin yüzyılları bulan tarihinde bu tip davranışların gözlemlenmesi, bugün bizlerin aynı hataları yinelememizin mazereti olmaz. Böyle bir anlayış, sosyalizm mücadelesinin önündeki en büyük engellerden biridir. Sosyalizmin hak ettiği saygınlığı yeniden kazanması, sorgulayan bireylerin çabasıyla olacaktır.

Bu türden olumsuzlukları sol içi kabul ediyorsam da aslında Marksizm dışı bir sol olduğunu düşünüyorum. Ve bu solun davranış biçimlerinin, düşünce üsluplarının kaynağının, Marksistlerin yana yakıla dünya yüzünden kaldırmaya çalıştıkları değerlerden beslendiğini düşünüyorum.

NADİR NADİ USTA
(Yeni Aşama dergisi
Yazışları Müdürü)

'Güvence sosyalist demokrasidir'

Türkiye sosyalist hareketinin tarihi, bu konuda olumsuz bir geleceğe sahiptir. Sol içi anlaşmazlıklar, ideolojik mücadele yöntemleriyle giderilmelidir. Ancak, bu gerçek herkes tarafından söylenip, hiç kimse tarafından uygulanmamaktadır. Bilinir ki solun en kötü hastalıklarından biri saldırı kendine yönelince, feryat etmektir. Feryat etmenin bir anlamı olmadığı gibi güven verici de değildir.

Sol içi çatışmaları biz de kınıyoruz. Ama silahlı çatışmaların sonuç olduğunun altını da çizmek gerekiyor. Asıl neden kendi dışımızdaki sol, sosyalist güçlere, iktidar olduğumuzda hayat hakkı tanıyıp tanıma mantığında yatmaktadır. Yani demokrasi anlayışımızda!

ALİ YILDIRIM
(Mayıs dergisi sahibi)

'İdeolojik mücadele esastır'

Doğru bir tavır değil. Geçmişte de onaylamıyorduk, şimdi de onaylamıyoruz. Hele geçmişle hesaplaşma aşamasında böyle bir şeyi kabul etmek mümkün değil. Geçmişin hatalarından birisi de buydu. Bu tür olayların çıkma nedeni, iktidar mücadelesinden uzaklaşmaktır. Hangi nedene dayanılırsa dayanılırsın bir devrimciye namlu doğrultulmaz. Farklılıklarını kabul etmek zorundalar. "Tartışmada hoşgörür eylemde birlik" sloganı hâlâ geçerliliğini koruyan bir slogandır. Hiç kimse karşı devrimci saflara geçmeden, ihanet etmeden ona karşı silaha başvurulmaz.

MUSTAFA OKAN
(Yarın dergisi Yazışları Müdürü)

'Çözüm, hoşgörölü tartışmadır'

İnsanlar çeşitli fikirleri savunur ya da hayata geçirirken çeşitli faaliyetler ve örgütler içinde bulunabilirler. Farklılıklar çatışmaya yol açabilir, çalışma alanları çakışabilir ve bu da çatışmaya yol açabilir. Fakat şiddetle ilgili şunu söylemek gerek: Geçmişte, 12 Eylül öncesinde de yaşadık; çeşitli örgütlerin birbirlerine uyguladıkları şiddet, sonunda, gericiilerin işine yaradı. Türkiye'de yaşanan yeni dönem birleşmeyi ve birlikte mücadeleyi zorunlu kılmakta. Egemen anlayışa ve egemen olana karşı geniş ve bütüncül bir mücadele gerekmektedir. Bu da ilerici dediğimiz kesimlerin birbirleri ile olan ilişkilerinde çok hassas davranmalarını zorunlu kılmaktadır. Şiddetin yerine hızla, anlayış, birbirini dinleme ve bir araya gelişin çalışmalarını koymak gerekmektedir. Çözüm şiddette değil, diyalogda, birlikte likte.

FÜSUN AKATLI
(Eleştirmen)

'Her tür şiddete karşıyım'

Sol içindeki şiddete de her tür şiddete olduğu gibi karşıyım. Sol içindeki fikir ayrılıklarının tartışarak bir zemine oturtulması için en makul iş biraraya gelerek tartışmaktır. Bu konuda birkaç ay önce Sayın Aybar hangi fraksiyondan olursa olsun, sol liderlere bir masa etrafında tartışmayı önermişti. Bu çağrı halen geçerli sanıyorum.

SEVİM KARAKUŞ
(Yeni Demokrasi dergisi
yazışları müdürü)

'Şiddet kullanmak, fiziksel acizliği gösterir'

Sol içindeki, daha doğrusu halk içindeki çelişkileri, fikir ayrılıklarını gidermenin yolu, iknaya yönelik tartışma, eleştiri, özeleştirme yöntemidir. Gerçi lafta bunları yadsıyan kimse yok, ama yine de böyle üzücü olaylar yaşanıyor. Kanımca, söylediği söze inanamamanın, yanlış olarak nitelediği bir şeyi pratikte yapmanın büyük bir tutarsızlık olduğu açıktır. Birlik içinde, hoşgörölü ve karşısındakinin fikirlerine saygı duyan insanlar güç kazanabilir, sağlıklı tartışma yürütebilir. Şiddet, fikirleri güvenmemenin, acizliğin göstergesidir. Böyle yöntemleri reddediyor, solun bir arada, karşılıklı gelişmek amacıyla tartışarak, arasındaki görüş ayrılıklarını gidermesi gerekir diyoruz.

GÜLNUR SAVRAN
(11. Tez dergisi Yazı Kurulu üyesi)

'Ayrı eğilimler birarada olabilmeli'

Sol içinde şiddet çok karşı olduğum bir şey. Farklı fikirlerin demokratik bir biçimde bir arada bulunması gerektiğine inanıyorum. Fikir ayrılıklarının mutlak bir biçimde aşılmasını amaçlamak, gerçekçi ve anlamlı değil. Sol içinde fikir ayrılıklarının ortadan kaldırılması da çok birlikçi gibi görünüyor ilk başta ama gerçek bir sol içi demokrasinin olmamasından kaynaklanıyor. Önemli olan ayrı eğilimlerin bir arada var olabileceği demokratik yapılar kurmak.

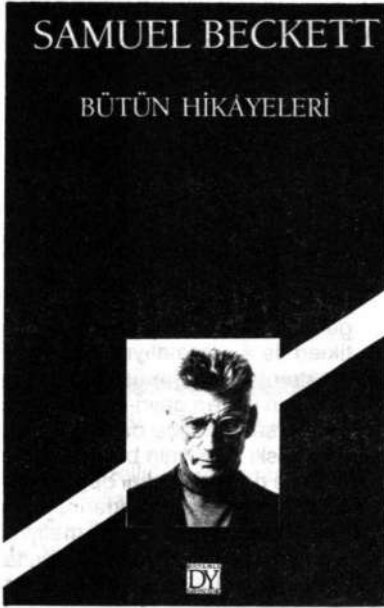
ERHAN TEZGÖR
(Toplumsal Kurtuluş dergisi sahibi)

'Sol içi şiddet kabul edilemez'

Sol içinde şiddet kullanılmasını tasvip etmek mümkün değildir. Tam tersine solun birlikte hareket etmesinde yarar vardır. Ancak bu, belirli temel ilkelerde anlaşılanlar için söz konusudur; doğal olarak bunun dışında kalanlar olacaktır. Fakat, bunun dışında kalanlar için dahi şiddet kullanılması tasvip edilir bir davranış biçimi değildir.

1. GERGEDAN dizisi, 2. POPÜLER dizi Roman, bilim, gazetecilik, anı 3. TEMEL KİTAPLAR dizisi, Sözlük, Ansiklopedi; Tıpkıbasım: "Bütün eserler", 4. DOĞU-BATI KLASİKLERİ dizisi 5. MODERN DÜNYA-Düşünce, Araştırma Dizisi 6. MODERN EDEBİYAT/SANAT Dizisi 7. MODERN TÜRKİYE-Araştırma Dizisi 8. SANAT dizisi

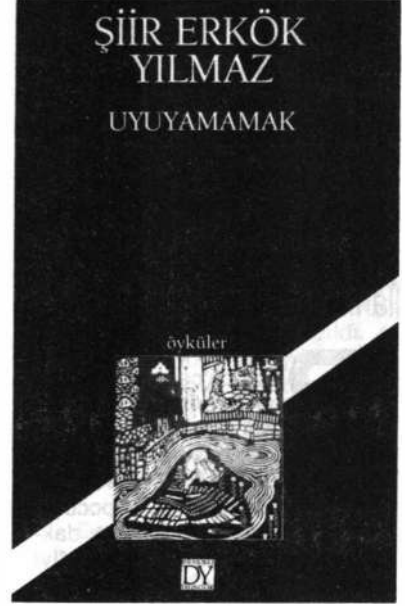
İLK 5 KİTAP

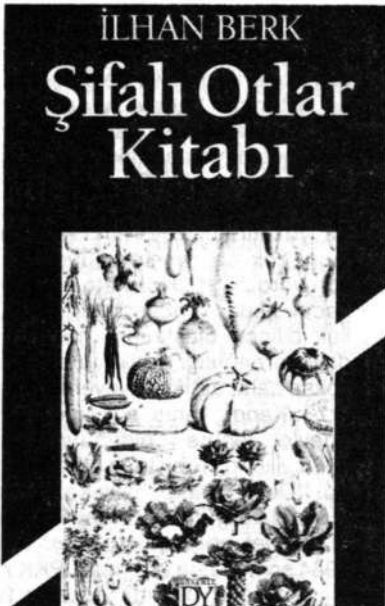
SAMUEL BECKETT
"bütün hikayeler"
GERGEDAN DİZİSİ

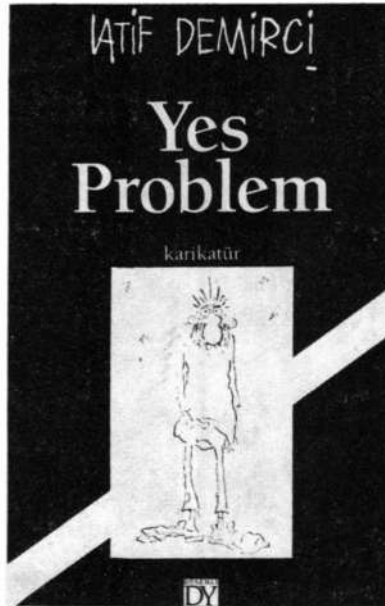
TONY SCHUMACHER
"ve maç başlıyor"
POPÜLER DİZİ

ŞİİR ERKÖK YILMAZ
"uyuyamamak"
MODERN EDEBİYAT
SANAT DİZİSİ

İLHAN BERK
"şifalı otlar kitabı"
POPÜLER DİZİ

LATİF DEMİRCİ
"yes problem"
POPÜLER DİZİ

Theodor W. Adorno • Halki Aktunç • Nurullah Ataç
• Enis Batur • Georges Batallie • Walter Benjamin
• Bertolt Brecht • Georges Duby • Ferit Edgü
• Mircea Eliade • Henry Fielding • Şükrü Hanloğlu
• Selim İleri • Martin Jay • Bilge Karasu • Thomas Mann
• Sadık Özben • Marquis de Sade • William Shakespeare
• Cemal Süreya • Günter Wallraff • Tahsin Yücel

ESKİ PKK'LI YENİ İTİRAFÇI

Devlete taktik yardım

İtirafçının hazırladığı 3.5 sayfalık daktilo metin, İstihbarat Şube Md. Mv. J. Binbaşı Ayhan Tüzün ve YKF Kısım Amiri J. Asb. Bekir Yıldırım tarafından imzalanmış. İtirafçıya göre, bölücülüğe karşı gaddar olmak gerekiyor. "Öyle taktikler geliştirmeliyiz ki" diyor, "Dağ, taş, onlara korku vermeli, içlerine panik salmalı." Devletin propagandada yetersiz kaldığını belirten itirafçı, şunları ekliyor: "Kullanılacak kişinin zaafı, açıkları, çelişkileri iyi bilinmeli."

"Psikolojik panik devletçe bölücü çete ve yandaşları üzerinde yaratılmıyordu. Bazı adresler imha edilecek, bazı evler basılıp uçurulacak ve üzerlerine de bir PKK-HRK veya ERNK bildirileri bırakılacaktı." Apocu itirafçı sanık elyazısıyla yazdıklarını daktiloda temize çekiyordu. İtirafçı PKK'yı

iyi tanıyordu. Devleti de. Her iki tarafın da kuvvetli ve zayıf yanlarını biliyor, önerilerini buna göre sıralıyordu. Sonuçta, ortaya sık aralıklı üç buçuk sayfalık bir daktilo metni çıkmıştı. Başlık: "Bir itirafçı örgüt üyesinin görüş ve önerileri"ydi. İtirafçının sözleri, Jandarma Üstçavuş Bekir Yıldırım'ın ve Jandarma Binbaşı Ayhan Tüzün'ün metnin sonun-

da yer alan imzalarıyla belgeleniyordu. "Terör ve bölücülüğe karşı biraz da gaddar olmak gereklidir. Karşıtımız bir gerilla mı? Biz de ona karşı onun taktikleri ile savaşmalıyız. Kalleşçe yapılmakta olan bir işin üstesinden gelebilmek için bazen gayri-nizami, gaddar ve gerekirse kalleşçe davranmak gerekiyor." Eski PKK'nın bilgileri yalnızca örgütü ve devletle sınırlı değildi. CIA kaynaklı kontrgerilla taktiklerini de tanıyordu. "Öyle taktikler geliştirmeliyiz ki" diyordu itirafçı, "Gittikleri her ev, takip ettikleri her yol, ilişki kurdukları her insan ve dağdaki her taş, her ağaç kendilerine korku vermeli, içlerine panik salmalıdır."

DURUM "DEVLETİN LEHİNE"

Belge beş bölümden oluşuyor. Birinci bölüm "Örgütün durumu, devlet - vatandaş ilişkileri." "Bölücü çete belirlediği ilkelerin genellemesi doğrultusunda istediği hedefe ulaşamamış"tı. "Devlet olarak" ise "asker şimdiye kadar köye dayak atmak için, kelepçelemek için gitmiş"ti. Böylece "Halk teröristlerle devlet arasında sıkışmış durumda"ydı. İtirafçı, PKK'nın faaliyet raporlarını çok abartmalı buluyordu. Şöyle soruyordu: "Halk devlete karşı ayaklanacak kadar örgütlendirilmiş veya politik bilince ulaştırılmış mıdır? Halkın devlete bağlılığı gerileme sürecine mi yoksa daha aktif seviyeye mi ulaşacaktır?" Kendi yanıtı şu anki durumun "devlet lehine" olduğuydu. İtirafçı, 1984 yılını kritik bir tarih olarak saptıyordu. "Devlet olarak halkı kazanmak konusunda örgütten çok şey öğrenilmiş"ti. Devlet bölgedeki pek çok soruna 1984 sonrasında el atmıştı. PKK'nın durumu ise içaçııcı değildi. "Ağustos 1984'te hazırlıksız yakalandığımızı devlet olarak kabul ediyorduk. Ancak esas hazırlıksız yakalanan bizzat çetenin kendisi idi. Onlar ekmek-su ilişkilerinin samimiye-

▲ KÖY KORUCULARI: PKK için yumuşak karın, devlet için çıkmaz sokak.

'Kızımı işkencede öldürdüler'

Mazgirt'e bağlı Otlukaya köyü muhtarının öldürülmesi üzerine, köyün yaşlıları da dahil 15 kişi gözaltına alındı. Aralarında Mevali Yaşar adlı yurttaş ile kızları Cevher ve Nadide'de vardı. İki gün sonra Cevher'in ölüm haberi geldi. Görevli üsteğmen, Mevali Yaşar'a, kızının intihar ettiğini bildirdi. Oysa baba Yaşar, mahkeme ifadesinde kızına önce tecavüz edildiğini, sonra da öldürüldüğünü söylüyor.

Elaziğ Askeri Cezaevi'ndeki işkence iddialarını soruşturmak üzere Ankara'dan gönderilen general, tutuklu Mevali Yaşar'ın anlattıklarını duyunca "olmaz böyle şey" diyordu. Generali bu kadar hayrete düşüren olay, Mevali Yaşar'ın kızı Cevher Yaşar'ın ölümüyle ilgili anlattıklarıydı. Gözü yaşlı ihtiyar tutuklunun sözleri bitince, general, koğuştaki genç tutuklulara dönerek, "Biriniz bu ihtiyarın söylediklerini bir dilekçe biçimine sokun" diyordu. Generalin isteği üzerine yazılan 30 Eylül 1985 tarihli dilekçe ve daha sonra mahkemede Mevali Yaşar, kızı Cevher'in hiçbir suçu yokken gözaltına alındığını, işkence görüp tecavüze uğradıktan sonra öldürüldüğünü ve kendisine intihar ettiğinin söylendiğini anlatıyor.

"KIZIN İNTİHAR ETTİ."

Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Pulan (Otlukaya) köyü muhtarı Hasan Çelikdemir, siyasi yönü olmayan bir soygun girişimi sırasında öldürülmüştü. Bu

nun üzerine aynı köyden gözaltına alınan 15 kişi, sorgu merkezi olarak kullanılan Mazgirt Bulgurcular Yatılı Bölge Okulu'na getiriliyordu. Elaziğ'dan gelen özel timin yürüttüğü sorgulamada, köylülere, "Partizan Örgütü" üyesi oldukları kabul ettirilmeye çalışılıyordu. Daha sonra aynı yere, gözaltına alınan

"18 yaşındaki kıza önce tecavüz edilip, işkenceyle öldürüldüğünü duyduk. Otopsi raporları kayıp. Kızın cenazesini babasına göstermemek için savcılık kendisini bilinçli olarak bırakmadı."

köylülerden Mevali Yaşar'ın kızları 18 yaşındaki Cevher ile 23 yaşındaki Nahide de getirilmişti. Gözaltına alınanlar ertesi gün Elaziğ'a götürülüyor ve 1800

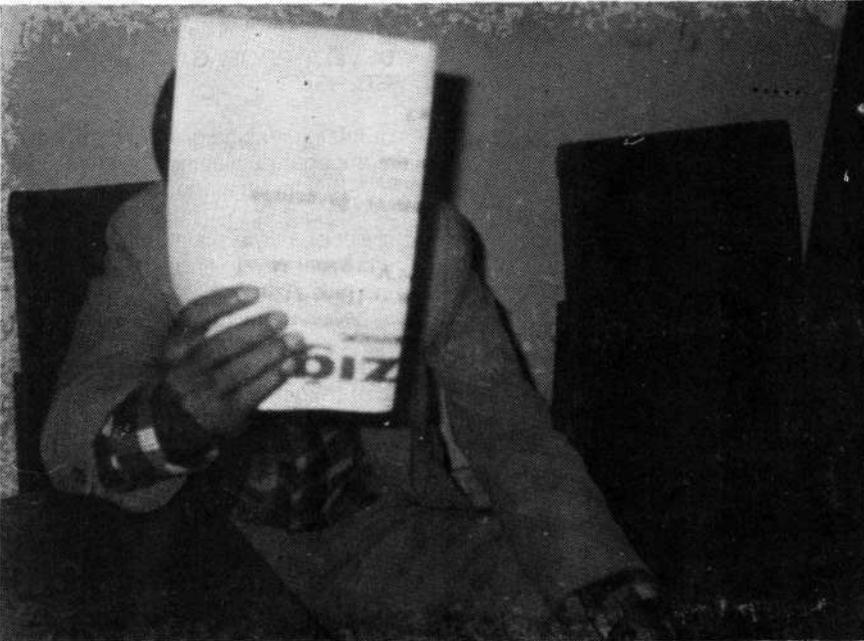
Evler bölgesinin üst kısmında bulunan, çevredeki herkesin işkence yuvası olarak adlandırdığı bir yere konuluyorlardı. Bir gün sonra Elaziğ Askeri Savcılığı'na çıkarılan Mevali Yaşar'a savcının ilk sorusu, "Gece herhangi bir ses duydu mu?" olmuştu. Yaşar'ın yanıtı ise "Kızlarımın feryatlarını dinlettirdiler bana" biçimindeydi. Bunun üzerine Mevali Yaşar, polis odasına götürülüyor, kendisine bir sigara verildikten sonra, jandarma üsteğmeni kızı Cevher'in intihar ettiğini söylüyordu.

**TANIK İFADELERİ
BABAYI DOĞRULUYOR**

Mevali Yaşar, mahkeme ifadesinde "Eğer kızım intihar etmek isteseydi, bunu tutuklu olarak kaldığı odada yapabilirdi. Orası daha uygundu. Cevher intihar etmedi. İşkencede tecavüz edildikten sonra öldürüldü" diyor. Cevher'in işkence edilerek öldürülmesinin bir diğer tanığı ablası Nahide: "Kızkardeşim öldürüldükten sonra, ona yüklenmek isteyen suçu bana yıkmak istediler" diyor. Kendisiyle birlikte Kibar Özbay ve Selvi Yıldız'a da yoğun işkenceler yapılmıştı. Nahide Yaşar, işkenceyle alınan ifadeyi imzalatan polislerden birini, "Uzun boylu, dolgun vücutlu, saçları dökük, esmer" olarak tanımlıyordu.

Ahmet Bayrak, bölge okulunun lojman inşaatında işçi çavuşuydu. "Bize 50 metre mesafedeki okuldan su içmemiz ve tuvalet ihtiyacımız yasaklanmıştı. Çevre köylerde yapılan operasyonlardan sonra çocuk köylüler, buraya getirilirdi. Jandarmalar yanımıza geldiklerinde birbirlerine anlatırlardı. İçerde akla gelmeyecek işkenceler yapılıyor. Bu olaylar kızın öldürülüşüne kadar devam etti. Bir gece korkunç bir çığlık duyduk. O gece kız işkencede öldürülmüş ve pencereden atılmıştı" diyor.

Cevher Yaşar'ın Elaziğ SHP Yönetim Kurulu üyesi eniştesi Zeki Taşdemir, "18 yaşındaki kıza önce tecavüz edilip, işkenceyle öldürüldüğünü duyduk. Otopsi raporları kayıp. Kızın cenazesini babasına göstermemek için savcılık kendisini bilinçli olarak bırakmadı. Eğer

AHMET BAYRAK "O gece korkunç bir çığlık duyuk."

▲ **CEVHER YAŞAR.**
Ablası Nahide de kardeşinin
işkence sırasında öldürüldüğünü
söylüyor.

**BULGURCULAR YATILI
BÖLGE OKULU**
Elazığ Polis TİM'lerince karargâh
olarak kullanıldığı söyleniyor.

bu cinayet değilse, cesedini yeniden
otopsiye tabi tutsunlar" diyordu.

Cevher'in öldüğü yere, Nahide Yaşar
ve diğer iki kadın tutuklu Tunceli'ye gö-
türülüyor, burada üç gün kaldıktan son-
ra Bulgurculara geri getiriliyorlardı. Böl-
ge Yatılı Okulu'nda sürdürülen işkence,

■ **"Eğer kızım intihar et-
mek isteseydi, bunu
tutuklu olarak kaldığı
odada yapabilirdi. Ora-
sı daha uygundu. Cev-
her intihar etmedi. İş-
kencede tecavüz edil-
dikten sonra öldürül-
dü."**

■ Selvi Yıldız'ın durumunun kötüleşmesi
üzerine kesiliyor ve durumdan korkan
polisler üçünü de serbest bırakıyorlardı.

ÖRGÜT PLANI TUTMUYOR

İşkenceli sorgu sonunda en küçüğü
57, en büyüğü 80 yaşında olan sekiz
köylü hakkında "Partizan" örgütü üyesi
olmak, örgüt adına adam öldürmeye az-
mettirmek, gizli örgüt üyelerine yardım
etmek ve 6136 sayılı kanuna muhale-
fetten dava açılıyordu.

Otlukaya köyüne komşu köyün muh-
tarı olan Bahattin Günay da olayla ilgili
olarak gözaltına alınanlardandı. "Bir üs-

teğmen bıyıklarımın yarısını çekerek,
'bu ne biçim bıyık ulan, siz Aleviler de
bıyık bırakmasanız olmaz mı?' dedi.
Ben de 'bizde gelenektir, büyüklerimiz,
anan gibi saç bırakacağına, baban gi-
bi bıyık bırak' derler, diye cevapladım.
Demez olsaydım" diyordu. 65 yaşındaki
Günay, bu sözü üzerine düşünemeye-
ceği kadar bir işkenceyle karşılaşıyor-
du. Günay, serbest bırakıldıktan sonra
istifasını verdi. Köyünü terk edip İzmir'e
yerleşmek istiyordu. Ancak istifası ka-
bul edilmedi. Muhbir olması isteniyor-
du.

Elazığ Barosu avukatlarından Pilcan

Olcayyaşar, Otlukaya köyü muhtarının
öldürülmesi ile ilgili davada müdahil
avukattı. "Dava olaydan sekiz ay son-
ra sonuçlandı. Mevali Yaşar suçsuz bu-
lunarak serbest bırakıldı. Müvekkilimin
ismi işkencede karıştırılmıştır" diyor.
Haklarında "Partizan" örgütüne üye ol-
maktan dava açılan sekiz köylüden, Ha-
san Şengezer dışındakiler serbest bira-
kıldı. Dava, DGM'den Tunceli Ağır Ce-
za Mahkemesi'ne aktarılmıştı. Bu ara-
da olayda örgüt parmağı olduğu idiası
amacına ulaşamamış, muhtar Hasan
Çelikdemir'in para nedeniyle öldürüldü-
ğü ortaya çıkmıştı. □

SAÇAK SOSYALİST PARTİ PROGRAMLARI

- Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (1919)
- Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (1946)
- Türkiye Sosyalist Partisi (1946)
- Vatan Partisi (1954)
- Türkiye İşçi Partisi (1961)

CEMİL ALTAYLI

(Van Güzel Sanatlar Galerisi Eski Müdürü)

Resime 142

Cemil Altaylı taa.. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrenciyken yağlıboya tablo yapmış. Resimleri, Akademi'yi bitirdikten sonra, İstanbul Sergi Sarayı ve Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'nde sergilenmiş. Hepsi de Akademi jürisinden geçmiş. Öğrenciler arasında düzenlenen bir yarışmada birinci seçilmiş. İzmir Resim Heykel Müzesi "Onur Plaketi" vererek ödüllendirmiş onu. Son "Ödülü" ise, 1980 sonrasında 142. maddeye aykırı olduğu gerekçesiyle aldığı 1.5 yıllık ceza olmuş.

“**V**an Güzel Sanatlar Galerisi nereye bağlı, Kültür Müdürlüğü'ne, Kültür Müdürlüğü nereye bağlı, Turizm ve Kültür Bakanlığı'na, o nereye bağlı, Türkiye Cumhuriyeti'ne. "Hem Türkiye Cumhuriyeti'nin müdürü olur, hem de devletin temeline dinamit koyarsın ha" diye indiriyordu yumruklarını.”

Van Güzel Sanatlar Galerisi Müdürü'yken gözaltına alınıp resimlerinde komünizm propagandası yapmaktan ceza alan genç ressam Cemil Altaylı böyle anımsıyor sorgu günlerini. Diyarbakır Seyrantepe Alay Komutanlığı içindeki disko yerinde, yedi gün yedi gece sürmüştü ifadesinin alınması.

Ardından birbuçuk yıllık mahkûmiyet geliyordu. Cemil Altaylı 142. maddeyi ihlal etmişti. Suç delili ise üç adet yağlıboya resmiydi.

Dava dosyasında resimler şöyle yorumlanıyordu: "Birinde "elinde tüfek, başında poşu sarılı peşmerge" yapmıştı. Diğerinde "ellerinde silah bir grup genç ve bomba ile havaya uçurulmuş panzer" vardı. Bir başkası ise, "açlıktan ya da savaşta ölen bir insanı simgeliyordu ve üst tarafında silahlı savaşılar" görülmüyordu.

Altaylı bu resimleri yapmakla kalmamış, dahası İrfan Demirkol adlı bir başka ressamın "Polislerin gençliğe işken-çe yaptığını anlatan sol elleri havada çe-

şitli pankartlar taşıyan yürüyüş ve miting resimleri"ni sergilemişti.

Altaylı suç sayılan resimlerini yıllar önce İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrenciyken yapmıştı. Yüksek Resim Bölümü Özdemir Altan Atölyesi'nden 1975 yılında mezun olmuş ve resimlerini İstanbul Spor Sergi Sarayı, Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'nde sergilemişti. Hepsi de Akademi jürisinden geçmişti. Ayrıca, öğrenciler arasında düzenlenen bir yarışmada birincilik ödülü almıştı. İzmir Resim Heykel Müzesi ise, "Onur Plaketi" vererek ödüllendirmişti Altaylı'yı.

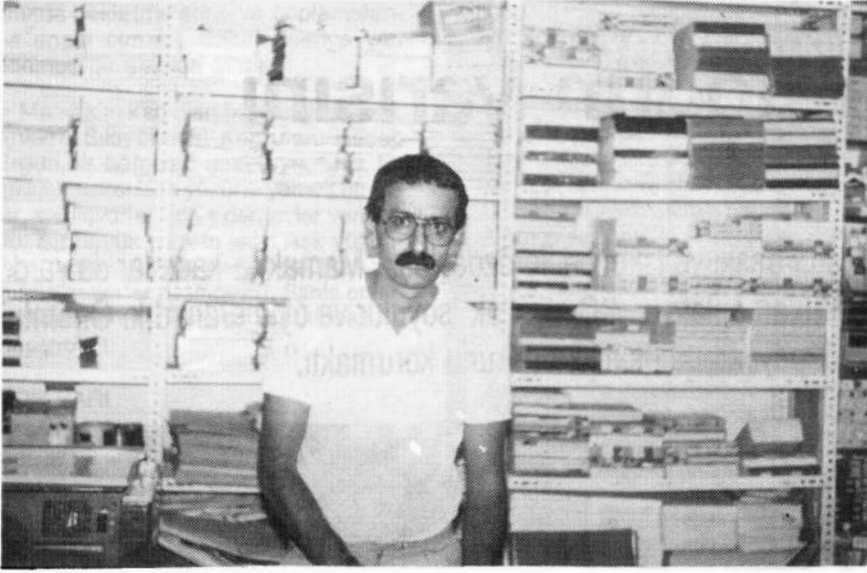
PERİNÇEK'İN RESMİ

Cemil Altaylı'nın suçu bu kadarla da bitmiyordu. Feshedilen TİKP Genel Başkanı Doğu Perinçek'in yağlı boya portresini yapmıştı. Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi'nce, 142/4-1 maddesi uyarınca verilen mahkûmiyet kararında suçun niteliği şöyle açıklanıyordu:

"Yasal doğrultudan ayrılan TİKP'nin kurduğu proletarya devrimi diye adlandırılan illegal örgütün yayın organı 'Aydınlık Dergisi'ni çıkaran parti başkanı Doğu Perinçek'in...."

▲ Altaylı'nın mahkûm olan resimleri.

▲ **Galeri artık yok. Kendisi de kırtasiyecilik yapıyor.**

Bütün bunlar, Altaylı'nın komünizm propagandası yaptığına ilişkin yeterli delildi. Üstelik bu suçu devlet memuru olarak işlemiştir. O halde cezası 1/3 arasında artırılmalıydı.

Cemil Altaylı savcılıkça sorguya çekilirken, Kültür Bakanlığı yetkilileri de olayı yerinde inceliyordu.

Soruşturmayı müfettiş Nevzat Akaltun yürütüyordu. Tüm personelin ifadesi alındı. Akaltun, Sıkıyönetim Komutanı Kemal Yamak'ın da iznini alarak Altaylı'nın savunmasını ve tüm ifadelerini inceledi. Çalışanların ifadelerinin beğenmediği bölümlerini düzeltti. Suçlayıcı tek tanık ifadesi, galeri memurlarından MHP eğilimli olduğu bilinen Mahmut Yavuzer'inkiydi. Doğu Perinçek'in, başları sarılı Kürt peşmergelelerinin resimlerinin yapıldığını, İrfan Demirkol'un "yasadışı" resimlerinin sergilendiğini söyleyen de Yavuzerdi. Oysa İrfan Demirkol Ankara'daki sergisini galeri jürisinin onayıyla açmıştı.

Zaten mahkeme heyeti tabloların hiçbirini görmemiştir. Evde bulunan dıalar ve Yavuzer'in ifadesine dayanarak verilmişti karar.

Haydar Kutlu başvurusunu yaptı

Haydar Kutlu, yedi arkadaşı ile birlikte Türkiye'nin Berlin Konsolosluluğu'na başvurdu. Bilindiği gibi, Kutlu ve Nihat Sargın geçtiğimiz günlerde Türkiye'ye döneceklerini açıklamışlardı. Berlin Konsolosluluğu yetkilileri, Kutlu ve arkadaşlarının "yurda dönüş" talebini içeren başvurularını inceleyeceklerini belirttiler.

Cemil Altaylı'nın gözüaltına alındığından bu yana Van Güzel Sanatlar Galerisi'nin müdürü yok. Ne sergi açılıyor ne bir etkinlik izleniyor. Zaten galeri, bakanlığa bile sorulmadan Tuğay Komutanı tarafından çocuk kütüphanesi haline getirilmiş.

Cezaevinden çıktıktan sonra bir süre inşaatlarda çalışmış Altaylı. Şimdi Van'da kırtasiyecilik yapıyor. Resim çalışmalarını da sürdürüyor bir yandan. Al-

taylı cezalandırılmasıyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade ediyor: "Dünyanın hiçbir yerinde portresini yaptığı insan nedeniyle hiç kimseye ceza verilmemiştir. Bu ilk kez Türkiye'de oluyor. Sanatçı toplumun en duyarlı kesimidir. Dönem ne olursa olsun sanatçı, etinde kemiğinden duyduğu insanların ızdırabını sanatına yansıtmaktadır. Türkiye'de çiçeğin, gülün resmini değil de insanların resmini yaptığım için bu cezayı aldığımı düşünüyorum. İnsanı tanımayan nasıl resim yapar, nasıl sanatçı olur ki"

Altaylı cezaevinde birçok mahkûm arkadaşının portresini çizer. Gardiyanlara resim yapmayı öğretir. Son karşılaşığı olay ise daha ilginçtir. Güleriz bazen ağılanacak halimize. Altaylı bu defa kırtasiye dükkânının duvarına astığı bir reproduksiyon nedeniyle gözaltına alınır. Yıl 1984. Marks'ın çocukluk resmini yaptığı söylenmiştir. Resim tabelalarında dolaştırılır, sorulur tek tek hepsine "Bu Marks'ın çocukluğu mu?" diye. Araya giren eş-dost yardımıyla Altaylı serbest bırakılır ama resim kurtulamaz imha edilir. Eh burası Türkiye. Türkiye'nin de doğusu. Her şey bir başka yaşıyor oralarda.

Balaban da resimleri nedeniyle sık sık gözüaltına alınmış geçmişte. Mahkeme hakimi bir keresinde Balaban'a "Şu resim olayını bize de öğretsen de bir daha böyle hatalı işler yapmasak" demiş.

GRUP YORUM'un
İlk kaset çalışması
"SIYRILIP GELEN"

"SIYRILIP GELEN"

"Belli ki dağların, denizlerin
ve göllerin üzerinden
siyrılıp gelmekte bir şehir
belli ki yakında
dağları ve havaları sarıyaçak saat"

YORUM

Tüm plakçı ve kasetçilerde.

Mamak'ta da göğün yarısını omuzladılar

Mamak 12 Eylül'ün ünlü zindanıydı. İsmi baskı ve işkence ile özdeşleşti. Mamak'ta kadınlar da vardı. Direndiler, halay çektiler. Mamak'ın kadınları anlatıyor: "Çırılçıplak soyulur ve öyle aranırdık. Önemli olan tutukluya boyun eğdirmekti. Ortak paydamız insanlık onurunu korumaktı."

'Saz çalıp türkü söylediğimiz havalandırmadan, az önce dönmüştük. Birden avluyu çeviren duvarların üzerinde silahlı askerler görünmeye başladı. İlk kez böyle bir olay yaşanıyordu. Avludaki her şey normaldi. Çok geçmeden sayım yapıldı, koğuş idaredeki listeye göre düzenlendi. Sonra tutuklular başları avluya ayakları duvara dönük yüzükoyun yere yatırıldılar. Bir-iki saniyelik sessizlikten sonra çığlıklarla saldırı başladı. Bütün avlu palas-ka, cop sesleri ve tutukluların bağırışlarıyla inliyordu."

Mamak'taki kadın tutuklular, 12 Eylül'ün hemen öncesinde başlayan yoğun zulümle ilk kez bu olayda tanıştılar. O günkü saldırıda bir de kayıp vermişti cezaevi. Kadın tutuklular, Mustafa Yalçın isimli tutuklunun askerlerin o günkü saldırısı sonucunda öldüğünü, küçük bir el radyosundan öğrendiler.

DİRENMEYİ ÖĞRENMEK

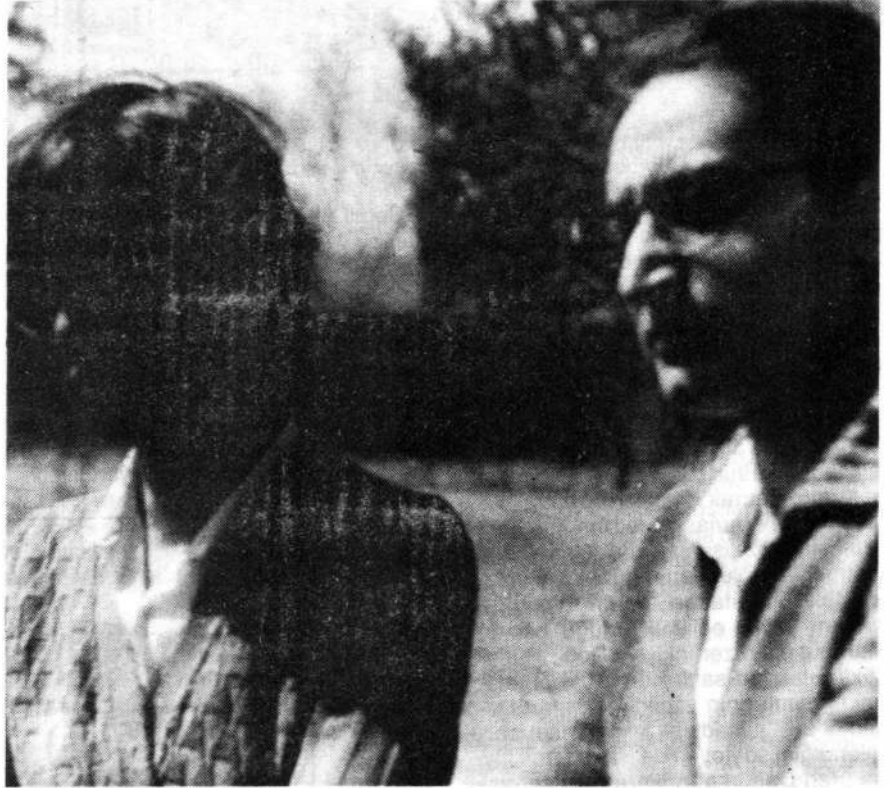
Mustafa Yalçın'ın ölümüne yol açan saldırıdan 14 gün sonra 12 Eylül harekâtı yapılacak ve cezaevindeki baskılar yoğunlaşacaktı. Kadın tutuklular da cezaevi yönetiminin baskısını günlük yaşamlarının her anında hissediyorlardı.

Tekmille verilen karavananın 5-10 dakika içinde alınıp, bitirilmesi gerekiyordu. Sayım sırasında her tutukluya üç asker düşer, tutuklularla göz göze gelmeye çalışan erler, sayımın her anını dayak atmak için fırsat kollayarak geçirirlerdi. Atatürk ilkeleri "nazari eğitiminin" sınavları da sayımlarda yapılırdı.

"Mondros mütarekesi ne zamandır gız?" sorusuna "12 Eylül 1980" diye bile yanıt verebilirdiniz, çünkü yanıtı asker de bilmiyordu. "Önemli olan tutukluya boyun eğdirmekti" diyor o günleri yaşayan tutuklular.

Derslerin amacı Atatürk ilkelerini değil, boyun eğmeyi öğretmekti, ama Mamak'ın kadın tutukluları, bu derste iyi bir öğrenci olmayacaklarını gösteriyorlardı.

Günlük yaşamın her anını kapsayan baskılara karşı adım adım bir direniş örülmeye başlandı kadınlar arasında.

▲ **MAMAK'LI KADIN TUTUKLULAR:** Direniş adım adım örülmeye başlandı.

İlk olarak sayımlarda sorulan sorulara yanıt vermemeye başladılar. Yeter Güneş, "Bize orada ödül vermeyeceklerini biliyorduk, genel düzen içindeki kurallara uyuyorduk, ama baskıya yönelik her uygulamaya karşı çıktık" di-

■ Yüzükoyun yere yatırıldık. Bütün avlu palas-ka, cop sesleri ve tutukluların bağırışlarıyla inliyordu.

■ yor. Ancak direniş cezaevi yöneticilerini çileden çıkartıyor ve kadın tutukluların üzerine daha çok düşülmeye başlanıyordu. Onlar, sayımlara koşar adım

çıkmaı, sayım sonunda "sondur komutanım" demeyi reddedip, asker değil siyasi tutuklu muamelesi görmeleri gerektiğini söyledikçe, hücre cezaları, özel yapılmış coplar devreye girdi.

Ardından, doğayı zulüm için kullanmaya başladı cezaevi yöneticileri. Her gün seçilen birkaç kadın tutuklu, hiçbir gerekçe olmadan sabahlara kadar önlere açık hücrelerde bekletilmeye başlandılar. Dayak burada da başlıca yıldırma aracıydı. Suna Özudoğru da bunları yaşayanlardan biri; "Mahkemeye gitmiştik. O yüzden üzerimizde günlük giysilerimize oranla düzgün, ama daha ince giysiler vardı. Mahkemede baskıları anlatmaya çalıştık, dinlemediler. Dönüşte sabaha kadar avludaki direklerle kollarımız arkadan kelepçelendik. Arkadaşlarımızdan Pamuk Yıldız kalp hastasıydı; bu bile onu sabaha kadar kar

altında bekletmelerine ve coplamlarına engel olmadı. Sabah içeriye yarı donmuş bir şekilde girdik."

Mamak'ın kadınları bunları yaşarken, Ankara Sıkıyönetim Komutanı Recep Ergun, bir bölgesel gazeteye, "Kız tutukluların askerlerin yüzüne yemek atıyorlar, saldırıyorlar" diye demeçler veriyordu. Bir büyük gazete ise "Aşk yüzünden teröre bulaşan kızlar" şeklinde uydurma haberler peşindeydi. Sanki onlar, kadınlıklarının bir cilvesi olarak cezaevindeydiler.

COP BARI

Kadın tutukluların, Beşevler'deki öğreten okulunun kazan dairesine götürülmesinden sonra, bir gün aniden askerler içeriye dolustu, tutukluları ikiye ayırıp sıraya dizdiler. "Gönüllüler öne çıksın" sözü üzerine herkes bir adım attı. Tutuklular dayak esnasında askerlerin özellikle hedefledikleri hamile arkadaşlarını korumaya, dayığı sessizce göğüslemeye çalışıyorlardı. Dayaktan sonra içeriye girenler, yavaştan hızlıya doğru bir halaya başladılar. Herkes ağrıyı sızıyı unutmuştu. Biraz önce kırılırcasına dövülenler, onlar değişmişcesine, halay sürüp gitti. O gece bitkinliklen

Asker soruyor: "Mondros mütarekesi ne zamandır gız?" Kendisinin hiçbir fikri yok oysa.

baygın gibi uyumuşlar, "Atabarı"nın ismi ise "cop barı" olarak değiştirilmişti. Yaşama olan bu bağlılık, her zaman gözlenebilirdi aslında. Parmaklıklar ardında şiirler yazılıyordu. Baksana / gözlerine güz düşmüş çocuklar / sırasını bekliyor senin gibi. / Birazdan, / babasının arkasından bağlı ellerini / hasretleriyle çecek hepsi. Bu şiiri, A-Blok tutuklularından Fatma Subaşı bir görüş sırasında yazmıştı.

"ÇIRILÇIPLAK ARANIRKEN DÖVÜLDÜK"

"Aramaların en hayasızı Mamak'ta yaşanmıştır" diyor Suna Özudoğru.

Baskıya yönelik saldırıların yoğunlaştığı dönemlerde, kadın tutuklular, gardiyan ve kadın polisler tarafından çirilçiplak soyulur ve öyle aranır. Direnenlere zor uygulanır, çıkartılan giysiler ise doğru dürüst aranmazdı bile. Suna devam ediyor, "Bazen de arama askerlerin elleri ve ayakları kelepçelemesi ile yapılıyordu. Bu arada sarkıntılık olayları da oluyordu." Bir keresinde de mahkeme dönüşü iki kadın tutuklu aramaya alınmış, birisi iki kez soyularak aranır-

GARDİYANLAR DA KURTULUR

"Amca'nın evini bulduğumuzda saat akşamın sekiziydi. Kapıyı bize oğlu açtı. Babasını sorduk, biraz sonra Mamak'taki kız tutukluların sevgiyle bahsettikleri "Amcaları" geldi. 50'sindeydi, fakat çökük avutları onu daha yaşlı gösteriyordu. Kendisiyle Mamak'ta görev yaptığı süre için konuşmak istediğimizi söylediğimizde, tereddüt etmesine rağmen bizi içeriye davet etti. Tutukluların kendisinden sevgiyle bahsettiklerini aktardığımızda, bize, içerideki insanın psikolojisinin çok önemli olduğunu söyledi. Kendisi sadece yetkisi dahilinde olan işlerde tutuklulara karşı toleranslı davranmıştı. Mesela tutuklu alışveriş yapamamışsa kantini açtırmış, alışveriş yapılmasını sağlamıştı. Fakat insan oğlu kendisine yapılan en küçük iyiliği bile unutmuyordu. Dışarıda da daha sonra birçok tutukluyla karşılaşmış, hepsi de gelip boynuna sa-

nlmıştı. "Ben" diyordu, tutuklulara uymaları gereken kuralları söylüyor ve onlara uymalarının kendi yararlarına olacağını anlatmaya çalışıyordum, çünkü aksi takdirde onu yapmak için devletin askerini kullanmak zorunda kalacağımı aktarıyordum. Bunu yolunca söylediğimiz zaman, çoğu kez sorun çıkmıyordu. Hayatının en değerli armağanını yine bu cezaevinde almıştı. Bir yılbaşı günüydü, kızlar kendisine "Amca sana bir armağan vermek istiyoruz" demişlerdi. Teşekkür etmişti, ama kızlar yine de kendisine bir zarf vermişlerdi. Açıp baktığında bir zarfa sıracak ölçülerde el emeği işleme bir tabloyla karşılaşmıştı. O anki duygularını anlatabilmesi mümkün değildi. Orada bir yıl çalışmıştı, fakat bu ona hep işkence gibi gelmişti. Her gün eve kaskatı geliyordu ve çaresizlik içinde ağlıyordu. Oradan kurtulduğuna gerçekten sevinmişti.

ken, diğeri demir çubuklarla dövülmüş-
tü.

"ESNEME DAVASI"

12 Eylül'ün ilginç davaları da var. Yorgunluktan bitap düşen tutuklu Hilal Ünlü'ye dönemin İç Emniyet Amiri Mehmet Bozdemir, "esnedin" der. Oysa Hilal Ünlü bugün bile esneyip esnemediğinden emin değildir. Özür dilemesini isteyen İç Emniyet Amiri'ne "Esnemedim, fakat esnemiş olsam bile bu insani bir refleksdir, ortada özür dilememi gerektiren bir durum yok" cevabını verir. Bu, tutuklunun dayak yemesinin gerekçesidir. Ardından, "Allah aşkına" hüccesine götürülmesi emredilir. Sabah sayımından sonra ekstra bir dayak, gözlerinin bağlanması ve ebatları dört karışa dört buçuk karış olan ölüm hüccesine götürülür. 10 günlük hücre cezası kararını 3 Nolu Askeri Mahkeme vermiştir. Ayrıca esnemekten dolayı da iki ay hapis cezası almıştır.

ARKADAŞLARIMIZI İŞKENCEYE VERMEYİZ

A Blokta her şey yasaktı; sigara, gazete, havalandırma, görüş, mektup, kitap, ip, plastik şişe ve çay. Bir de bunlara tek tip elbise giydirmek için yapılan baskılar eklenince, kadınlar koğuşu 36 gün süreyle açlık grevine gidiyordu. Cezaevi idaresi tarafından her yol kullanılarak kırılmak istenen direnişin en önemli parçalarından biri, tutukluların emniyete işkence yapılmak üzere götürülmek istenen arkadaşlarını vermemeleriydi. Bu direnişlerden birinde, cezaevi doktorunun "İki böbreği de sakat,

işkenceye dayanamaz komutanım" dediği Ayfer Arısoy, iki saat içinde emniyetten geri getiriliyordu. Tutukluların arkadaşlarını emniyete vermemek için her seferinde direnmeleri üzerine, dönemin Sıkıyönetim Komutanı Recep Ergun, Mamak'a geliyor, tutukluları "U" şeklinde diziyo ve yasalardaki değişiklik sonucunda, bundan böyle cezaevinden tutuklu alınmasının yasallaştığını anlatıyordu. Bu açıklamaların ardından, kadınlar koğuşu emniyete giden arkadaşları geri dönene kadar yemek almamaya karar verdiler.

Pamuk Yıldız bir kalp hastasıydı. Bu bile sabaha kadar kar altında bekletilip coplannasına engel olmadı.

Raci Tetik'ten sonra.Cezaevi Müdürü olan Özgür Tütün de tutuklular üzerindeki baskıları yoğunlaştırmaya çalışıyor, kadın tutuklular 1984 kışını prefabrik koğuşlarda odunsuz, kömürsüz geçirmek zorunda kalıyorlardı. Üşüyorlar, elli gün süresince C-Blok altındaki ön tarafı açık hücrelere konuluyorlar, tabutluklara atılıyorlar, elleri arkadan kelepçeliyken olmadık eziyetlerle karşılaşıyorlardı. Ama onlar, boyun eğmenin değil, direnişin öğrencileri olmuşlardı. Fatma Subaşı, kadınlar koğuşunun bu direnişini "Bizi bir araya getiren ortak payda, insanlık onurunu korumaktı" sözleriyle anlatıyor. □

HÜSEYİN GÜNYEL

Türkiye padişahlık mı?

Ek 1. maddenin uygulanmasının bir önkoşulu var: *2000'e Doğru* örneğinde de doğrulandığı gibi, bu madde ancak, basın içinde güçlü bir istihbarat ağı kurulursa uygulanabilir. Dağıtımın engellenmesi için, derginin daha piyasaya çıkmadan, savcı tarafından okunması gerek. Bu da ancak devletin basın organları içinde ajanları varsa olası.

Diğer Cuma'lardan farksız bir Cuma. 23 Ekim. Teknik serviste *2000'e Doğru*'nun 44. sayısının son hazırlıkları sürüyor. Saat 21.00'de telefon çalıyor. Hürriyet gazetesinden Gürol Kara: "Ne o, derginizi toplayacaklar mı. Hangi haberden dolayı acaba?"

2000'e Doğru yetkilisi şaşıyor. Derginin pikajı bile bitmemiş. Kim, ne zaman, nasıl, nerede okumuş ve karar vermiş.

24 Ekim Cumartesi. *2000'e Doğru*'nun basımı bitmek üzere. Halkalı'daki Hürriyet Ofset tesislerine emniyet görevlileri doluyor. İki adet dergi istiyorlar. Tutanak hazırlanıyor. Saat 7.55. Polislerin bir kısmı basımevinde kalıyor, bir kısmı gergileri alıp gidiyor. Kısa bir süre sonra geri geliyorlar. Ellerinde bir karar yazısı: *2000'e Doğru* dergisinin dağıtımının önlenmesi.

BU NE TELAŞ!

Karar saat 8.20'de alınmış. Yani, derginin basımevinde alınmasından 25 dakika sonra. Bu 25 dakika içinde emniyet görevlileri Halkalı'dan Bakırköy'e gitmiş, savcıcı bulmuş. Savcı dergiyi

okumuş, yazıların birinde suç unsuru bulmuş, o yazının bulunduğu derginin dağıtımına çıkmasının sakıncalı olduğunu düşülmüş ve Basın Kanunu'nun o ünlü Ek 1. maddesini uygulamaya karar vermiş. Bu ne hız, bu ne telaş!

Bu telaş içinde bazı şeyler unutulabiliyor elbette. Kararın sayısı yok. Kararı veren savcının adı ve sicil numarası yok. Savcılık mührü yok. Dağıtım durdurulan derginin sayısı ve tarihi yok. Ekim 1987 sayısı deniyor. *2000'e Doğru* haftalık dergi. Ekim ayında çıkan dört sayısından hangisi söz konusu, belli değil. Anlaşılan, derginin piyasaya çıkmasının önlenmesi o kadar önemliymiş ki, hiçbir kurala uyulmamış.

2000'e Doğru muhabiri, Bakırköy'e gidip, kararı veren savcı yardımcısını buldu. Adı Ertuğrul Onan'mış. Kararda sayı numarası olmamasını şöyle açıklıyor:

"Basın Kanunu'na göre, böyle bir kararın sulh ceza hakimi verebilir. Gecikmesinde zarar umulan hallerde ise Cumhuriyet Savcısı yetkilidir. Biz, hakimnin nöbet saatine kadar beklemekte zarar umduğumuzdan karar verdik. Sayı numarası konulmamasının nedeni de o saatte kâtiplerin bulunmaması."

Karardan, söz konusu yazının 24 Ekim sabahı saat 8.10'da eline geçtiğinin anlaşıldığı sorulduğunda, Onan'ın yanıtı daha da ilginç oluyordu:

"Ancak bu konuyu kendi başımıza incelemedik. Emniyet Müdürlüğü'nün Cuma akşamı saat 21.00'deki ihbarı üzerine harekete geçtik. Emniyet Müdürlüğü yetkilileri, derginin o anda basılmış olan bir formasını alıp getirdiler bize. Yani yazıdan daha önce haberdardık."

CUMA AKŞAMI NELER OLDU?

Üç sorun var:

1. "Konuyu kendi başımıza incelemedik" ne demektir? Olaya yetkili savcılık dışında kimler karışmıştır?

2. Savcı yardımcısının basılı formayı gördüğünü söylediği saatte, daha pikaj tamamlanmamış, dolayısıyla baskı işlemi başlamamıştır bile.

3. Cuma akşamı 21.00'de, yani daha dergi basılmamışken, Emniyet Müdürlüğü yetkilileri derginin içeriğini nereden biliyordu?

Derginin, en azından dergideki bir yazının içeriği öğrenilmiş. İhbar edilmiş. Acaba karar da geceden mi alınmış?

Karara gerekçe olan yazı: "Üfürükçü Mustafa Hoca: Kenan Paşa bana güvence verdi." Yazı hakkında dergi yetkililerinden başka kimsenin bilgisi yoktu. Yalnızca, haberin yansızlığı gözetilerek, Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri Ali Baransel'le görüşülmüştü. *2000'e Doğru*, Baransel'e üfürükçü hocanın sözlerini iletmış, Cumhurbaşkanı Evren'in yanıtını istemişti.

"TÜRKİYE PADİŞAHLIK DEĞİLDİR"

24 Ekim Cumartesi günü *2000'e Doğru* başyazarı Doğu Perinçek bir basın toplantısı yaparak özetle şunları söyledi:

"Türk devleti bir üfürükçüden korkuyor. Yalandan niye korkulsun? Şimdiye kadar sadece gerçeklerden ve bu gerçeklerin yayılmasından korktular. Türkiye bir padişahlık değildir. Herkes kendi yetkisini bilmelidir. Bazıları Türkiye'yi bir padişahlık sanıyor."

▲ 20 Ekim 1987 Salı günkü Milliyet'te aynı haber çıktı. *2000'e Doğru* yazınca suç oluyor.

• "Üfürükçü Hoca: Kenan Paşa bana güvence verdi" başlıklı bir haberin yer aldığı 2000'e Doğru dergisi, Basın Yasası'na aykırı olarak 'basılma aşamasında' polisece toplatıldı.

Tüm basın olarak Ek 1. maddeye karşı koymalıyız. Türk basını bu maddeye la-yık olmadığını ispat etmelidir. Çok ge-niş bir tepki gösterilmelidir ki, bir daha aynı uygulamalar gerçekleşmesin.

Basın toplantısında 2000'e Doğru So-rumlu Müdürü Fatma Yazıcı, Adnan Kahveci ile görüşüğünü belirtiyordu. Kahveci kendisine şunları söylemişti:

"Türkiye yedi yıldır sıkıntılı bir süreç ya-şıyor. Yargıyı etkileyebilen bir kuvvet vardır. Bu monark bir idaredir."

Aynı haber, Milliyet gazetesinin 20 Ekim 1987 günü sayısında yer almış, üfürükçünün sözleri tutanaklara geç-miş, İzmir savcısı da sözlerde suç olma-dığına karar vermiş. Aynı sözleri 2000'e Doğru yayımlayınca suç olmuş. Bütün bu kanunsuzlukları bir yana bırakıyoruz. Önemli bulamadığımızdan değil, daha ürkütücü bir gelişme sezinlememizden.

Ek 1. maddenin uygulanmasının bir önkoşulu var: 2000'e Doğru örneğinde de doğrulandığı gibi, bu madde, ancak basın içinde güçlü bir istihbarat ağı ku-rulursa uygulanabilir. Dağıtımın engel-

lenmesi için derginin daha piyasaya çık-madan savcı tarafından okunması ge-rek. Bu da ancak devletin basın organ-ları içinde ajanları varsa olası.

TÜRKİYE'DE YARGIÇ VARDIR

Biz dönelim öykümüze. 24 Ekim Cu-martesi öğleden sonra Bakırköy 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararı geldi:

"Söz konusu haftalık 2000'e Doğru dergisinin 25-31 Ekim 1987 tarih ve 44 numaralı derginin 12,13 ve 14 sayfala-rında yer alan ve 'Kenan Paşa bana gü-vence verdi' başlıklı yazıda Cumhurbas-kanımız Sayın Kenan Evren'e hakaret teşkil eden bir ifade bulunmadığı, her-hangi bir hakaret unsuruna rastlanma-dığı sonucuna varılmakla C.Savcılığı'nın söz konusu dergi nüshasının dağı-tımının önlenmesine dair 24.10.1987 ta-rihli kararın onaylanması hakkında ta-lebin REDDİNE..."

Bakırköy Savcısı Ertuğrul Onan itiraz edip, bir üst mahkemeye başvurdu. As-liye Ceza Mahkemesi de dergi lehine karar verdi.

Dergi biraz gecikse de dağıtımına geç-ti. 2000'e Doğru bayilerdeydi.

İBRET BELGESİ

- 1) Kararın sayı nosu nerede?
- 2) Kararı veren savcının adı nerede?
- 3) Savcının sicil nosu nerede?
- 4) Savcılık mühürü nerede?
- 5) Yayını durdurulan derginin sayısı nerede?
- 6) Tarihi nerede?

DOĞU PERİNÇEK:
"Şimdiye kadar sadece gerçeklerin yayılmasından korktular."

SAVUNMA SANAYİ

Bağımsızlığa doğru mu?

Savunma -ya da savaş- harcamaları Türkiye milli gelirinde önemli bir yer tutmuş öteden beri. 1974'ten bu yana ise ulusal bir sanayi kurulmasına yönelik çabalar var. Bu çabaların silah alanındaki dışa bağımlılığı gerçekten azaltıp azaltmayacağı ve üretilecek silahların nasıl bir dış politika çizgisinin hizmetine gireceği ise tartışma konusu.

Bir süredir iş çevrelerinde farklı bir heyecan yaşıyor. Özel sektörümüz yepyeni bir alanda yer kapmanın telaşı içinde. Kolay değil, 100 trilyonu aşacak bir yatırımlar dizisi söz konusu. Yeni savaş sanayisi kurulacak, hem de büyük ölçüde özel sektör eliyle.

İlk elde alınması ya da modernizasyon

yonu düşünülen silahların ederi 25 trilyon lira. Bu çerçevede dokuz ana proje, diğer bir deyişle dokuz ana ihale planlanıyor. Yeni radar alımı ihalesi, elektronik harp karşı-tedbir cihazları ihalesi, komuta kontrol sistemleri ihalesi, HF-SBB sistemleri ihalesi, taktik tekerlekli araçlar ve zırhlı muharebe araçları ihaleleri, topçu modernizasyon, alçak

ve orta irtifa savunma sistemleri ve füze kompozite yakıt proje ihaleleri. Bu ihalelerle altı hedefin gerçekleştirilmesi amaçlanıyor.

ALTI ANA HEDEF

1- Cephane ve küçük silahların yerli imalatının genişletilmesi. Bu faaliyetin merkezi MKE olacak.

2- Askeri taşıtların yerli üretimi. Bu amaçla, yılda 100 bin dizel motoru üretilebilecek bir fabrikanın kurulması hedeflendi. Sorumluluğu MKE'nin üstlenmesi düşünüyor.

3- Tank birliklerinin modernizasyonu. Tank onarım ve montaj tesislerinin Koç Grubu ve Federal Alman Krupp firması ortaklığında kurulması planlanmış durumda.

4- Bin tonluk denizaltıları, fırkateynlerin ve feribotların üretiminin hızlandırılması.

5- Türk Uçak Sanayi (TUTAŞ) çerçevesinde Hava Kuvvetleri'nin modernleştirilmesine hız verilmesi.

6- Türkiye'nin askeri alt yapısının hızla kurulması.

Bu altı hedef çerçevesinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin dışa bağımlılığının sona erdirilmesi ve ulusal savunma sanayinin kurulması amaçlanıyor.

SAVUNMA İÇİN Mİ, SALDIRI İÇİN Mİ

Ve sorular da yağmaya başlıyor. MKE Genel Müdürü Mustafa Taşarı öncelikle "savunma sanayisi" kavramına karşı çıkıyor. "Bunun adı harp sanayisidir. Harp olayının içinde bir savunma,

▲ MKE Genel Müdürü Taşarı, "Savunma Sanayisi" kavramına karşı çıkıyor.

bir de taarruz vardır. Fakat insancıl nedenlerden dolayı adına savunma sanayi denir."

Nitekim salt savunmaya yönelik silahlar, toplam silah üretiminin ancak yüzde 3-4'ünü oluşturunur. Türkiye'nin hegemonyacı bir devlet olmadığı, savaş sanayinin de doğal olarak savunmaya yönelik olduğu ileri sürülebilir. Ancak, burada da insanın aklına hemen Türkiye'nin, komşularıyla olan ilişkilerindeki durum, örneğin bir türlü çözülmemeyen Yunanistan'la ilişkiler ve Kıbrıs sorunları, gündemde tutulmaya çalışılan Kerkük ve diğerleri geliveriyor, bir de Türkiye'nin Akdeniz'in en büyük çıkarma filosuna sahip olduğu.

SAVUNMA BÜTÇESİNDEN KESİNTİ YOK

Bir diğer sorun ise bu girişimin ulusal ekonomiye getireceği yük. 1960'lardan beri Türkiye bütçesinin yüzde 32-38'i savunma giderlerine ayrılmış durumda. Diğer bakanlıkların ilgili alanlara yaptıkları yatırımlar da eklendiğinde bu oran yüzde 50'lere varıyor.

Ekonomik buhran dönemlerinden en az etkilenen savunma bütçesi. Örneğin, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı 1979'da yüzde 4.23'ten 1986'da 2.6'ya, cumhuriyet tarihinde gözlenen en düşük oran, Milli Eğitim'in payı 1974'te yüzde 15.16'dan 1980 sonrasında yüzde 12'lere düşerken, Milli Savunma Bakanlığı'nın bütçesinde yalnızca yüzde 4 oranında bir kısıntıya gidiliyordu. Profesör Yakup Kepenek, savunma harcamalarının konsolide bütçe içindeki oranının 1980 öncesinde yüzde 15-16 kadar olduğunu, son yıllarda ise bu oranın yüzde 20'ye vardığını belirtirken, şunu da ekliyordu: "Ülkemizde silah harcama-

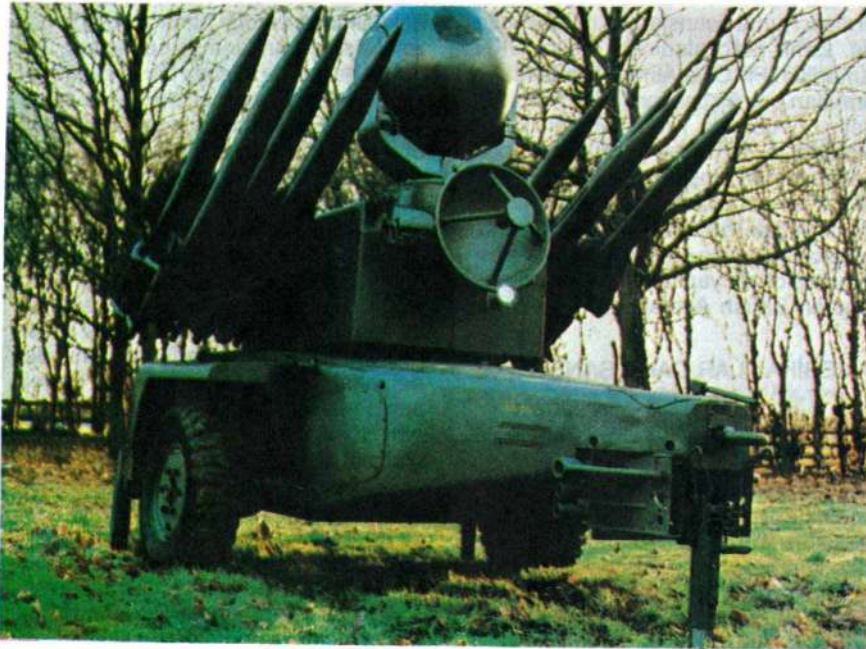

▲ Lokuz ana ihale planlanıyor yeni radar alımı da bunlardan biri.

larının gerçek boyutlarını saptama olanağı bulunmuyor. Savunma harcamaları, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarmanın ve Sahil Güvenlik Komutanlıkları bütünü olarak tanımlanabiliyor. Bu toplam içinde, vakıf ve fonlardan sağlanan miktarlar olmadığı gibi, ABD başta olmak üzere NATO ülkelerinden sağlanan silahlar ya da bu konudaki harcamalar da açıklanamıyor."

MİLLİ SİLAH SANAYİSİ FATİH'E KADAR UZANIYOR

Peki Türkiye'nin savaş sanayisi konusundaki dışa bağımlılığı gerçekten azalacak mı bu yeni yatırımlarla? Emekli general, yeni girişimci çok eskilere gidiyor anlatırken. "Milli bir silah sanayii kurmanın tarihi" diyor. "Fatih'in döktüğü toplara kadar uzatılabilir." Fatih'in topları bir çağı değiştirmişti, ama silah

▲ Fatih'in topları bir çağı değiştirmişti, ama silah sanayisinin ilerlemesi orada kalmış, ordunun modernleşmesi için hep dışarıya yönelinmişti.

sanayisinin ilerlemesi orada kalmış, ordunun modernleşmesi için hep dışarıya yönelinmişti. Cumhuriyet döneminde ise silah sanayisinin ülkesanayisinden ayrı düşünülmemeyeceği kavranmış, Sümerbank ve Etibank'tan sonra MKE kurulmuştu. MKE, başından beri, hem sivil, hem de askeri amaçlarla çalışmıştı. Kepenek, yerli silah sanayisi kurulması yönünde 1940'lı yıllarda görülen çabaların, daha sonra, ABD ile ilişkilerin başlamasıyla büyük ölçüde durduğunu, yerli üretim yerine dışalım yoluna gidildiğini belirtiyor. Yine de, 1950'li yıllarda Almanya'nın gereksinim duyduğu hafif silahların bir kısmını Türkiye'ye ısmarlaması, MKE'nin dört-beş kat büyümesi için gerekli mali kaynağı sağlayacak, top ve hafif silah yapımı konularında belli adımlar atılacaktı.

DIŞA BAĞIMLILIKTAN KURTULMA ÇABALARI

Türkiye, bu alandaki dışa bağımlılığın olası sonuçlarını ilk kez 1963'te Kıbrıs'a müdahale etmeye giden gemilerin, ABD Başkanı Johnson'un İnönü'ye gönderdiği mektup üzerine geri çağırılmasıyla yaşamıştı. 1974'teki müdahale ise Amerikan ambargosunu beraberinde getirmişti. Bir ulusal savaş sanayii kurulması yönündeki ilk önemli adımlarda 1974 sonrasında yaşanmış, kurulan, kara, hava ve deniz kuvvetleri vakıfları öncülüğünde tesisler yükselmeye başlamıştı. 1976'da kurulan Aselsan, kısa sürede ordunun askeri telsiz ve elektronik ihtiyacının hemen tamamını karşılar duruma geliyor, 1986'da da 13 milyon dolarlık dışatım gerçekleştiriyordu.

1985'te ise 3228 sayılı yasayla Savunma Sanayii Fonu oluşturuluyordu. Emekli generaller Kilercioğlu ve Alpaslan umutlu. Daha bağımsız davranabileceğimiz, dış politikada kendimizi daha güçlü hissedebileceğimiz kanısında. Ercan Holding Genel Koordinatörü Ali Nizamoglu da iyimser; Türkiye'de sanayinin, dolayısıyla nitelikli eleman potansiyelinin azımsanmayacak boyutlara ulaştığını, bu dalda büyük bir aşama kaydedilmesinin mümkün olduğunu söylüyor. TOBB Başkanı Ali Coşkun'un görüşü ise farklı: "Türkiye, savunma sanayisi kurma açısından belirli bir birikime sahiptir. Fakat bu, ancak yan sanayi olabilecek boyutlardadır. Hükümet, bu konuda tercihini yapmış olup, bu tercih siyasi nitelik taşımaktadır."

YOKSA SALT MONTAJ SANAYİSİ Mİ?

"Kendi uçağını kendin yap" kampanyasıyla F-16 projesinin başlatılması, Eskişehir Uçak Fabrikası'ndan ilk uçağın çıkması iyi bir belirtiydi. Oysa MKE Genel Müdürü Taşan, F-16'ların bütün parçalarının dışardan alındığına, olası bir ambargo durumunda bu parçaların alınamayacağı ve bu büyük yatırımların boşa gidebileceğine dikkat çekiyor. Bir

▲ Özel sektör telaş içinde. 100 trilyonu aşacak bir yatırım dizisi söz konusu.

TUSAŞ çalışanı ise daha da karamsar-
dı. "Uçağın gövdesi geldi, kanatları gel-
di, bütün iş kanatları gövdeye takmak-
tı, o da iki ayda ancak yapılabilir" diyor
ve devam ediyor. "Bu gidişle, on yıl son-
ra üretimin en fazla yüzde 20'sini Türk-
iye'de gerçekleştirebiliriz." Taşan bu ko-
nudaki tek çözümün teknolojinin tama-
minin satın alınması olduğu kanısında.
Kepenek de, yerli silah sanayiinin he-
men tümüyle montaj niteliği taşıdığını
belirtiyor. "Uluslararası silah üreticileri,
yerli iş gücünün ucuzluğu, vergi kolay-
lıkları, kar güvencesi verilmesi gibi teş-
vikleri göz önünde tutularak, ABD'nin
de izniyle, ülkemizde silah üretimine yö-
neliyor. Bu durum, ülke savunmasının
dışa bağımlılığını kuşkusuz çok ileri bo-
yutlara götürüyor."

ADIM ADIM ULUSALLAŞACAK

Farklı yönde bir tez ise, şu anda mon-
taj aşamasında da olsa, savaş sanayi-
nin adım adım ulusallaşabileceği. Özel-
likle 1960'lardan bu yana sanayinin di-
ğer dallarında yaşanan gelişmeler
anımsatılıyor. İlk yıllarda montaj sanayisi
görünümünde olan birçok alanda, bu-
gün, neredeyse bütünüyle yerli üretime
geçilmiş durumda. Yine de, yaşadığımız
elektronik savaş çağında kritik noktanın
istihbarat ve gözetleme olduğu gözö-
nünde tutulmalıydı.

YERLİ, YABANCI FİRMALAR HAREKETE GEÇİYOR

Kara, hava ve deniz kuvvetleri vakıf-
larının, yönetim kurulu üyelerinin yarısı

silvillerden oluşan Silahlı Kuvvetler Vakfı
çatısı altında toplanması ve ihalelerinin
başlaması gerek Türk özel sektörün,
gerekse yabancı silah firmalarını hare-
kete geçirdi. İhalelerin hiçbirinde yaban-
cı yada yerli firmalar kendi başlarına
teklif vermiyorlar. Örneğin 700 adet he-
likopterin Mürted'deki alt tesise ek ola-
rak yapılacak yatırımla gerçekleştirilme-
si bekleniyor. Bu projenin 5.5-6 milyon
dolar olacağı sanılıyor. Amerikan firması
olan Skorsky H-76, bir diğer Amerikan
firması Bell B-222, Federal Alman MBB
firması B-109 ve Fransız Aerospatiale
firması Puma lisanslarıyla rekabet için-
de. Zırhlı araç alanında İngiliz GKN,
Amerikan FMC ve Alman Kraus Maffei
firmaları boy ölçüşüyor. FMC, Nurol Şir-
ketler Grubu'yla Kraus Maffei, Ercan
Holding'le, GKN ise Profflo holdingle
konsorsiyum oluşturmuş. İhaleyi FMC-
Nurol konsorsiyumunun alacağı söy-
leniyor. Alçak irtifa hava savunma siste-
mi projesinde ise en şanslı firma, Alman
Fransız ortak yapımı Rapier füzelerini
öneren British Aerospace.

AMERİKALILAR DAHA ŞANSLI

İhalelerde Amerikan firmaları daha
şanslı görülüyor. Bunun nedeni de,
1950'lerden bu yana, Marshall yardımı
ve ikili anlaşmalar gereği yapılan yar-
dımların Türk ordusundaki donanım
standardizasyonunu, ABD sistemine gö-
re oluşturmuş bulunması. Öte yandan
ABD'nin, ödeme tarihi gelmiş olan bu
kredileri bir koz olarak kullanacağı bili-
niyor. Bu da ihalelerin Türkiye için en
uygun koşullarda anlaşmalarla sonu-
-

lanıp sonuçlanmayacağı konusunda
kaygı uyandırıyor.

TÜRK ŞİRKETLERİNDEN HANGİSİ AVANTAJLI

Türk şirketleri arasında da keskin bir
rekabet var. Bilindiği gibi, şirket yön-
etim kurullarında birçok emekli general
bulunuyor. Cumhurbaşkanı Evren'in da-
madı Maksud Göksu'nun Nurol Şirketler
Grubu'nun genel müdürü olmasının adı
geçen şirkete avantaj sağlayıp sağla-
mayacağı tartışılıyor. Nurol'un Savunma
Bakanlığı'na verdiği brifingin bütün ga-
zetelerde yayımlanmasına karşın, bir
büyük gazetede konuya hiç yer verilme-
mesi, firmalar arasındaki soğuk sava-
şın bir unsuru olarak değerlendiriliyor.
Bir başka gazetenin başyazarı ise rakip
şirketler grubunu hedef alan yazılar ya-
yınlıyor. Sabancı Holding'in hiçbir ihale-
ye katılmaması iş çevrelerinde
"ilginç" bulunurken Sabancı Silahlı
Kuvvetler Vakfı Başkanlığı'na oynuyor.
Doğrudan hükümet nezdinde çalışma-
lar yapan Sabancı Topluluğu, bu konu-
da başarılı olursa milyarlarca liranın de-
netiminde ve Aselsan, TUSAŞ, Heyel-
san, Petlas, Aspilsan, İşbir, Otomarsan
gibi 15 önemli işletmede söz sahibi
olacak.

Yerli ve yabancı firmalar arasındaki
rekabet çeşitli biçimlerde sürerken, bi-
ze de merak etmek düşüyor: Türkiye'-
nin savaş sanayisi alanındaki dışa ba-
ğımlılığı azalacak mı, artacak mı, bu sa-
niiyeye bu kadar kaynak aktarılmasına
değecek mi ve sonunda bu silahlar na-
sıl bir çizginin emrine girecek? □
NEYİR KALA YCIOĞLU-HÜSEYİN GÜNYEL

BUYUKSEHER

İKİNCİ KISIM ORTAK KAYDINA BAŞLANDI

BÜYÜKŞEHİR PROJESİNE DÜNYA KONUT KONGRESİ BÜYÜK ÖDÜLÜ VERİLDİ

Büyükşehir'in 1. kısmını oluşturan yaklaşık 8.000 konutluk A, B, C mahalleleri için ortak kaydı çok kısa sürede tamamlanmış, bu mahallelerin alt ve üstyapı işleri başarılı bir şekilde ihale edilerek 18 Temmuz 1987 günü düzenlenen törenle inşaatla başlanmıştır.

Birleşmiş Milletler'in 1987 yılını "Dünya Konut Yılı" ilân etmesi dolayısıyla Uluslararası Konut Bilimi Birliği (IAHS)'nin Berlin'de düzenlediği "14. DÜNYA KONUT KONGRESİ"nin takdirlerini kazanan Büyükşehir Projesi, Türkiye'nin ilk örnek ve çağdaş uydukent modeli olarak "Kongre Büyük Ödülü"ne lâyık görülmüş ve ödül belgesi Birliğin Birleşmiş Milletler Temsilcisi tarafından Büyükşehir Konut Yapı Kooperatifi'ne törenle verilmiştir.

Kooperatifimize ortak olmak için başvuran çok sayıda yurttaşımızın talepleri dikkate alınarak, D ve E mahallelerinde inşa edilecek yaklaşık 2500 konuttan oluşan Büyükşehir'in 2. kısmı için yeni ortaklar kaydedilmektedir. 2. kısım ortaklarımıza da bankalara para yatırma tarihine göre noterlikçe ortaklık sıra numarası verilecek ve konutların tesliminde bu sıralama esas olacaktır. Ortak olmak isteyenlerin Kooperatifimiz Merkezine başvurarak ortaklık dilekçesini doldurup imzalamaları ve ödeme planlarında gösterilen miktarda parayı bankaya yatırmaları gerektiği duyurulur.

Ayrıntılı bilgi ve açıklamalarla ödeme planlarını içeren broşürümüz Kooperatifimiz Merkezinden ve Şantiyeden temin edilebilir.

Sınırlı Sorumlu
BUYUKSEHER
KONUT YAPI KOOPERATİFİ

Merkez: İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi Kat: 7
80050 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 144 89 78 (7 hat)
Şantiye: Beylikdüzü, E-5 Karayolu (Büyükşehir)
Tel: 9-1881-81 36/37

Saçılan ayrılık tohumları

Keçiören Belediyesi'nin de vatandaşa yardımda bazı kriterleri var. Örneğin, birincisi MÇP'li olacaksınız. İkincisi Elham'ı ve diğer sureleri bilecek, kelime-i şehadet'i de söyleyeceksiniz

Beline tabancası var, şöyle, korkutmak için herkese gösteriyor. Geçende evini yaparken teyp dinleyen birinin teybini parçaladı, konuşmalarını teybe alıyor diye." Bunlar Yükseltepe sakinlerinden dinlediğimiz şikâyetlerin bazıları. Yaşlı insanları dövmek, dul kadınları tokatlamak, gençten insanların üstüne kabadayılıyla yürümek ve daha niceleri Yükseltepe halkı için günlük olaylardan olmuş.

Olayların kahramanı Burhan Yazar! Burhan Yazar, 12 Eylül öncesinde Ankara'nın Bahçelievler semtinde kapıcı olarak çalışmış. Çevresinde Yozgatlı

olması ve MHP'liliğiyle övünürmüş. Sonra 12 Eylül, seçimler ve her nasılsa Keçiören Belediyesi tarafından keşfediliş. Bu arada Keçiören Belediye Başkanı Melih Gökçek'in de eski MHP'li olması hatırlarda.

Sonra Burhan Yazar'ın önlenemez yükselişi başlıyor. Gerçi Burhan Yazar, Belediyenin fen işleri kadrosundan maaşlı ama, Belediye'nin bütün birimleri Yazar'ın müdahalesinden payını alıyor. Artık Yazar belediyenin iki numaralı adamıdır. Yükseliş gelip birinci adama yani Melih Gökçek'e dayanıyor. Burhan Yazar'ın zaten bu birinci adamı aşmak gibi bir derdi yok.

Burhan Yazar'ın gelişinden sonra yöre halkıyla belediye arasında yoğun sürtüşmeler başlıyor. Vatandaşın 8-10 yıllık kondusu belediye araçlarıyla yıkılıyor. Gerekçe "Hazine arazisinin üstüne konu yapılamaz." Belediye adına da Burhan Yazar üstüne almış bu korumayı. Ne var ki, bu kural herkes için uygulanmıyor. Yazar, devletin arazisini bazı vatandaşlara karşı korurken, bazı vatandaşlara da aynı arazi üstünde gecekonduların yapılması için Belediyece yardım ediliyor.

Bu amaca yönelik olarak belediyenin kepçeleri, kamyonları, ekskavatörleri kullanılıyor. Yardımın kriteri yok mu? Birincisi, "Partiden" olacaksınız. Bu partinin ANAP olduğunu düşünmeyin hemen.

GÖRÜŞME

MELİH GÖKÇEK
(Keçiören Belediye Başkanı)

'Yıkıyorum, yine de yıkarım'

— Sizinle Keçiören Belediyesi'nin işleri üzerine görüşmek istiyorum.

— Hangi işleri?

— Özellikle Yükseltepe'deki gecekonduların yıkılması ile ilgili olarak.

— Sor kardeşim, yüzyüze görüşmeye gerek yok, ne soracaksan sor.

— Yükseltepe'deki yıkım konusunda neler söyleyeceksiniz?

— Ben o gecekonduları, gecekonduların kanununa göre yıkıyorum, yine de yıkarım. Siz bunu yazdınız diye de bundan vazgeçmem. Şikâyeti olan gitsin savcılığa başvursun. Delilini getirsin. Savcılık da gerekeni yapar. Geçen biri geldi böyle bağıra çağıra savcılığa başvurdu, savcılık gerekli incelemeyi yaptı, baktık adamın üç tane gecekondusu çıktı. Bunlar gecekonduları taciri. Sizden başka da güvenecikleri yer, tutunacakları dal kalmadı. Basına ne yapacağımızı şaşırdık kardeşim. Yıkıyorsun yıktın diyorlar, yıkıyorsun spekülasyon yapıyorlar.

— Burhan Yazar'ı tanıyor musunuz, kimdir?

— Belediyede çalışan bir arkadaşımızdır. Fen işlerinde çalışır.

— Belediye'de başka görevi var mı? Müdür falan gibi?

— Hayır, hayır. Düz işçi, başka bir görevi yok.

— Yıkım işlerini Yazar'ın yönettiği söyleniyor.

— İftira ediyorlar kardeşim. Siz 2000'e Doğru olarak ideolojik bir dergisisiniz, bunu aynen yazın, tabii bu adamlar size gelecekler, bunları da koruyacak biri lazım değil mi? Geçen gün Ulus'ta yazdı 2000 tane ev yapıldı diye, alıp onları götürdüm, toplam 17 tane ev var, 8'i yıkıldı. 9'una da ihbar gitti. Gazetecileri götürdüğümde yuhladılar. Sizi de götürmemi ister misiniz?

— Tabii efendim, ayrıca ben dün oradaydım, evlerin birçoğunu da gördüm. Birlikte gidersek sevinirim.

— Ama gazetecileri yuhalıyorlar, hatta o gün gazetecileri zor kurtardım, böyle bir risk de var. Göze alır mısınız?

— Tabii.

"MÜSLÜMAN MISIN?"

İkinci olarak, özellikle elham, sonra da diğer sureleri bilmek gerekiyor. Kelime-i şehadet'i de düzgün bir şekilde söyleyebilirsiniz ikinci barajı da aşmış olursunuz. Üçüncü ölçü ise, Yozgatlı olmanız ya da daha önce Şentepe'de oturup 'referansla' gelmeniz. Sonuncu ve en önemli ölçü ise Alevi olmanız kuşkusuz.

Bu kriterler temel alınarak yapılan ayrımlar öylesine üst boyutlara varmış durumda ki, Alevi ve Sünni vatandaşlar arasında yeni bir Çorum, Kahramanmaraş'ın tohumları atılmış durumda. Sonradan yerleştirilenler daha önce orada oturan Alevi vatandaşlara, "Yakında kökünüzü kazıyacağız" yollu tehditler savurmaya başlamışlar bile.

Akıllara hemen, Türkeş'in adaylığını Keçiören'den koyduğu geliyor.

Bu son dönem gelişen olayların temelinde politik oyunların yattığı Yükseltepe sakinlerince ifade ediliyor. Son aylarda yukarıda anlatıldığı gibi, 2000'den fazla aile yerleştirilmiş durumda. Yerel Ulus gazetesinin verdiği rakamlar da bu bilgileri doğrular nitelikte. "Keçiören gecekondular cenneti" başlığıyla verilen haberin iç yüzü işte bu.

Yörede rahat ve gönül huzurundan eser yok. Eskiden gelenlerle, yeni gelenler sürekli birbirlerini kollar durumda. Yükseltepe'deki Sivaslı, Kırşehirli ve Alevi kökenli vatandaşlar sıranın kendilerine gelmesinden, kondularının başlarına yıkılmasından kaygı duyuyorlar. □

Bal Mahmut

Meddah İzzet Yağcı'yı kitaplarda tanıdım. Öykülerinde, sokaklarıyla, çıkmazları surları ve kapı tokmaklarıyla İstanbul'u canlandırmış.

Dördüncü Murad'ın meddahi Sururi de öyleymiş. Vapurlar, iskeleler, yeni açılan yollar kalmış ondan da. İncili Çavuş'un latifeleri var sonra...

Sururi'yi anımsayınca Dördüncü Murad'ın yüzü de gelir akla. İçki yasağını, hükümdarın uyuşturucu tutkusunu, Doğu seferini de başka bir çerçevede görmek gibi oluruz. Ardından, hiç ilgisi yokken, Damat İbrahim Paşa'nın berberini de düşünmeye başlarız.

Söyle meddahını, söyleyeyim kim olduğunu.

Mahmut Baler'i, ünlü adıyla Bal Mahmut'u da bu anlamda ele alamaz mıyız? Bir çevrenin beğenisinin, kültürünün, haz kaynaklarının, erkeğe ve kadına bakışının, göstergeleri demeyelim, ama hiç değilse ipuçları olarak?..

Geçen yıl bir gazetede kendisiyle yapılmış bir konuşmada İsmet Paşa çevresinden pek hazzetmediğini söylemişti. Bu da açıklıyıcı.

Anlattığı fıkraların bir bölümünü yıllar önce *Baldan Damlalar* adlı bir kitapta toplayan Mahmut Baler 27 Mayıs 1960'tan sonra köşeye çekilmek zorunda kalmış, bir bakıma unutulmuştu. Gerçi özel sofralarda, bazı eski siyasilere yanında eksikliği duyulmuyordu. Ama resmi yerini yitirmişti. Demirel'in yanında, o yeri Öztürk Serengil'e bırakmıştı.

12 Eylül yönetimiyle, bazı eski ve yaşlı değerlerle (Burhan Felek, Sadi İrmak, Vasfi Rıza Zobu) birlikte yeniden ortada görünme rolünü üstlendi. Daha doğrusu, üstlenmek zorunda kalması gerekti. Çünkü arısı gitmiş, darısı kalmıştı. Yine de üstlendi.

TV'de göründü; yazılı basında adı dönmeye başladı. Onunla birlikte Menderes'in, Koraltan'ın, Celal Bayar'ın, başkalarının sofrası söyleşileri üzerine izlenimlerimizi tazelemiş olduk.

Ne yazık ki Bal Mahmut TV'de, elinde olmayan ya da kalmayan nedenlerle, kendini ortaya koyamadı. Edep kuralını gereğinden fazla koruma zorun-

luluğu, dehası sakınımsızlıktan, açık saçık sözlerden kaynaklanan bu söz ve temaşa sanatçısını iyice silahsız bırakmıştı. Yüzündeki küfürler ter halinde aşağı inmeye başlayınca, delici olmasına her zaman özen gösterdiği bakışlarındaki külhani parıltı da yok oldu. Mimikleri gereksiz, karşılıklı olmayan tiklere dönüştü.

Meddah dedim. Aslında hiç de meddah sayılmaz Bal Mahmut. Kısasanlıkla mukallitliği bir arada uygulayan, içerik olarak da belden aşağı esprilere ya da kaba konuşmasının sınır olanaklarına yaslanan bir sofrası sanatçısı. Gerçek yüzünün ya da yeteneğinin ortaya çıkması için bu öğelerin hepsinin bir arada bulunması gerekir. Bu yüzden kitle iletişim aracı hiç de elverişli olmadı onun için.

Meddahlık başlangıçta kıraattan ibaret iken, gelişerek sonunda tek oyunculu bir gösteri olmuştur. Seyirciyle yüz yüze, ama belli bir mesafe içindedir meddah. Kural olarak seyirciyi tanımıyordur. Bizim "sofracı" ise seyirciyle aynı masadadır. Kimbilir kaç kez birlikte olmuştur onunla.

Mendilin yerini kadeh tutar.

Baston girişte, vestiyerde kalmıştır.

Bal Mahmut (helva sohbetinde), za-yıf yanlarını yakaladığı saray kişilerinin (cumhurbaşkanı, bakan, iş adamı) önünde maskara, yanında dalkavuk, üstünde filozof, arkasında hicivci, altında semt temsilcisi rollerini ard arda getirecek, ilkelik, giderek daha daha ilkelik sunularıyla bir çeşit kurt dökme, dökürme töreninin edepsiz imamı olacaktır.

Mal sahibine haddini bildirmek isteyen ama buna kalkışmayı hiçbir zaman ekonomik saymayan kâhya cüreti.

Kâhya değil de bozacı.

Hiçbir zaman muhallebi çocuğu olmadı.

Gülümsemesi bıyık altında kalamayan, hep galiz bir biçimde ortadan taşarak rezalet reklamına dönüşüveren balkelebeği.

Onu düşündükçe Menderes'in kasasında bulunan kadın külotunu, Fahrettin Kerim'in Göztepe'deki köşkünün bahçeden soyutlanışını, Hasan Polatkan'ın, 1957 seçimlerinden iki gün sonra, maliye hesap uzmanlarına defterdar yollayışını, Semra (Özal) Hanımın *Vizon* dergisinde defilesinde mankenlik gösterişini, Serpil Çakmaklı'yı, hükümetimizin toptan Uzakdoğu yolculuğunu, Faruk Sükan'ın Paris'teki ihtisasıyla ilgili belgeleri bir araya getirirken düştüğü büyük unutkanlığı, diplomat Nuri Eren'in oldu bitti hırsını; İdris'i, Dündar'ı, Şevket Yılmaz'ı ve Korkut Özal'ı; Aziz Nesin'in "Seyyar Köftçiler Talimatnamesi"ni; Fon yönetiminin etkinliklerini; Turgut Özal'ın niçin Amr İbni Ümeyye gibi gülümsediği ni; Sümerbank'la birlikte bir ülkenin satışa çıkarılma girişimini; Celal Bayar'daki mide gücünü daha iyi anlıyorum.

Bayağılığın güzelliği. Odur Mahmut Baler.

Fransızca *Açık Saçık Fıkralar Sözlüğü*'nin önsözünde şöyle bir cümle var: "Bu kitaptaki bir fıkrayı dostlarınıza anlatmak mı istiyorsunuz, onu bozmaktan ve kendi üslubunuza uygun bir konuma getirmekten çekinmeyiniz." Bal Mahmut bu öğüdün gereğini yerine getirmiş gerçek bir üstad. Yeteneği var. Tonlama, tikler, kişisel anlatımda yeniden can bulan bir argo Her şey tamam. Bal Mahmut'ta eksik olan şey kültür. Bunu da azımsayamayız herhalde. Kendi dalını besleyecek hiçbir alanda araştırma yapmadığı anlaşılıyor. Çocuk oyunlarında, türkülerden, halk tiyatrosundaki gösteri beğenisinin gelişiminden haberi yok. Bu yüzden doğaçlama payını iyi kullanamıyor. Kahve öykücülerindeki rahat ve özgür devinimi de kavrayamamış. Hep sarayda olduğu için zaman da bulamamış buna. Anadolu'yu dolaşamamış. Kol oyuncusu olamamış.

Yine de, yüzünde, bulunduğu sofralardaki hayat görüşünü bulduğumuz için, o yüz yararlı bir yüzdür, diyorum.

K A S I M G E R G E D A N ' I

■ ORHAN ŞAİK GÖKYAY ile Söyleşi: Geleneksel Kültüre

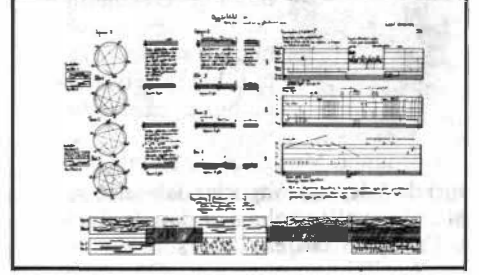
Nasıl Yaklaşmalı? ■ İLHAN USMANBAŞ/Oniki Ton

Müziği için Özgün Beste
ilk kez GERGEDAN'da

■ SELİM CEBECİ' nin

Resmi için Altı Ön-Levha ■ Beyrut-

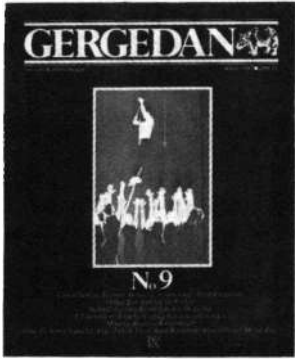

Kendine Gebe Kültür: CENGİZ ÇANDAR - MICHEL NAUFAL

■ MAURICE BEJART: Herkes Birgün Dansedebilmeli / Koreo-Grafi

■ Terry Eagleton Günümüzde Edebiyat ve Politika'yı irdeliyor ■ 30.

Yılında Ataç: T. YÜCEL, A. OKTAY, S. KARAÖREN/Meral Ataç

babasının "Pembe Mektup"unu
günüşiğine çıkanyor ■ C. SÜREYA,
T. AKTÜREL, E.E. CUMMINGS,
Ş. ERKÖK ve S. FITZGERALD

GERGEDAN

Y E R Y Ü Z Ü K Ü L T Ü R Ü D E R G İ S İ

A B O N E O L M A K İ Ç İ N G E R G E D A N ' I A R A Y I N

DÖNEMLİ YAYINCILIK A.Ş. BÜYÜKDERE CAD. 57/1 MECİDİYEKÖY/İST. TEL: 173 13 09 - 167 36 19

DIŞ BORÇLAR

Kapandan kurtuluş nasıl olacak?

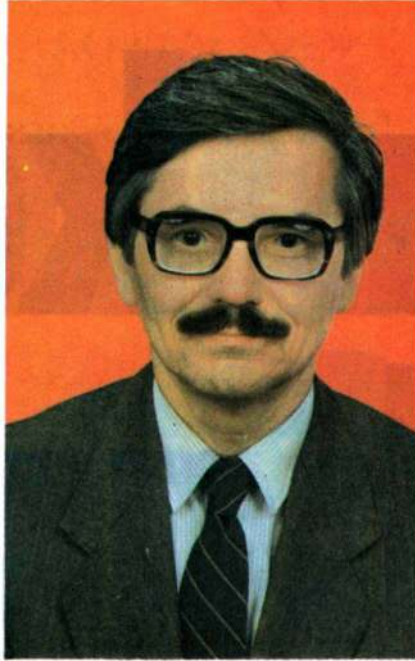
Dış borçlar gayrisafi milli hasılanın yüzde 63,5'ine ulaştı. GSMH'nın yüzde 25'ini aştığında ise "borç kapani"ndan söz ediliyor. Bu kadar hızlı borçlanmanın tavizci dış politikalara yol açacağından kaygı duyuluyor. Ya DYP ve SHP'nin önerileri nasıl? Bu kapandan onların önerileriyle çıkılabilir mi?

Dünya borsalarında son on gündür yaşanan krizin etkileri tüm dünyayı sarar, bir bunalımın sinyalleri verilirken Türk kamuoyu bir "müjde" ile karşılaştı. Dış itibanimız o derece yükselmisti ki, 33 milyar dolar tutarındaki borca karşın "Türkiye'ye yeni krediler açmak için adeta bir kuyruk" oluşuyordu. Yılbaşı na kadar toplam 1 milyar 888 milyon dolarlık dış kredi için anlaşmaya varılması, bu süre sonunda borçlarımızın 35,5 milyar dolara ulaşması bekleniyordu.

Hazine yetkililerine göre, bu büyük rakamlardan korku duymak yersiz, çünkü "ödeme yapılabildiği sürece borç almak tehlikeli değil." Ancak dış borçlar gayri safi milli hasılanın yüzde 63,5'ine ulaşmış, Türkiye borçlarını yeni borçlarla öder hale gelmişti. GSMH'nın yüzde 25'ini aşan dış borç oranlarının, uluslararası ölçütlerde "borç kapani" olarak adlandırıldığını söyleyen DYP Genel Başkan Yardımcılarından İsmail Heral, "Borç kapanının tam ortasındayız" diyor. Seçimlerde iktidar olma iddiasıyla ortaya çıkan iki parti DYP ve SHP, bu borç kapanına karşı ne gibi önlemler tasarlıyorlar? Nasıl bir programları var?

TAVİZKÂR POLİTİKALAR

İki partinin yetkilileri de, böylesine hızlı bir dış borçlanmanın tavizkâr dış politikalara yol açacağı konusunda birleşiyorlar. SHP Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Yiğit Gülöksüz, Özal'ın "dış borçların geri ödemeleri ile faizlerin yıllık tutarını ödemek için yeni borçlar bulmak zorunda kaldığına" işaret ederek iktidarın "borçlanma gibi menfi bir duruma bile itibar göstergesi gibi satmaya çalıştığını" söylüyor. Gülöksüz hemen ekliyor: "Abdülmecit'in de son borcunu alana kadar itibarlı bir ekonomik yönü vardı denilebilir. O zamanki borçları ne pahasına ödediğimizi kimse unutmamalıdır." Borçların günlük har-

► YİĞİT GÜLÖKSÜZ

camaları karşılamak için alındığı durumlarda büyümenin söz konusu olamayacağını belirten Heral ise, "Gelin size borç para verelim" demek çok yüksek faiz ve aşırı tavizkâr mukavelelerle para vermeye eşittir" diyor.

Güney Amerika ülkelerindeki borç krizi, iktidara oynanan iki partinin yetkililerini de kara kara düşündürüyor. Özal iktidarının kendisinden sonra iktidara gelecekler için "dert hazırladığı" görüşünü savunan Heral, "ihracattan gelen bir miktar dövizle borç ödemek, sonra borçla ithalat yapmak" gibi bir mantığın bugün egemen olduğunu ifade ediyor. Gülöksüz ise, ilk işaretleri görünen dünya bunalımının tırmanması halinde Türkiye'nin borç bulma ve ihracat olanaklarının önemli tıkanmalar-

la karşılaşacağını vurguluyor.

YENİ KAYNAK ARAYIŞLARI

"Şunu ifade ediyim Türkiye uzun sü- re borçlanmaya devam edecektir. Yatırımlarla kaynaklarımız, tasarruflarımız denkleşmedikçe bu devam edecek. Zaten o dengeyi kurduğunuz zaman iş bitmiştir. Ama kalkınma bir-iki senede gerçekleşmeyeceğine göre uzun vadeli bir perspektif gereklidir. "İktidara geldiklerinde dış borçlanmanın "makul" ölçülerde devam edeceğini söyleyen Heral, borçların üretim arttığı sürece sorun yaratmayacağını, ancak bugün sanayileşmenin tamamen gündem dışı kaldığını söylüyor. İktidarın mali politikalarla ekonomiyi yürütme iddiasının geçersiz olduğuna değinen Heral, dış borçların yatırıma yönelik olması, uygun fiyat ve vadedi olması halinde kalkınmaya katkıda bulunacağını, ancak kalkınmanın esas olarak iç kaynakların dayanması gerektiğini söylüyor.

Özal, ekonomisinin içte ve dışta borçlanmaya dayandığını savunan Gülöksüz ise dış borçlanma konusunda Heral'le benzer görüşler savunuyor. Gülöksüz'e göre de yapılması gereken, dış borçları üretimin belirli bir oranı altında kalacak şekilde sınırlamak ve üretici alanlarda yatırım yapmak için kullanmak. Gülöksüz bunlara en sağlam yolun "gelir" için borçlanmak yerine her kesimden gücüne göre vergi alınması olduğunu da ekliyor.

Türkiye borç kapanının tam ortasındayken, iki muhalefet partisinin dış borçlar konusundaki programları, daha ılımlı bir borçlanma politikası ve içeride iç talebi ve üretimi canlandırıcı önlemlere işaret ediyor.

Borç kapanının girdabı bu ılımlı politikaların uygulanmasına ne kadar olanak tanıdı acaba? Yoksa özüm daha radikal politikalarda mı?

ÇİĞDEM ÇİDAMLI

11.200 konutluk
yepyeni bir kent

Arsası hazır,

Ev sahibi olmak için maceraya
atılmanız gerekmiyor. Arsa
alımına gerekli önem ve
önceliğin verildiği ilkeli bir
kooperatifçilik anlayışıyla,
güvenerek ortak
olacağınız,
bir kent kuruyoruz:

İstanbul'a 20 da

Hergün evden işe, işten
süren çile bitiyor. İstanbul
olacak yeni otoyol üzerinde
kolaylığını yaşayacağını.

Altınkent' hazır m

S.S. SİLAHLI KUVVETLER MENSUPLARI KONUT YAPI KOOPERATİFİ

GENEL MÜDÜRLÜK, Bahariye Cad. İleri Sok. 9 Kadıköy-İstanbul Tel: 345 11 65 (4 Hat) Telex: 29 039 suex tr Telefax: 345 01 50
ANKARA SUBESİ, Atatürk Bulvarı 233/6 Kavaklıdere-Ankara Tel: 167 53 32 - 167 69 58 Telex: 46 180 kbnt tr Telefax: 168 10 30
İZMİR SUBESİ: 1. Kordon 336/2 Alsancak-İzmir Tel: 22 09 77 - Telefax: 22 09 77

"Kooperatifte Güven"

akika mesafede;

ve ulaşmak için saatler
ulaşım ağının can damarı
nde, otoban çağının
z bir kent kuruyoruz:

Ayda 57.000 lira taksitle,

Artık çok cüzi taksitlerle
ev sahibi olmak hayal
değil. 11.200 kişinin
güçbirliği ile özleminiz
gerçekleşiyor. Sabit
taksitlerle, bütçenizi
sarsmadan ev sahibi
olacağınız bir kent
kuruyoruz:

li olmaya nıslınız?

- Arsamız 28 Ağustos 1987 tarih ve 43175 sayılı Noter Vaadi Sözleşmesi'yle satın alınmıştır.
- Nazım İmar Planı 25 Aralık 1981 tasdik tarihli ve 1/5000 ölçekli olarak 25 Ağustos 1987 tarihli dilekçemizle Gebze Belediyesi Müdürlüğü'nden alınmıştır. Pafta: 32M. 1/1000 ölçekli imar planı kooperatifimiz tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan bu plan Gebze İmar Komisyonu ve Belediye Meclisi onayına sunulacaktır.

ÖDEME PLANI				
Daire Tipi	Maliyeti (1987 Birim Fiyatları)	Peşinat	Taksit senedi (87 Ay)	Kredi
85 m ² (2 oda, salon)	11.600.000 TL	400.000 TL	57.000 TL	+ Kredi
100 m ² (3 oda, salon)	14.340.000 TL	500.000 TL	87.345 TL	+ Kredi
121 m ² (3 oda, salon)	16.940.000 TL	650.000 TL	115.506 TL	+ Kredi
250 m ² (Çiftlik)	60.000.000 TL	3.450.000 TL	650.000 TL	—

- Eylül 1987 kampanya başlangıç tarihi olduğundan, yeni kayıt olacak üyelerimiz daha önceki ayların taksitlerini peşinatla birlikte ödeyeceklerdir.
- Peşinat ve taksitler dışındaki meblağ, Toplu Konut Kredisine, Öyak Ferdi Kredisine veya Banka Ferdi Kredisine ile karşılanacaktır. Kredilerin ödeme süresi, konutların tesliminden itibaren 20 yıldır.

- 87 ay boyunca taksitler sabit tutulacaktır. İnşaat maliyetlerinde gelecek artışlar, kredilerdeki yükselme ile karşılanacaktır.
- Noter kurası ile daire almaya hak kazananlar, kayıt sırasına göre dairelerini seçeceklerdir.
- İhale bayındırlık birim fiyatları esas alınarak yapılmıştır.
- Altinkent'in tüm altyapı inşaatları kooperatifimiz tarafından yapılacaktır.
- Konutlar kömür kaloriferli, çift asansörlü ve hidroforludur.

Not: Subay, Astsubay, memur ve emeklileri ile tüm sivil vatandaşlar kooperatifimize üye olabilirler.
Muvazzaf subay ve astsubaylar görevlendirecekleri temsilcileri vasıtasıyla gruplar halinde kayıt yaptırabilirler.
Kooperatiflere, şirketlere, gruplara istedikleri tarihte özel blok tahsis edilir.
Kooperatifimizde kayıtlar cumartesi ve pazar günleri de dahil olmak üzere 21.000'e kadar devam etmektedir.

Banka Hesap No: Vakıflar Bankası Harbiye Şubesi 40016 - Anadolu Bankası Sıdıra Şubesi 1912

TELETAS

İşçilerin yaşamı tehlikede

TELETAS'ta 2600 kişi, hiçbir önlemin alınmadığı kurşunlu ortamda çalışıyor. İşçiler ne girişte, ne de çalıştıkları süre boyunca hiçbir muayeneye tabi tutulmadıklarını söylüyorlar. İsteyen viziteye çıkabilir, acil durumlarda doktora bile gider, ama iş garantisi yok. Burada işçiler, amirlere, ustabaşılara soru sormaktan, bir bölümden başka bir bölüme sürülen arkadaşlarıyla konuşmaktan bile çekinir. Yüksek tellerle çevrili fabrikada, sendika da yok.

Mehmet Emanet 25 yaşındaydı. Üç yıldır TELETAS (Telekomünikasyon Endüstri Ticaret A.Ş.)'ta Plaket Montaj bölümünde çalışıyordu. İki gün işe gelmemiş, üçüncü gün, 4 Ekim'de arkadaşları onu evinde ölü bulmuştu. Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi'nden verilen raporda ölüm nedeni "kalp yetmezliği" olarak belirtiliyordu.

DOKTORA GİTMEK, RAPOR ALMAK YÜREK İSTERİ

"Son zamanlarda durumu kötüydü, ayakta bile duramıyordu" diyor iş arkadaşları. Doktora çıkmasını, bir film çektiğini söylemişler hep Mehmet'e "Kurşunu yemiş" olabilir çünkü.

"Deli misiniz?" demişti Mehmet, arkadaşlarına. Viziteye çıktın mı, bir-iki öğüt, bir antibiyotik alıp dönerdin, "şüpheli çektiğin" de sana kâr kalırdı. Hele hele doktora gitmek, rapor almak yürek ister! En azından başka bir kısma sürülür ya da saat ücretin düşürülürdü; rapor aldı diye çıkışı eline tutuşturulanlar da az değildi.

KİM YANITLAYACAK BU SORULARI?

Burası TELETAS. Devlet yetkililerinin inceleme yaptığı, televizyon haberlerinin, renkli basın yayınlarına konu olan TELETAS. Hisselerinin yüzde 39'u PTT'ye, yüzde 38'i İTT'ye, yüzde 9'u STFA'ya, yüzde 3'ü Ray Sigorta'ya, yüzde 1'i ise şahsa ait. Yaklaşık 3 bin

kişinin çalıştığı fabrikada, 2600 kişi, hiçbir önlemin alınmadığı kurşunlu ortamda çalışıyor.

Kurşunla çalışan işyerlerinde alınması gereken önlemler, SKK yasasında açık ve kesin belirlenmiş. TELETAS'ta işyeri havasından belli aralıklarla numune alınıyor ve kurşun miktarı tespit ediliyor ve bu miktarın 0,15 miligram metreküp'ü geçmemesi sağlanıyor muydu? Yine aynı yasaya göre, işe girişte işçilerin klinik ve laboratuvar usulleri ile genel muayeneleri yapılıyor muydu? Kan, kan yapıcı sistem, karaciğer ve böbrek testi yapılarak kurşuna hassas olanların ve alkoliklerin işe alınmamasına dikkat ediliyor muydu? İşçiler her üç ayda bir sağlık muayenesine tabi tutuluyor muydu?

Fabrika Müdürü Fikret Yücel İsviçre'deydi.

Bu sorularımıza cevap verecek sorumlu, yetkili birini bulamıyorduk.

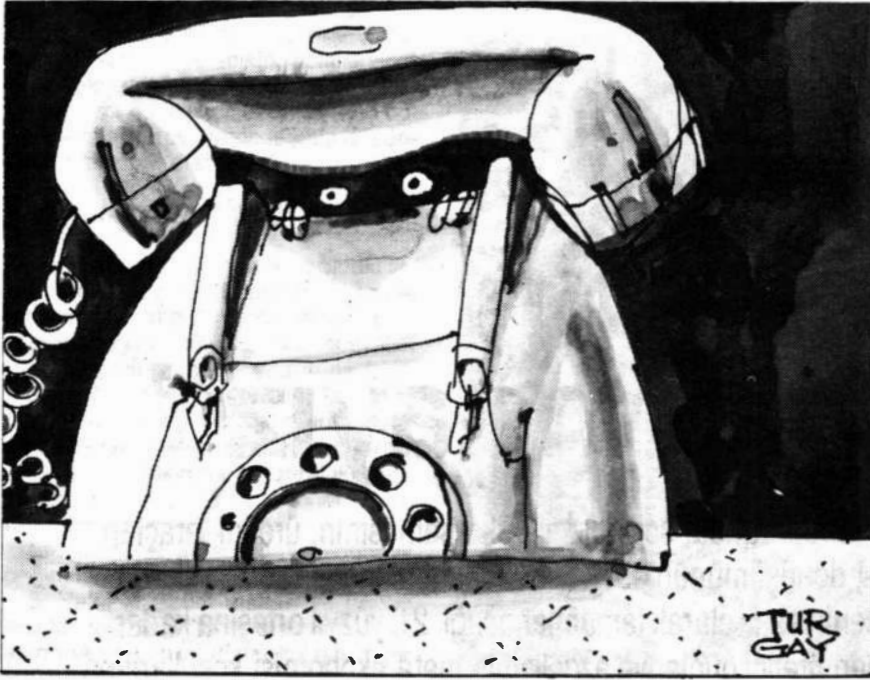
Bu, tel örgütlerle çevrili fabrikada, sendika da yoktu.

"SAKİN SAKİN ÇALIŞMANA BAKI!"

İşçiler sorularımız karşısında gülümüyor. Üç-dört yıllık işçilerdi ama ne girişte ne de çalıştıkları süre boyunca, hiçbir muayeneye tabi tutulmamışlardı. Buradan hastaneye sedyeyle gidilirdi; ya da burada ölümü beklerdin, ya da tüm haklarını bırakıp işsizler ordusuna katılmak üzere, fabrikadan çıkar giderdin. Doktora çıkmak, kurşun zehirlenmesi tanısı koyan rapor almak şöyle dursun, işçiler amirlere soru sormaktan, bir bölümden başka bir bölüme sürülen arkadaşlarıyla konuşmaktan bile çekiniyor. "Tuvalet bile" hesaplı kitaplı gitmek zorunda. Plaket Montaj Amiri Hasan Afşar'ın talimatı yoruma gerek bırakmayacak kadar açık. "Şu kanun maddesini biliyorsunuz değil mi? O hal-

▲ Girmek için torpil ararsın çıkabilirsen "Allah kurtarsın."

de sakın sakın çalışmana bak!"

Hastaneye gidip kanında kurşun olduğu tespit edilen bir işçi raporu almamıştı. Ustabaşı, giderken gerekli uyarıyı yapmıştı.

İşsiz kalmayı göze alsa bile, kolay kolay rapor alamazdı. 25 yaşındaki N.Ç., sağ bacağındaki şişlerle ve halsizlik nedeniyle çıkmıştı viziteye. Doktor ortopediye gönderdi onu. Havale edildiği Göztepe SSK Hastanesi'nde antibiyotik ve vitamin hapları veriliyordu. Şikâyetleri bitmiyordu. Doğancılar'daki SSK'ya da gitti. Yine bazı haplar verildi kendisine. Göztepe'ye ikinci gidişinde kan tahlili yapıldı. "Tranbosit" oranı 120 bindi. Vücuttaki tranbosit oranı kurşun zehirlenmesinden dolayı düşebilir ve 200 binin altına düştüğünde tehlikeli olurdu. Kartal Meslek Hastalıkları Hastanesi'ne gönderilen N.Ç.'nin bacaklarındaki şiş ve benekler artıyordu. Burada, kanında yüzde 24 kurşun tespit edilen hastaya, Dr. Ayla Öztürk, o zamana kadar kullandığı antibiyotik, vitamin gibi ilaçların kandaki tranbosit oranını düşürdüğünü söylüyordu. Hastanın hastanede tedavi altına alınması, en az altı ay da işyerinden uzaklaşması gerekiyordu. Ama bölüm şeflerine dert anlatmak olanaksızdı. "Yıllardan beri çalışan işçiler vardı, onlara bir şey olmu-yordu. N.Ç.'nin hastalığının işyeriyle hiçbir ilişkisi yoktu." Sonunda hastaneye yatırılan N.Ç.'nin kanındaki tranbosit 75 bine düşmüş, kurşun yüzde 28'e çıkmıştı.

Kandaki kurşun oranının yükselmesi ve tranbosit düşmesinin beyinde de tahribata yol açtığı biliniyor. İşçiler, "birçok arkadaşımız Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde yattı. Çalışamayacak durumda olduğu yolunda rapor verilenlerin çıkışı yapıldı, bazıları ise çalışmaya devam ediyor" diyorlardı.

Hastane yetkilileri ise, "hastanelerine TELETAS'tan yalnız iki kişinin geldiğini, bu konuda daha fazla bilgi vermeye yetkili olmadıklarını" söylüyorlardı.

ÖNLEM Mİ? YENİ FABRİKADA İNŞALLAH!

Fabrikanın Plaket Montaj, Mikro Devre, Bobinaj ve Baskı Devre bölümünde lehim banyosu ve lehimle çalışma sırasında çıkan dumanın bir sis gibi ortalığı kapladığını belirten işçiler, "havalandırmanın" bu sisi temizlediğini söylüyorlar. Fabrikanın işgüvenliği uzmanı ise işçilere "bu işin çözümünü yeni fabrikada düşünüyoruz" diyor.

nü yeni fabrikada düşünüyoruz" diyor.

"Bir gün herkeste baş dönmesi, kusma başladı. Nedenini hâlâ bilmiyoruz. Şikâyetler çoğalınca işyeri doktoru avucunda haplarla gelip herkese birer tane dağıttı" diye anlatıyor işçilerden biri. Doktorun, "tamam, işinize devam edebilirsiniz" talimatına uymuşlardı çaresiz.

BİR İTİRAZIN MI VAR?

"Ah şu ekmek derdi yok mu?" Her şey çekilirdi de, her an işten atılma korkusuyla çalışmak çekilir gibi değildi. "Fazla mesai yapacaksın" dendi mi, yapacaktın. "İşim var" diye kurtulamazdın, "ne işin olduğunu" söyleyecektin, eğer şefler ve ustabaşılar, senin işinin önemli olduğunu takdir buyururlarsa izin verilerdi. Bobinaj atölyesinden Plaket Montaj'a, buradaki işçileri "hizaya getirmek" için gönderilen kısım şefi Mehmet Yazıcı, "özel iş olduğunu" fazla mesaiye gelemeyeceğini söyleyen işçiye, "özel iş olmaz, senin özel işin TELETAS" diyor.

Burada "üretimi aksatmaya" izin verilmezdi. İşçi başını kaldırıp arkadaşına bile bakamazdı. Hele izin almak olanaksızdı. "Cenazesi bile olsa." "Ölen ölmüş, gidip de fatiha mı okuyacaksınız" yanıtını alırdılar.

TELETAS işvereni, bir kreş kiralamıştı Bağdat Caddesi'nde. "Elma Çocuk Yuvası." Çocuklarını gönderecek işçileri de uyarıyordu: "Çocukların giyimine dikkat edilecekti. Ne de olsa TELETAS'ın bir şefi vardı. Bağdat Caddesi gibi bir yerde, ayıp olurdu sonra.

Bütün bunlara bir itirazın mı vardı? "İşe girerken sözleşme mi imzalamıştın." Beğenmeyen çeker giderdi.

ŞEVKİ AKGÜL

AKTİF

MALİ MÜŞAVİRLİK ve TİCARET LTD. ŞTİ.

- Mali müşavirlik
- Muhasebe
- Sigorta ve
- Vergi işleri

Nezatibey Cad. No: 90 Kat: 3 Karaköy İSTANBUL Tel: 149 64 41

ÇKP 13. KONGRESİ

“Sosyalizmin ilk aşamasındayız”

ÇKP Genel Sekreteri Cao Ziyang'ın raporunda, sosyalizmin ilk aşamasının, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin sosyalist dönüşümünün esas olarak tamamlandığı 1950'li yıllarda başladığı ve sosyalist modernleşmenin esas olarak tamamlanacağı 21. yüzyıl ortasına kadar uzanacağı saptanıyor. Bu aşama geri üretici güçler ve az gelişmiş meta ekonomisi koşullarında sosyalizmi inşa eden Çin'in yaşaması gereken bir dönem olarak niteleniyor.

Çin Komünist Partisi'nin 13. Kongresi 25 Ekim'de toplandı. Aralarında Mao Zedung, Cou En Lay, Liu Şaoçi ve Cu De'in de bulunduğu, hayatta olmayan parti önderleri ve şehitler için saygı duruşuyla başlayan Kongre'ye 46 milyon ÇKP üyesini temsilen 2000 delege katıldı.

ÇKP 12. Merkez Komitesi adına, Genel Sekreter Cao Ziyang "Çin'in Özel İhtiyaçlarını Taşıyan Bir Sosyalizm Yolunda İlerleyelim" başlıklı raporunu okudu. Daha sonra, delegeler, gruplar halinde raporu tartışılar.

TEMEL GÖREV ÜRETİCİ GÜÇLERİ GELİŞTİRMEK

Raporun temel kuramsal saptaması, Çin'in sosyalizmin ilk aşamasında olduğu. Ancak, bu aşamanın evrenselleştirilemeyeceği belirtiliyor. Söz konusu kavram, geri üretici güçler ve az gelişmiş meta ekonomisi koşullarında sosyalizmi inşa eden Çin'in yaşaması gereken bir dönem olarak niteleniyor. Sosyalizmin ilk aşamasının, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin sosyalist dönüşümünün esas olarak tamamlandığı 1950'li yıllarda başladığı ve sosyalist modernleşmenin esas olarak tamamlanacağı 21. yüzyıl ortasına kadar uzanacağı saptanıyor.

Cao, ÇKP'nin, sosyalizmi kavrayışını derinleştirme süreci içinde felsefe, ekonomi politik ve bilimsel sosyalizm alanlarında bir dizi kuram geliştirdiğini belirtti. Bu kuramlar arasında, sosyalist toplumun temel görevinin üretici güçleri geliştirmek ve modernleşme çabası üzerinde yoğunlaşmak olduğu, sos-

▲ Cao, Deng'in izinden gidiyor

yalist ekonominin bir planlı meta ekonomisi olduğu, barış ve kalkınmanın günümüz dünyasının ana sorunlarını oluşturduğu yer alıyor. Çin'in sosyalizmin ilk aşamasında olduğu saptamasının ve Çin'in özelliklerini taşıyan bir sosyalizm kurma hedefinin ana hatlarını bu kuramların çizdiği belirtiliyor.

SINIF MÜCADELESİ KİLİT HALKA DEĞİL

Rapor, 60 yılı aşkın bir zamandır süren marksizmin Çin pratiğiyle birleştirilmesi sürecinin iki ana tarihsel atılım yaptığını öne sürüyor. Bunlardan birincisi; yeni demokratik devrimde Çin komünistlerinin, Çin'in özgül koşullarına uygun bir devrim yolu bularak devrimi zafere ulaştırmaları. İkincisi ise, 1978'de, 11. Merkez Komitesi Üçüncü Plenumu'ndan sonra, Çin'in özellikle-

rini taşıyan bir sosyalizm inşası yolu bulunması. Bilindiği gibi, daha önceleri, Mao'nun marksist kurama yaptığı iki temel katkıdan söz edilirdi. Yeni demokratik devrim ve proletarya iktidarı altındaki devrimin sürdürülmesi.

Geçmişte sınıf mücadelesinin kilit halka olarak kavranmasının yanlış olduğunu belirten Cao, sömürücü sınıfların yok edilmesinden sonra emekçilerin ülkenin sahibi olduğunu, sosyalist kalkınma sürecine girildiğini ve dolayısıyla merkezi görevin üretici güçlerin geliştirilmesi olduğunu savundu.

SOSYALİZMDE İLERLEMENİN YOLU REFORM

Çin'in uzun dönemli rehberini oluşturacak ilkeler ise şöyle tanımlanıyor:

1- Öncelikle modernleşme konusunda yoğunlaşmalıyız. Üretici güçler bütün çalışmamızın odağını oluşturmalıdır.

2- Kapsamlı bir reformda ısrarlı olmalıyız. Sosyalist toplum reformlarla ilerleyen bir toplumdur.

3- Açıklık politikasına sarılmalıyız.

4- Kamu mülkiyetinin başat olduğu planlı meta ekonomisini geliştirmeliyiz.

5- Demokrasiyi istikrar ve birlik temelinde kurmalıyız.

6- Marksizm rehberliğinde ileri kültür ve ideolojiye sahip bir toplum kurmalıyız. Cao, bu son noktada, küçük üreticilerin dar kafalılığının ve tutucu alışkanlıklarının altedilmesi ve çürümüş feodal ve kapitalist görüşlere karşı direnilmesi gerektiğini belirtiyor. Sosyalizmin ilk aşaması boyunca iki hatalı eğilime, kemikleşmiş düşünceye ve liberalizme karşı mücadelenin süreceğini vurgulu-

yor. Cao'ya göre, "eski 'solcu' düşünce alışkanlıklarının kökleri derinde olduğundan reform ve açıklık politikasının önündeki engellerin ana kaynağını oluşturduğundan, oldukça uzun bir süre boyunca ana görev, kemikleşmiş düşüncüyü alt etmek olacaktır."

FARKLI MÜLKİYET BİÇİMLERİ

Aynı raporda, ekonomik yapıdaki reformların derinleştirilmesinin temel amacının işletmelerin yönetim mekanizmasını değiştirmek olduğu, sosyalist devletin piyasayı, piyasaların da işletmeleri yönetmesi gerektiği savunuldu. Cao, ekonomik yapıdaki reformlar konusunda şu ilkeleri gündeme getirdi:

1- Bütün halkın mülkiyetindeki işletmeleri, mülkiyet iş yönetiminden ayırarak canlandırmak,

2- İşletmeler arası yatay ekonomik bağlantıları kurmak,

3- Yalnız tüketim malları ve üretim araçları için değil, fon, emek, teknoloji, enformasyon ve gayrimenkul gibi diğer temel üretim faktörleri için piyasaları da içeren bir sosyalist piyasa sistemini oluşturmak ve geliştirmek.

4- İşletmelerin dolaylı kontrolüne dayanan bir makro ekonomik denetim sistemi geliştirmek,

5- Ekonomiyi, kamu mülkiyeti egemenliğinde farklı mülkiyet biçimleriyle geliştirmek,

6- İşe göre bölüşüm ilkesinin egemen olmasıyla birlikte, farklı bölüşüm biçimlerini benimsemek.

Cao Ziyang, bugünkü Çin'de, hem kentlerde hem de kırsal bölgelerde ekonominin kooperatif, bireysel ve özel sektörlerinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi gerektiğini belirtti. Cao, ekonominin özel sektörünü ücretli emeği içeren sektör olarak tanımladı.

Köylük bölgelerde ise, toprağın mül-

▲ Temel görev üretici güçleri geliştirmek ve modernleşme çabası olarak saptanıyor.

kiyetinin devlette kalmasına karşın, kullanım hakkının para karşılığında ya da karşılıksız olarak köylüler arasında el değiştirebilmesi savunuldu.

TEMEL SİYASAL SİSTEM İYİ

Siyasal reformun hedefi konusunda ise Cao'nun görüşleri özetle şöyle:

Çin, halk kongreleri sistemini, komünist partisi önderliğinde çok-partili işbirliği ve siyasal danışma, demokratik merkezîyetçilik ilkesi doğrultusunda alınan kararların derhal uygulanmaya geçirilmesi gibi avantajlarından vazgeçmeyecek, yasama-yürütme ve yargının ayrılması ve ülkeyi sırayla farklı partilerin yönetmesi gibi Batı sistemlerini hiçbir zaman uygulamayacaktır. Çin, halkın demokratik diktatörlüğü altında bir sosyalist ülkedir ve temel siyasal sistemi iyidir, ancak iktidarın aşırı yoğunlaşması, ciddi ölçüde bürokratism ve feodal etkiler gibi sorunlarla karşı karşıyadır.

GERÇEĞİ OLGULARDA ARAMAK

Yeni Çin Haber Ajansı'nın Kongre konusundaki bir yorumunda, Cao Ziyang'ın raporunun, gerçeği olgularda arama ilkesine örnek oluşturduğu belirtiliyor. Yorumcu Zong Shu, 34 bin karakterden oluşan raporun önceki kongrelere sunulanlardan farklı olduğunu ve ÇKP politikalarını savunmak amacıyla hiçbir Marksist kuramcından alıntı yapılmadığına dikkat çeken bir Halk Kurtuluş Ordusu delegesinin sözlerini aktarıyor. Raporda başarı sarhoşluğunun izi olmadığı ve güçlükleri cesaretle ele aldı-

ğı savunuluyor.

Mülkiyetle iş yönetiminin ayrılması, hisse senetleri, bireysel ve özel sektörler gibi olguların artık kaygı uyandırması gerektiğini, çünkü sosyalizmin ilk aşaması kuramının reform ve dışa açılma konularında kuramsal bir temel oluşturduğunu aktaran bir delegenin sözlerine de yorumda yer verildi.

EN GÜÇLÜ BAŞBAKAN ADAYI: Lİ PENG

Öte yandan, parti yönetimindeki değişiklik şu ana kadar kesinleşmedi. Cao Ziyang'ın Genel Sekreterliğe getirilmesine artık kesin gözüyle bakılıyor. Ancak Başbakanlık'tan 1988 Mart'ından sonra ayrılacak. Çin Devlet Konseyi üyesi Gu Mu'nun açıklamasına göre Cao'nun Başbakanlıktan ayrılması, ancak Mart 1988'de Ulusal Halk Kongresi toplandığında onaylanacak. Cao'nun yerine en güçlü aday hâlâ Li Peng. Li Peng'in iyi yetişmiş olması ve gençliği, kuvvetli noktalarını oluşturuyor. Babası iç savaşta öldükten sonra Cou Enlay tarafından yetiştirilen Li, yüksek öğrenimini Moskova'da yapmış.

Deng Xiaoping'in kendi çağrısına uyarak bütün görevlerinden ayrılıp ayrılmayacağı da 29 Ekim gecesi henüz belli değildi. Yeni Çin Haber Ajansı, *US News and World Report* adlı derginin bu konuda yaptığı anket sonuçlarını aktardı. Kongreye katılan dört yerel parti yöneticisi, Deng'in partinin fiili önderi olduğunu ve en azından politbürodan ayrılmayacağını umduklarını belirttiler. Deng'den en azından danışman olarak yararlanılacağı fikrinin yaygın olduğu anlaşıyor.

Bağımsız, bloksuz, tarafsız...

Kamboçya'nın Vietnam tarafından işgalinden bu yana sekiz yıl geçti. Dünya kamuoyunun, işgalin başarı kazandığını sandığı ilk günlerde bile, Kamboçya güçleri direniyordu. Bu örgütlü direniş, giderek bir yandan uluslararası desteğin güçlenmesine, bir yandan da Vietnam'ın ve onu destekleyen Sovyetler Birliği'nin çeşitli çözüm arayışları içine girmesine neden oldu. Bugün birçok ülke, Kamboçya 'yla dayanışmanın, kendi bağımsızlıkları için de gerekli olduğunun bilincinde.

Üçüncü Uluslararası Kamboçya Konferansı, 25-26 Temmuz 1987'de, Tayland'ın başkenti Bangkok'ta toplandı. Konferansa, çeşitli ülkelerin dışişleri bakanlıklarından ve uluslararası örgütlerden 225 delege katıldı. Çok sayıda gazeteci ve diplomatik gözlemci de toplantıyı izledi. Ünlü İsveçli gazeteci ve yazar Jan Myrdal, Stockholm'de basılan Folket i Bild dergisinde konferans hakkında bilgi verdi ve uluslararası sekreterlik adına yaptığı kapanış konuşmasını yayımladı. Söz konusu yazının önemli bölümlerini Erol Sever İsveççeden çevirdi. Ara başlıkları 2000'e Doğru koydu.

Üçüncü Uluslararası Kamboçya Konferansı, Kamboçya halkının ve hükümetinin Vietnamlı saldırılara ve istilacılara karşı dokuz yıldan beri sürdürdüğü savaşın hem diplomatik hem de askeri açıdan

yeni bir döneme girdiği sırada gerçekleştirildi.

Konferansa katılan konuşmacılar, değişik politik ve toplumsal düşünceleri temsil ediyordu ve Kamboçya üzerine de değişik görüşleri vardı. Vietnam'ın saldırganlığının ve istilasının desteklenmesi dışında bütün görüş ve düşüncelerin dile getirildiği söylenebilir. Daha önceki iki konferansta şu ya da bu nedenle kenarda duranlar, şimdi bu Üçüncü Konferans'a görüşlerini belirtmek ve tartışmalara katılmak için geldiler. Ve sonunda tüm farklılıklara rağmen ortak bir temel düşünceye, yalnız tek bir çözümün bulunduğu düşüncesine varıldı: İşgalci Vietnam birliklerinin çekilmesi ve Kamboçya halkına kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması. Bu çok değerli ve önemlidir.

1979'DAN BU YANA

Yaklaşık sekiz yıl önce, *Svenska*

Dagbladet gazetesine ve İsveç televizyonuna haber toplamak için, Demokratik Kamboçya'nın gerilla merkezlerini ziyaret ettim. Birçok kişinin Vietnam istilasının zafere ulaştığını sandığı bir zamandı. Gerçekten de Demokratik Kamboçya için çok ağır bir dönemdi. Ama direniş parçalanmamıştı. Yalnız sürmekle kalmıyor, yeniden örgütleniyordu. Neye tanık olduysam haber olarak bildirdim ve televizyon için direniş güçlerini belgeledim.

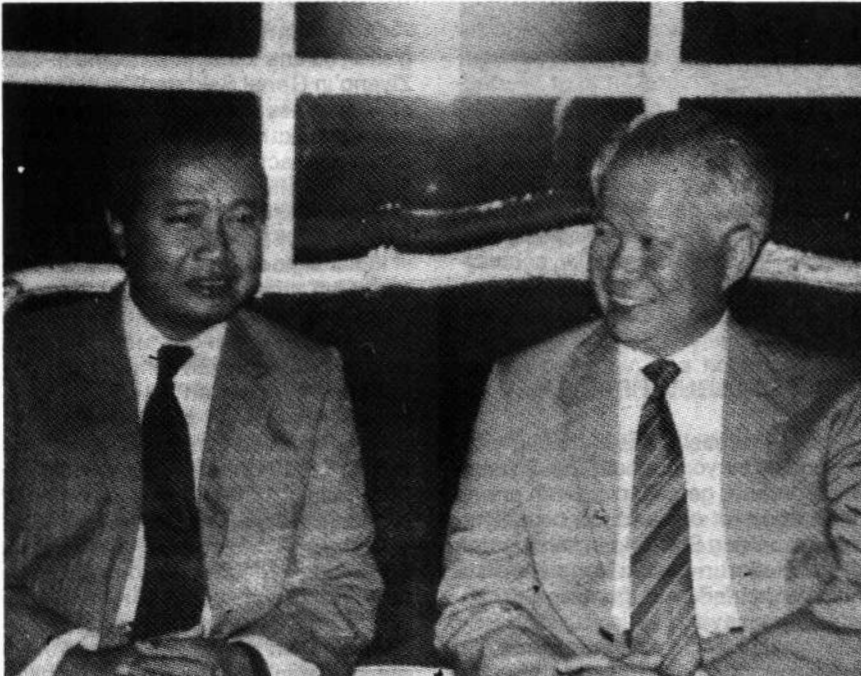
Svenska Dagbladet ve *New York Times* arasında karşılıklı bir anlaşma var. Ama *New York Times*, bu konuda herhangi bir şey basmayı reddetti. Daha sonraları *New York*'ta konuştuğum sorumlu yönetmen güldü bana. Daha iyisini, daha doğrusunu biliyordu. Demokratik Kamboçya'nın artık sonunun geldiğini biliyordu.

Birinci Uluslararası Kamboçya Konferansı'nı örgütlediğimiz sıralar durum böyleydi. Bunun ardından savaş sekiz yıl boyunca sürdü. Vietnamlılar defalarca, silahlı direnişin kökünü kazıyacaklarını iddia ettiler. Bugün, Kamboçya güçleri, tüm ulusal topraklar üzerinde savaşıyor ve Vietnamlı istilacılar zaferden çok uzak. Vie'nam'ı ve destekçisi Sovyetler Birliği'ni çeşitli diplomatik manevralara zorlayan da uluslararası kamuoyunu Vietnam askerlerinin geri çekmesinin kesin bir gereklilik olduğuna bilindiren de bu örgütlü, silahlı direniştir. Bu düşünceye katılmayanların olduğunu biliyorum. Belki pasifisttir onlar. Ama onların bu salonda bulunmaları olgusu ve etkin destekleri, Vietnamlı istilacılara karşı süren örgütlü, silahlı direniş tarafından belirlenmektedir.

Ama, eğer uluslararası dayanışmayı ve uluslararası desteği belirleyen silahlı mücadeleyle, aynı zamanda tam da bu uluslararası dayanışma ve bu uluslararası destek, Vietnamlı istilacıları Kamboçya'dan çıkmaya zorlamak için gerekmektedir.

"KENDİ BAĞIMSIZLIĞIMIZ İÇİN DE DAYANIŞMA"

Eğer Kamboçya halkı yenilgiye uğrar-

▲ DEMOKRATİK KAMBOÇYA ÖNDERLERİNDEN: Devlet Başkanı Sihanuk'un oğlu ve kişisel temsilcisi. Prens Norodom Ranariddh ile Başkan Yardımcısı Khiev Samlan.

▲ JAN MYRDAL: "Hem Kamboçya'nın çeşitli yurtsever güçleri arasında birlik, hem de olası en geniş uluslararası destek."

sa, eğer biz İsveç'te dayanışma örgütleyemez ve hükümetimizi ve politik güçlerimizi Kamboçya'nın bağımsızlığı için tavır almaya zorlayamazsak, kendi yaşam olasılıklarımız da azalır. Daha büyük ve daha güçlü komşu ülkelerin, kendisinden küçük ülkelere saldırmasının ve işgal etmesinin kabul edildiği bir dünyada, İsveç tehlike ile karşı karşıyadır. Tayland da aynı durumdadır, Singapur da. Çok sayıda ülke tehlike ile karşı karşıyadır. Bu nedenle hiçbirimiz böylesi bir dünya düzenini kabul etmiyoruz. Ama bu kabullenmemeyi kuramdan gerçekliğe geçirmek için, dayanışma örgütlemeye zorunluyuz. Dayanışma çalışması Kamboçya'nın bağımsızlığı için gereklidir, kendi bağımsızlığımızı elde tutmak ve kendi halkımızın yaşayabilmesi için gereklidir.

Vietnamlı saldırganlar ahlaki ve insancıl nedenler ileri sürerek, istilalarını haklı göstermeye çalışıyorlar. Kamboçya halkının iyiliği için Kamboçya'ya saldırmışlar. Oysa sorun bu değil. Gerçek sorun, hiçbir saldırganın, hiçbir zaman ahlaki, insancıl ve demokratik nedenler göstermeksizin saldırmamasıdır. Saldır-

▲ ÜÇÜNCÜ ULUSLARARASI KAMBOÇYA KONFERANSI: Profesör Stephen Orlov (Kanada), Jan Myrdal ve Tümgeneral Chané Samudavaniya'da (Tayland) katıldılar.

ganlık ve istila için gösterilen bu gerekçe ilke olarak yanlıştır. Bunu kabullenmek, yabancı bir saldırganın uygun bulunduğu bir zamanda kendi ülkemize saldırmada uygulayabileceği bir ilkeyi kabul etmektir.

"SAVAŞ VIETNAM'A PAHALIYA MALOLUYOR"

Bırakın biraz açayım. Mussolini Etyopya'ya saldırdığı zaman, Cenevre'de Milletler Cemiyeti'ndeki diplomatları, İtalyan ordusunun, yozlaşmış bir imparatorluktan kurtulmak isteyen halka yardım için Etyopyalıları kölelikten kurtarmak ve ülkeye uygarlık getirmek için müdahale ettiğini söylediler. Şimdi hepimizin de bildiği gibi bu gerekçeler saldırının nedeni değildi. İsveç, sorunu bu gerekçeler çerçevesinde tartışmayı reddetti ve Etyopya ile dayanışma çalışma-

Demokratik Kamboçya güçleri, örgütlü silahlı direnişleri ve sıkı bir çalışmayla kazanılan koalisyon hükümeti içindeki birlik sayesinde, Vietnam'ın Kamboçya'da yasal bir üstünlük kurma denemelerini boşa çıkardı.

sına başladı. O zamanki İsveç hükümeti, İtalyan saldırganlığının kendi ulusal varlığımıza karşı bir tehdit oluşturduğunu düşünmüştü. O dönemde uluslararası dayanışmanın eksikliği, bir trajediye yol açtı. Norveç ve Danimarka yük-

sek bir fiyat ödeyen devletler arasına girdi.

Demokratik Kamboçya güçleri, örgütlü silahlı direnişleri ve sıkı bir çalışmayla kazanılan koalisyon hükümeti içindeki birlik sayesinde, Vietnam'ın Kamboçya'da yasal bir üstünlük kurma denemelerini boşa çıkardı. Şimdi Vietnam'ın Kamboçya'ya ele geçirme çabalarının başarı kazanmadığı apaçık ortadadır. Sürdürülen saldırı savaşı, hem politik hem de ekonomik yönden Vietnam'ın destekçisi Sovyetler Birliği'ne her geçen gün daha pahalıya mal olmaktadır.

Bu konudaki Sovyetler Birliği ve Vietnam, savaş alanında kazanamadıklarını şimdi değişik yollarla, diplomatik manevralar yaparak, kazanmaya uğraşıyorlar. Kamboçya direnişi içindeki çeşitli güçler arasında bölünme yaratmak ve böylece kazanılmış yurtsever birliğin dağılmasına ulaşmak, denedikleri yollardan biri.

Onların istediği, dayanışma hareketinin Kamboçya sorununa karışması, taraf tutması ve etkin bir bölücü güç olmasıdır. Biz bunu yapmayacağız. Bu konferans, geniş uluslararası dayanışma hareketinin geliştiğini kanıtlamıştır. Görüşlerimizi açık seçik ortaya koyabiliyor, politik ve toplumsal düşünceleri, en geniş platformda rahatça tartışabiliyoruz. Ve Vietnam istila ordusunun geri çekilmesinin gerektiği, Kamboçya'nın toprak bütünlüğünün yeniden kurulması, Kamboçya halkının BM gözetiminde özgür bir seçimle kendi yönetimini kendisinin seçmesi hakkı ve böylece barışçı, bağımsız, bloksuz ve tarafsız bir ülke olarak yaşaması noktalarında birleşiyoruz. Bunun için, hem Kamboçya'nın çeşitli yurtsever güçleri arasında bir birlik, hem de olası en geniş uluslararası destek ve uluslararası dayanışma gerekir. □

Karanlıklar denizinin kıyısında

Portekiz'e niçin "Avrupa'ya sırtı dönük" demişler? Bu sorunun yanıtını arayanlara, Sargés'e gidip uzanıp giden okyanusu seyretmesini öneririm. Avrupa, yüzyıllar boyunca İspanya duvarının ardında bilinmeyenler karmaşası olarak kalmış. Şimdi ise Avrupa'ya açılmanın sancıları yaşıyor

Portekiz deyince ne gelir aklınıza? Biraz futbol: Benfica Lissabon ve FC Porto kulüpleri, biraz tarih: Vasco de Gama, biraz yakın tarih: Salazar diktatörlüğü, Mozambik ve Angola'da noktalanın Portekiz sömürgeciliği, bir de bir zamanların ünlü şarkısı "Adieu Lisbon". Klasik nitelemeleri de unutmamalı: "Balıkları nefis, Porto şarabı leziz, güneşi harika."

Bir uçtan bir uca 560 kilometre olan Portekiz'e Serra da Estrela Dağları'nın eteğindeki Vilar Formoso kasabasından girdik. İlk dikkatimizi çeken, Fransa plakalı arabaların oluşturduğu uzun kuyruk. Trafikten kurtulmak umuduyla, önümüze ilk çıkan genişçe yola sapıyoruz.

Kısa bir süre sonra köydeyiz, ancak köy geçit vermiyor. Bir karış yer kalmamacasına her tarafa satış tezgahları kurulmuş. Arabayı parkedip, kalabalığın arasına karışıyoruz.

NEDEN GÖÇÜYÖRLER

Portekiz'in toplam nüfusu 10 milyon. Nüfusun yüzde 15'i, yaklaşık 4 milyon bulan çalışan nüfusun ise yüzde 37'si yurtdışında yaşıyor. Sadece Fransa'da yaşayan Portekizli sayısı bir milyon. Miquel'le göç nedenleri üzerinde konuşuyoruz: "İçerilere doğru gittikçe

göreceksiniz" diyor, "Bizde tarım demek, bağcılık, zeytincilik, şeftali, narenciye demek. Bir de belli bölgelerde mantar meşesi ormancılığı, hepsi bu." Miquel Pompal, Köln doğumlu genç bir Portekizli. Konuşmasını şöyle sürdürüyor: "Ülkedeki tarım işletmelerinin sayısı 770 bin. 400 bin işletmenin işlediği toprak 1 hektarın altında. Küçük mülkiyete dayalı tarımcılık giderek verimsizleşiyor, nitekim tarım üretimi son 10 yılda yüzde 11 oranında düştü." Sanayi üretimin gelişme hızı, tarımdan kopup gelen işgücünü istihdam edebilecek düzeyin altında kaldığı sürece, insanlar kurtuluşu yurtdışına göçte buluyorlar. Ya balıkçılık... Portekiz kıyılarından her gün 18 bin balıkçı teknesi denize açılıyor, sardelya, ton balığı ve morina avına. Onbinlerce deniz emekçisi en ilkel koşullarda yaşam kavgası veriyor. Ve günün birinde karşılarında en gelişkin teknolojik donatımlı Japon ya da İngiliz balıkçı filoları beliriveriyor. Binlerce ton balığı bir-iki saat içinde tutup, temizleyip, konserveleyip depolayıveren yüzer fabrikalar. Yirmi beygir gücünde motorlu tekneleriyle, nasıl başedebilirler bu dev filolarla? Karasularında balık azalıyor, dış pazarlarda fiyatlar düşüyor ve onlar da göç kervanına katılıyorlar.

1974 Karanfil Devrimi'nden sonra,

hükümetler göçmen işçilere gümrük ve vergi kolaylıkları sağlamış. Ülkede yurtdışından gelen işçi dövizlerinin önemli bir yeri var. Örneğin, doğduğu köye ev yapan "gurbetçi", konut vergisi dışında tutulduğu gibi, yapı için gerekli malzemeyi de gümrüksüz olarak getirebiliyor. Yasal sınırların zorlandığı koşullarda ise "yetkililer göz yumuyorlar". Bu önlemler sonucunda, birçok yerde eski köy evlerinin yerini insanı şaşırtan villalar almış, köylerin çehresi değişmiş. Yer yer küçük toprakları birleştirip modern tarım teknolojisinden yararlanmayı ve tarım endüstrisi kurmayı hedef alan kooperatifçilik anlayışı yaygınlaşmaya başlamış. Bu "aklı başında" yatırımların yapıldığı bölgelerdeki üretim artışı, Miquel'e göre, "iyi günlerin habercisi". Önlemlerin bir olumlu etkisi de Lizbon ve Porto gibi büyük kentlere "gurbetçi rabetini" baştan önlemesi. Yani bizdenin tersi bir gelişme.

OKYANUSUN KIYISINDA

Bizde "dünyanın öbür ucu" diye bir deyim var ya, işte Portekiz de Avrupa'nın "öbür ucu". İnsan ülkenin, dolayısıyla kıtanın güneybatısındaki son kara parçası Sargés'te, uçsuz bucaksız dalgalı maviliğe baktıkça, "en uç" kavramını da daha iyi anlıyor. "Bakin" diyor Lourenço, "Sömürgecilik belasını ulusumuzun başına saranlar da yola buradan çıkmışlar." Genç sosyalist tarihle hesaplaşırken kızıyor, ama bir yandan da "Ne yapsalardı" diye ekliyor, "Zamanın egemenleri Portekiz topraklarını geriden sarmalamış tek komşu İspanya ile sürekli savaş durumunda yaşamışlar. Dünyaya açılmak isteyenlere tek yol şu karşıdaki maviliğe açılmak kalmış." Gerçekten de adına o zamanlar mar terebroso (karanlıklar denizi) denen okyanus, gerideki duvarın tek seçeneği olmuş.

"ESNAF KRAL"

15. yüzyılın başlarında Kral "Denizci" Henri, Sargés'te tarihteki ilk denizcilik okulunu kurmuş, "denizciliği" de bu okulu kurmasından geliyor, yoksa yaşamında sandala bile binmemiş Denizci Henri... Tarih kitaplarında adlarını okuduğumuz ünlü denizciler, Bartolomeu Dias, Vasco de Gama, Pedro Alvares Cabral, Francisco de Almeida, Alfonso

▲ SARGES. Tarihteki ilk denizcilik okulu burada kurulmuş. Bartolomeu Dias, Vasco de Gama ve daha nice fatih. İlk buradan bakmış okyanusa.

▲ **KOMÜNİST PARTİSİ** "Korkuyu atmak için 13 yıl oldukça kısa bir süre.

▲ **LAGOS'TA BALIKÇI TEKNELERİ.** Dörtte üçü açık deniz balıkçılığına elverişsiz.

de Alburguerge gibi nice fatihler bu okuldan yetişmiş.

Fransız Kralı I. François, -Hani bizim Sultan Süleyman'ın bir mektubunda aşağıladığı Françesko- kıtada baharat tekeli kuran ve her türlü ticaret malından yüzde 30 pay alan Portekiz Kralı Manuel'i "le roi épicier" (esnaf kral) diye alaya almış. Salt ganimet ekonomisine ve silah gücüne dayalı Portekiz Krallığı'nın devri saadeti topu topu 60 yıl sürmüştü. İngiltere ve Hollanda gibi daha "rasyonel" sömürgeci devletlerin eline geçmeye başlamış. "Zaten" diyor Lourenço, "İşe yaraları 16. ve 17. yüzyılda elden çıktı; 300 yıl boyunca sömürge hamallığı yaptık, en son Angola ve

Mozambik'te ise tam b...a battık Salazar'ın sayesinde. Biliyor musunuz, Çin'deki küçük Macao için Portekiz'in harcamaları, ülkedeki tüm eğitim kurumlarına yapılan yıllık yatırımlardan daha fazla..."

Sömürge ordusuna asker devşirildikçe, tarım üretimi düşmüş, nüfusu besleyemez olmuş. 1580 yılında İspanya Kralı II. Filip, Portekiz'i kendi topraklarına kativerince 60 yıllık esaret dönemi başlamış. Daha sonra ise üç kez Fransız orduları girmişler Portekiz'e. Napolyon'un askerleri, ancak Portekiz'in "tarihteki tek dostu", kıtaya sırtı dönük ya-

şayan bir başka ülke, İngiltere'nin yardımıyla geri püskürtülmüş. Portekiz, "bu tarihi dostluğun bedelini" hâlâ ödüyor, bugün birçok sanayi ve tarım işletmesindeki İngiliz imtiyazı o günlerden kalma. Nihayet 19. yüzyıla gelinmiş, gelinmiş ama Portekiz'in kıta Avrupa'sında ve İngiltere'de yayılmaya ve gelişmeye başlayan kapitalizmi yakalamasına olanak yok. Çünkü ortada kapital yok... Ne mi olmuş sömürgelerden akan kapital? Görkemli saraylara duvar olmuş, halı, avize olmuş, saraylı kadınlara, takı olmuş, çeyiz olmuş; top olmuş, tüfek olmuş... Bir de 1794 depremi, tüm

▲ **FATİMA YOLUNDA.** Umut Hazreti Meryem'i görebilmek.

Futbol, fado, fiesta, bir de Fatima

Portekiz'i yakından tanıyan Alman araştırmacı Heinrich Jaencke'ye göre "Portekiz herkesin diğerini tanıdığı bir ülke." "Salazar rejimin amacı" diyor, Jaencke "kitleleri ayağa kaldırmak değil, onların depolitizasyonunu sağlamaktır, ki üç (F)buna yardım ci oldular." Ve sayıyor, "futbol, fado ve fatima."

Portekiz'de bir süre kalınca Jaencke'ye hak vermemek elde değil.

"Fado" ne? Bizim arabeski alın; Orhan Gencebay'ın, Küçük Emrah'ın, Tüdenya veya Acıların Kadını'nın ağ-

zından birkaç kat daha acı ve hüznü söyletin, buna bir gitar eşlik etsin... İşte "fado" bunun gibi bir şey. Çift sesli, Portekizce ve olabildiğince acıklı bir "Batı arabeski."

Fatima ise Lizbon'un kuzeyinde küçük ve 70 yıl öncesine kadar adı pek duyulmamış bir kent. Anlatıldığına göre, 13 Mayıs 1917 günü Lucia, Francisco ve Jacinta adlı çocuklara Hazreti Meryem görünüp onlarla bir süre konuşmuş. Ve bu olay aynı yılın ekim ayına kadar her ayın 13'ünde yinelenmiş. Haber müthiş bir hızla tüm ülkeye ya-

yılınca onbinlerce insan her yıl 13 Ekim'de Fatima'ya akmaya başlamış. Fatima'ya uğramamış bir tek Portekizliye rastlamak olası değil. 1942 yılında Papa 12. Pius ve 1982'de Papa 2. Jean Paul "olayı onaylayıp Fatima'yı kutsal ilan edince" 1910'daki "laik burjuva devrimi"nce tahtından indirilen katolisizm yeniden güç kazanmış. Öyle ki, tanrıtanımaz yabancılar bile Fatima ziyaretlerinde Hazreti Meryem'i kendilerinin de gördüklerini söylemeden edemiyorlar. Papa tarafından "dış destekli" Fatima, Salazar rejiminin desteklenmiş. □

sömürgecilik görkeminin yapılarla yansıdığı Lizbon'u taş üzerinde taş kalma-macasına yerle bir edince, ortada bir şey kalmamış... Adieu Lizbon. En eski yapısının 200 yaşının altında olduğu bu yedi tepeli kentte "eskiyi" bulmak ola-sı değil. Yüz binlerce işsizi, yoksulluğun kol gezdiği bakımsız sokakları, sıvaları dökülmüş evleri ve bu genel görüntü-nün ortasından gökyüzüne tırmanıveren gökdelenleri, ünlü Tejo asma köprüsü, Salazar döneminden kalma "resmi geçit" cadde ve alanlarıyla Lizbon ol-dukça acıklı bir kent.

SALAZAR DİKTATÖRLÜĞÜ

Portekiz 20. yüzyıla iç savaş içinde girmiş. Çeyrek yüzyıl süren hanedanla-rarası savaş sonucu, 1908 yılında Kral Carlos, sokak ortasında öldürüldükten iki yıl sonra Braçanga Hanedanı'nın damgasını taşıyan cumhuriyet ilan edil-miş. 1910-1926 yılları arasında dokuz cumhurbaşkanı ve 45 hükümet değişik-liği, 20 askeri darbe ve yüzlerce terör olayı yaşanmış. Son askeri darbenin si-vil maliye bakanı, Antonio de Oliveira Salazar adlı ekonomi profesörü, gide-rek hükümeti ve daha sonra tüm dev-let aygıtını ele geçirerek diktatörlüğünü ilan etmiş.

Portekizliler, Salazar'ın Mussolini ve-ya Hitler'e benzetilmesini pek uygun bulmuyorlar. İktidar güdükleri açısından Franco'yu andırıyormuş. İtalyan ve Al-man diktatörlere benzetilmek istenme-yişinin başlıca nedeni Salazar'ın kitle seferberliğini reddetmesi, coşkun kitle-ler yerine durgunluğu yeğlemesi. Sala-zar, sosyalist öğrenci Lourenço'nun an-latımıyla, "üç kişiyi sallandır, sorun bitsin" mantığının bir simgesi. Yeni olan her şeyden, çalışma odasına telefon ko-nulmasını yasaklayacak kadar kaçmış bir insan. Yaşamı boyunca hiç sigara iç-memiş, ağzına hiç içki koymamış, hiç evlenmemiş, hiç dostu olmamış. En ufak köye kadar uzanmış gizli polis ör-gütü PIDE aracılığıyla Portekiz'i 36 yıl yönetmiş. İzleyicisi Marcello José Ga-etano'nun 5.5 yıllık yönetimiyle birlikte Portekiz halkı tarihin en uzun diktatör-lüğünü yaşamış. Bu dönem boyunca ül-kenin para birimi Escudos'un istikrar kazanması ve II. Dünya Savaşı'na giril-memesi dışında olumlu hiçbir şey yapı-lmamış. Ve Portekiz halkı diktatörlük bo-yunca dış dünyadan akıl almaz bir bi-çimde soyutlanmış.

1974 Karanfil Devrimi'yle yönetime gelen darbeci subayların ilk işleri Por-tekiz'i yeniden dış dünyaya açmak ol-muş. Ancak aradan 13 yıl geçmesine, çok partili demokratik yaşamın rayına oturmasına karşın toplumun orta ve ileri yaş kuşakları, "birden geliveren özgür-lüğü", yaşamı geçirip içlerine sindire-miyorlar. Yabancı turistlerin kaynaştığı Güney Portekiz'de Lagos'ta Komünist Partisi sekreterinin sözlerini anımsıyo-rum: "Bizim Algarve kıyılarına yılda yüz

▲ Lizbon'da bir sokak.

◀ 25 NISAN 1974. Karanfil Devrimi.

binlerce turist geliyor. Bütün kıyıları ge-zin, bir - iki çocuk ve gencin dışında tu-ristlere sokulan, dostluk kurmak isteyen tek bir yaşlı Portekizliye rastlamazsınız. Korkuyu atmak için 13 yıl oldukça kısa bir süre. Düşünün ki ne olur ne olmaz diye sokak komşularımızın bile yüzleri-ne kapı kapatır olmuştuk.' Nitekim, bu sözlerin sahibi, bir saatlik söyleşimizin sonunda kendisiyle birlikte bir resim çekirtmeyi önerdiğim zaman kibarca reddetti. Anlayışla karşıladım.

Portekizlileri son yıllarda en fazla şa-şırtan olay Avrupa Topluluğu'na katıl-maları olmuş. Avrupa, yüzyıllar boyunc-a İspanya duvarının ardında, bilinme-yenler karmaşası olarak kalmış. Şimdi ise Avrupa'ya açılmanın sancıları yaşı-nıyor. Dörtte üçü açıkdeniz balıkçılığı-na elverişsiz 18 bin teknelik balıkçı fi-losunun sardelya üretimi, zeytincilik, meşe mantar cılığı ve şarapçılık; önem-li kesimi Alman sermayesinin kontrolün-deki tekstil ve deri endüstrisi, İngilizle-rin denetimindeki uran madenciliği ve turizm dışında Portekiz'in Avrupa Top-luluğu'na sunabildiği başka bir şey yok. Yakın bir gelecekte önemli bir gelişme de beklenmiyor. Bu görüntü dışarıya açılmanın ilk yıllarında oldukça sarımsı toplumu. Fakat tartışmalar, "Ne paha-sına olursa olsun ekonomik gelişme" gibi bir sonuca varmamış. Topiumu altüst

edecek ekonomik önlemlere pek rağbet edilmemiş. Bunun en somut örnekleri turizm yatırımlarında görülüyor. Doğa örtüsünün ve kıyıların yıkımını önlemek ve ekolojik yapıyı olabildiğince korumak kaygusuyla, geçmiş yıllarda İtalya ve İspanya'nın izledikleri kitle turizmi siya-seti benimsenmemiş. Portekiz'e gelen yıllık turist sayısının milyonlarla ifade edilmesine karşın, İtalya ve İspanya kı-yılarında görülen yüzlerce yataklı otel-lerden "turistik" gökdelenlerden kaçınılıyor. Alınan bir önlem de hükümet ka-rarıyla Fransa dışında tüm Akdeniz ül-kelerine uygulanan indirimli uçak taşı-macılığının önünün alınmış olması. Tüm bunlar ülkeye "parasız yabancı" akımı-nı belli ölçüde önüyor.

Öte yandan 1974 sonrası sürekli vur-gulanan nokta, Portekiz halkı için de-mokratikleşme sürecinin ekonomik ge-lişme sürecinden daha fazla önem ta-şıdığı. 19 Temmuz 1987 genel seçim sonuçları da bu genel eğilimi yansıtıyor. Yüzde 52 çoğunlukla iktidara gelmiş li-beral eğilimli sosyal demokratlar olsun, sol sosyal demokratlar (yüzde 4.5), sos-yalistler (yüzde 21), komünistler (yüzde 12.) veya demokrat Hristiyanlar (yüzde 4) olsun, tüm demokratik siyasi örgüt-ler, temel sorun olarak demokrasinin ve çoğulculuğun toplumun günlük yaşama-na geçirilmesini vurguluyorlar.

Lizbon'da yayımlanan haftalık *Exp-resso* gazetesinde dostlarla söyleşirken, söz Türkiye'nin AT'ye başvurusu-na geldi. Tümünün birleştikleri nokta Türkiye'nin ekonomik açıdan kısa bir dönemde üyelik koşullarını yerine ge-tireceği varsayımıydı. Ama.. aması bu-gün geçerli ve egemen politik yaklaşımlarla Avrupa'da bir yerlere varılamaya-cağıydı. Kibarca konuyu değiştirdiler. □

D. K. LİZBON/LAGUÇ

“Kızıl-Yeşilci” parti

Sosyalist Halk Partisi sözcülerinden Jens Thoft, oylarının artmasını, sosyal demokratlara göre daha mücadeleci bir çizgi izlemelerine ve çevre konusunda içten bir tutum almalarına bağlıyor. Sosyal yardımların yeniden artırılmasını, savunma harcamalarının kısılmasını istiyor

Danimarka'da 8 Eylül'de yapılan parlamento seçimleri, işsizlik, yoksullaşma, yabancılar gibi birçok sorunu gündeme getirdi. Sosyal demokratların, muhafazakârların ve liberallerin oy kaybetmesine karşın, iki ırkçı parti ile radikal liberaller, merkez demokratlar ve Sosyalist Halk Partisi ilerleme kaydetti. Muhafazakâr Schlüter yine başbakan. 2000'e Doğru, Sosyalist Halk Partisi'nin uluslararası ilişkiler ve vergi konularındaki parlamento sözcüsü, Aarhus Milletvekili Jens Thoft ile görüştü.

— Son seçimlerde sosyal demokratların gerilemesini, sizinse oy kazanmanızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Bizim programımız, sosyal demokratlarınkine göre daha belirgin. Sosyal demokratlar hep hükümetle uzlaşmacı bir çizgi izliyor. Bir diğer önemli ayırım da bizim çevre konusunda içten ve mücadeleci bir tutum almamız. Son seçimler, bu farklılıkların seçmen tarafından bizim lehimize olarak onaylandığını gösterdi.

— Güvenliğe ilişkin politikanızı biraz açar mısınız?

— İlk olarak savunma harcamalarını en alt düzeye indirmeyi planlıyoruz. Uzun vadede ise Danimarka'yı tarafsızlaştıracağız.

— Sol sosyalistler ve yeşilciler yüzde 2 barajını aşamadıkları için parlamentoya giremediler. Sizin afişlerinizde ise “biz kızıl-yeşilciyiz” deniyordu. Bu iki partiyle temel ayrıntılarınız neler?

— Sol sosyalistlerle pek bir farklılığımız yok. Biz daha fazla anlaşma arıyoruz, onlarsa başkalarının fikirlerini hesaba katmıyorlar, çok dayatmacılar. Yeşilcilerle önemli ayrılığımız ise onların burjuva karakterinde olması, bizimse sosyalizm istememiz. Çevreci olan iki burjuva partisi var zaten. Biri Hristiyan Halk Partisi, diğeri Radikal Liberaller. Danimarka'da yeni bir burjuva yeşilciye gerek yok. Yeşilciler bu yüzden barajı aşamadılar.

SOSYAL YARDIMDA KESİNTİ, İŞVERENE AYRICALIK

— Biraz da sosyal politikanıza değinelim mi? Reel gelirlerin düştüğü söyleniyor?

▲ POUL SCHLÜTER yine başbakan.

▲ JENS THOFT Aarhus milletvekili

▲ ANKER JOERGENSEN Parti başkanlığından ayrıldı

— Son hükümet döneminde izlenen kemer sıkma politikaları halkın yoksullaşmasına yol açtı. İşsizlik ve hastalık sigortalarında kesintiye gidildi, sosyal yardımlar azaltıldı. Biz bu uygulamalara karşı çıktık. Emeklilik maaşının artırılmasını savunduk. Bu 5-6 milyar kurluk ek bir yük demek. Bunu karşılamak için, yüksek gelir grubundan alınan vergileri artıracamız, hisse senetlerini, gayrimenkulleri vergilendireceğiz.

■ **“Yeşilcilerle en önemli ayrılığımız onların burjuva karakterinde olması, bizimse sosyalizm istememiz.”** ■

— Bugünkü hükümetle işverenlerin ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Hükümet, işverenlere şirin gözükmeye çalışıyor. Örneğin, işçi ücretlerini fazla artırmayı, grevlere müdahale ederek ücret artışlarına üst sınır koyuyor. Patronlardan alınan vergileri azaltıyor. İşverenler de bu durumdan çok hoşnut olduklarından yeni pazar aramaya, üretimin kalitesini düzeltmeye çalışmıyorlar. Oysa her işverene değil, ihracat yapanlara ayrıcalık tanınmalı. Özelikle tarım ve çevreyle ilgili teknoloji ihracına önem verilmeli.

YABANCILAR, ENTEGRASYON, İRKÇILIK

— *Fremskridts Parti, Doğu Avrupa'dan gelenlere kapının açık olması gerektiğini belirtirken, Ortadoğu'dan gelen ilticacıları Müslüman teröristler olarak nitelendiriyor. Bu partinin seçimler-*

den güçlü çıkması, Danimarkalıların bir kesiminin düşüncesini yansıtmıyor mu?

— Fremskridts Parti bence ırkçı. İslam ülkelerinden ilticacı kabulüne karşı çıkıyorlar, çünkü “Müslümanın derisi siyahtır.” Ancak, burada şunu da unutmamak gerekir: Yabancılar içinde aşırı sağcılar, hatta faşistler de var. İlerde bunlar çok sorun yaratabilir. Örneğin bozkurtlar burada Türkler için de bir sorun.

— *Yabancılarla Danimarkalıların kaynaşması konusunda ne düşünüyorsunuz?*

— Entegrasyon biraz muğlak bir kavram. Bazıları bunu, Danimarkalıların yaşam biçiminin aynen taklit edilmesi olarak anlıyor. Bu yanlış tabii. Ama yabancılar Danimarkaca konuşabilmeli, radyo dinleyebilmeli, gazete okuyabilmeli.

— *Ya ikinci kuşağın sorunlarına nasıl çözüm bulunabilir? Aileleriyle Danimarka hükümetinin politikaları arasında sıkışıp kalıyorlar.*

— Yabancılar Danimarkalılarla aynı duygulara sahip olamazlar. Aynı kültür, dil ve gelenekleri var. Bu nedenlerle kendilerini hep yabancı hissedecekler, hep birileri onlara yabancı olduklarını hissettirecek. Buna benim çözüm getirebileceğimi sanmıyorum. Devlet politikalarıyla da olmaz bu iş. Yabancıların kendileri de çözüm aramalı. Bazı Türkler, kızlarını çok küçük yaşta Türkiye'den bir gençle evlendiriyor, bazıları da Danimarkalıları gibi yaşamak istiyor. Bu herkesin kendi seçimidir. Bu konulara yasalarla çözüm geirebileceğine inanmıyorum. □

SEFA YÜRÜKEL / DANİMARKA

ÖZEL DERSANELER

Paran kadar oku

Her şeyin metalaştığı bir düzende eğitim bunun dışında kalmazdı. Peki, dersaneler öğrenciye ne veriyor? Okullarda öğretilen bilgi sınavlara göre ambalajlanıyor. Uzmanlar "O zaman devlet ya okullarda teste göre eğitim yapsın, ya da sınav sistemi değişsin" diyor.

“**D**ersaneler yaygın, çünkü en kârlı yatırım alanı. Özellikle ücretler serbest bırakıldığı için, kısa zamanda zengin olmanın belki de en ideal yolu. Bir kere bu işte para batmaz. Üstelik zahmetsiz bir yatırım. Nihayet, bir bina tutacaksınız. Kaynağı da çok bol. Vatandaş veriyor, içiyor gönderiyor çocuğunu. Eğitim bir yatırım olduğuna göre, yatırımlar da paralı olduğuna göre, ne sakıncası var bunun? Dünyanın her tarafında böyle. Siz bakmayın devlet okullarının parasız olduğuna, beş - on yıla kalmaz Türkiye’de de böyle olur.” 29 yıllık eğitimci ve

artık yeni “işletmeci” olan Çağ Dersanesi Müdürü Ahmet Taşer bunları söylüyor.

Eğitim sistemimizin yeni sloganı “paran kadar oku” olunca, gün geçmiyor ki sokak aralarında, mütevazı apartmanların küçük katlarında dersanelere rastlanmasın. Öyle ki Bingöl, Bilecik, Çankırı gibi birkaç yer dışında dersane açılmayan il kalmazken, kimi ilçelerde de liselerin yanı başında özel dersaneler bulunuyor.

Bu öğretim döneminde, 350 bini aşkın öğrencinin kolej, Anadolu lisesi, parasız yatılı ve üniversite sınavlarına hazırlık için kurslara gitmesi bekleniyordu.

Boy boy uzanan reklam tabelalarında “başarının adresi” gösteriliyor, dağıtılan bin bir çeşit broşürde, ısrarla, “asıl biz en isabetli seçeneğiz” deniyor.

Öte yandan, dersanelere elini uzatan kolunu kurtaramıyor. Başkent Lisesi öğrencilerinden Birol Çelik gibi. Makine mühendisi olabilmek için 250 bin lirayı gözden çıkaran Birol, Kale Dersanesi’ne yaptırır kaydını. “Özel gruplarda” ders alacağını düşünerek, ilk taksidini de yatırır. Oysa sınıflar 30 kişiliktir. Ders başlayalı iki gün olmamıştır daha. Birol, arkadaşıyla birlikte Müdür Nuri Kale’ye çıkar. Hoşlanmamıştır sınıftan. Hem kalabalık, hem karmakarışık, hem de caddenin kıyısında ve çok gürültüldür. “Çıkamazsın” der müdür, “Burası han mı?” Birol şaşırır: “Parasıyla değil mi?” Biraz daha diretince, “öyleyse” der müdür, “Bize senet imzaladın, çıkabilmen için 55 bin lira daha yatırman gerek.” Birol, daha iyi olduğunu duyduğu başka bir dersaneye geçebilmek için kaydını sildirmekle uğraşır hâlâ.

“MADEM KAPİTALİSTİZ”

Milli Eğitim Bakanlığı’nın, 1984 yılından sonra dersane ücretlerini serbest bırakmasıyla birlikte, dersane sayısı son üç yılda 174’ten 562’ye ulaştı. (Tabii hafta başından hafta sonuna kadar değişmediyse). Kurs ücretlerindeki artışlar ise yüzde yüzün üzerinde.

Bu hengâme içinde, bir de “büro tipi” denen yeni dersaneler türedi. “8 kişilik küçük gruplarda kaliteli öğretim” yaptıklarını iddia eden bu dersanelerde, bir öğrencinin yıllık masrafı 1 milyon 200 bini buluyor. Bides Dersanesi Müdürü Refik Ganiç, “Pahalı ama, talep var” diyor. Mantık çok basit, her dersane yöneticisi bunu söylemeden edemiyor: “Madem kapitalistiz ve madem serbest pazar var, her hizmet gibi eğitim niye paralı olmasın?”

Bakanlığın dışında herkes, bina yetersizliği, araç-gereç eksikliği, öğret-

NECDET ÖZKAYA

(Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanı)

“Özel sektöre eğitim faaliyetlerinde daha çok sorumluluk verilecek”

— Özellikle son yıllarda dersane sayısındaki hızlı artışın nedenleri neler?

— Bildiğiniz gibi, 16.6.1983 tarihinde, mevcut bütün dersanelerin en geç 1 Ağustos 1984 gününe kadar kapatılması kararı alınmıştı. Özel dersanelerin kapatılması, özel ders alma talebinin önüne geçememiş, özel öğretmenler tutularak tek tek veya gruplar halinde özel ders alınmaya devam edilmiştir. Bu suretle özel ders ücretleri çok yükselmiştir. İzinsiz, dolayısıyla kontrolsüz yürütülecek eğitim faaliyetlerinin pek çok mahzuru olacağı açıktır. Bunların önüne geçmek, kaçak ve izinsiz ders vermeyi önlemek maksadıyla 3035 Sayılı Kanun’la özel dersane faaliyetlerine Temmuz 1984 tarihinden itibaren yeniden izin verilmiştir. Böylece özel faaliyetler disiplin altına alınmış, bu sebeple de kanuni hüviyetiyle açılan dersane sayısında artış olmuştur. Ayrıca, çeşitli imtihanlara katılacak öğrencilerin kendi imkânlarıyla imtihalara hazırlanmakta zor-

luk çekmeleri dersanelere olan talebi artırmıştır. Özel dersane çalıştırmanın kazançlı bir iş olduğunu duyan müteşebbisler özel dersane işine girmişlerdir. Dersane sayısını artıran bir başka etken de öğrenci sayımızdaki artıştır.

— Böylece eğitimin ticarileştirilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Özel öğretim kurumları birer ticari müessese olmakla birlikte, bir kamu hizmeti de yürütmektedirler. Özel sektörün eğitim hizmetlerinde yer alması ülkemizin kalkınması için ilave bir güç, bir kaynak olacaktır. Yeni açılan her özel öğretim kurumu aynı zamanda yeni bir işyeridir. İdarecisinden, öğretmenine, hizmetlisine kadar birçok insan için yeni bir ekmek kapısıdır.

Emekliye ayrılan öğretmenler için ise ikinci bir gelir kaynağıdır. Bu kurumlarda ticari kazancı ön planda tutmak, özel öğretim kurumlarından beklediğimiz faydaları arka plana itmek olur ki bu yanlıştır.

AVNİ MAVİŞ

(Sesin
Dersanesi
Matematik
Öğretmeni)

“Eziklik duyuyoruz!”

— Kaç yıllık öğretmensiniz? Neden dersaneye geçtiniz?

— Ben 12 yıl devlet okulunda öğretmenlik yaptıktan sonra, dersaneye geçmek zorunda kaldım. Devlet okulundayken, her iktidarın öğretmeni savurması söz konusuydu. Biz de o rüzgardan etkilendik. Bir yılda iki-üç yere tayinim çıkıyordu. Eşim başka yere, ben başka yere. Artık gittiğimiz yerde göreve başlayamaz duruma gelmiştik. Ne yapabilir öğretmen? Yine eğitimle ilgili bir işte çalışmak durumundaydık. Bu da dersaneler ya da özel okullar oldu. Sürülmüş, artık ev taşımaktan bıkmış, atılmış, görevine, devam edemez hale gelmiş öğretmen arkadaşlarla doludur dersaneler. Üstelik ücretler, devletin verdiği kadar değil, daha avantajlı. Düşünün ki ben dersaneye geçtikten sonra bir ev satın aldım.

Ayrıca, üstünüzde ne kaymakam var, ne vali, ne de köy muhtarı. Devlet okulundayken bir mahalle muhtarının beni sürdürdüğünü hatırlarım. Şimdi böyle bir sorunum yok.

— Ama rahatsızlıkları da yok mu? Örneğin, öğretmen olarak mesleki bir doyum duyuyor musunuz?

— Eziklik duyuyoruz. Çünkü, eğitim ve öğretim bizim için bir bütün. Birtakım teknik bilgileri aktarmanın dışında, öğrencilerimize, düşünen, araştırmacı, sosyal olaylarla ilgili bir kişilik vermemek bizi üzüyor. Böyle bir sektöre neden ihtiyaç vardı? Neden bizler, öğrencilerimize paralı yardım etmek zorunda kalıyoruz? Zaten eğitimin ticarileştirilmesine karşıyız. Ama yine de o çarkın içinde bulunmaya mecbur oluyoruz. Ne yapabiliriz?

menlerin hizmetiçi eğitim eksikliği vb. sorunlar içinde çırpınan devlet okullarında eğitim yapılamadığı ve artık sistemin iflas ettiği görüşünde birleşiyor. “Her ne kadar özel olsun da pek bir özelliğimiz yok” gerekçesiyle adını açıklamak istemeyen bir dersane öğretmene göre, öğrenci lise 1, lise 2. sınıftan itibaren buralara geliyorsa, bir aksaklık olduğu açık.

Öğrenciler de hep bir ağızdan “Devlet okulları iyi olsaydı, dersanelere boshuna para vermezdik” diyorlar. Anadolu Lisesi öğrencilerinden Süreyya Açıköz, “Sınıflarımız çok kalabalık; doğru dürüst ders işleyemiyoruz” yakınması içinde. Yöntem Dersanesi’ne de diğerleri gibi öğrenebilmek ve üniversiteyi

▲ TAVUKÇU VE DERSANE: Yolunmaya hazır mısınız?

kazanabilmek umuduyla gelmiş.

“Ayrıcalıkları apaçık yansıtan, eşitsizliği ön plana çıkaran bir sistemdir söz konusu olan. Eğitim, parayı bastırıp alanın sahip olduğu bir meta haline gelmiştir” diyor Ankara merkez ilkokullarından bir öğretmen. Ve ekliyor hemen: “İş bununla da kalmıyor. Öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim yöntemleri terk edilmiş, yerine ‘sınav tekniği’nde uzmanlaşma yöntemi getirilmiştir.”

ALTTA KALANIN CANI ÇIKSIN

Dersanelerin kuralı açık: “Bizim ÖSYM nezdinde yaptığımız şu: Bir yarış var. En çok çalışan girecektir. Biz, bu yarışa öğrenciyi hazırlıyoruz. Rekabeti körüklüyoruz.” ÖSYM Başkan Vekili Fethi Toker’e göre, adayların daha yüksek bir programa yerleşmek için dersanelere yönelmesi gayet doğal. Ya, ticarileşen eğitim? Toker, bunu da çok doğal karşılıyor ve “Çünkü adaylar daha iyi öğrenmek istiyor” diyor. Parasız öğrencinin öğrenme isteğini sermayenin insafına terkeden bakanlık, dersanelerden yüzde 5 ile yüzde 10 arasında kontenjan ayırmasını istiyor bunlar için. Ahmet Taşer’e göre, “Bir türlü sıra gelmiyor ki başkalarından, fakirler de yararlanabilsin!”

EĞİTİM SATIYORUM, VAR MI ALAN?

Devlet, okul çağındaki büyük çoğunluğun eğitimini üstlenmek kaçındığı sürece, “arz-talep”e dayalı hızlı bir özelleştirme operasyonunun alanı da genişliyor. Kimi okul müdürleri, Başkent Lisesi’nde olduğu gibi, sınıf başkanlarından dersaneye gidecek olanların listesini istiyor ve öğrencilerine “Toplu gi-

derseniz daha iyi olur, belki indirim yaparlar” öğüdünü de eksik etmiyor. Bunun yanı sıra dersaneler, belirli bir prim karşılığında, kimi öğretmenlerden kendilerine öğrenci göndermesini istiyor. Ya da “Deneme Lisesi’nden bir fizik öğretmenini ayda 1 milyona çekmiş bir dersane. Bir yıllık da peşin vermiş” sözleri dersane koridorlarından eksik olmuyor.

“ÖĞRETMENLİĞİ ÇOK SEVMİŞTİK”

“Ta 11 yaşında ‘öğretmen olacağım’ diye yola çıktım. Yatılı okullarda büyüdüm, devletçilik anlayışı işlendi içimize. Biz bunlar için mi yetiştirildik? İnsanın yüreğinden bir şeyler kopup gidiyor.” Bu sözler, Gazi Eğitim’de 16 yıl boyunca öğretmen yetiştirip, dersaneye geçmek zorunda kalan bir kimya öğretmenin.

Kentten kente, dersaneden dersaneye, okuldan dersaneye büyük transferlerin yapıldığı yeni bir öğretmen piyasası var artık. “Devletten aldığı maaşla ev kirasını bile karşılayamayan öğretmenler emeklerini, öğretmenlik ideallerini, eğitim pazarında satışa çıkarıyorlar, orada tutunabilmek için. Çünkü bir yıllık sözleşmenin sonunda dışarıda kalmak isten bile değil. Çalışmak, çok çalışmak zorundalar. Ahmet Taşer, “Bizde öğretmenler, tuvalette bile soru düşünür. Rüyasında soru görür. Yatarken kâğıt kalemi başucundadır mutlaka” diyor. “Maddi çıkar karşılığında ders veriyoruz ama...”nın ezikliğini duysa da içinde, kendilerini o çarkın dişlisi olmaksızın kurtaramıyor öğretmenler. Bundan olacak, saatler boyu ders anlattıkları halde, “öğretmenlik mesleğini” istifa mektubuyla birlikte devlet okullarında bırakmış gibi hissediyorlar kendilerini. □

Kim demiş kadınlar oynayamaz diye?

Macaristan'ın harika Polgar'ları, rakip dinlemiyor. 18 yaşındaki Şuşa, büyük ustalara kök söktürürken, 12 ve 11 yaşlarındaki Sophia ile Judith, dünya sıralamasında erkek akranlarının çok önünde yer almakta

Bir satranç köşemiz yok henüz (ama olabilir). Kadınların, satrançta erkekler kadar güçlü olamadıkları, şimdilik doğru (ama yetişecekler yakında). Hatta bu ikinci beklenti, birincisinden de önce gerçekleşebilir, bazı küçük, küçücük kızların yaptıklarına bakılırsa.

Çehov'un "Üç kızkardeşi"yle karıştırmayın sakın: Budapeşte'li Polgar kardeşler, bunlar; hem, üç değil dört -Şuşa, Eva, Sophia, Judith- hem de tuttuğunu koparan cinsten, atak, yırtıcı mı yırtıcı. Dünyanın en güçlü 10 oyuncusu içinde yer alan üç kadından biri olan Şuşa Polgar (diğerleri: Çiburdanidze ve Pia Cramling), 18 yaşında, artık hemen sadece karışık süper-turnuvalara katılıyor. Haziran ayında Bilbao'da yüzde 50'lik bir skora erişirken, Lyuboyev'i yendi ve dünyanın 4 numarası Sokolov ile eşit puan topladı. Temmuz'da Biel'de ise daha fazla zorlanmakla birlikte, ünlü Hübner'in ancak yarım puan arkasında yer aldı ve ve büyük usta Murray Chandler'a karşı bir galibiyet, bir beraberlik elde etti.

Anne ve baba Polgar'ın. Eva hariç diğer üç kızlarını götürdükleri, bu yılın nisan ayındaki New York Açık Turnuvası ise, "erkeklik" dünyasında daha büyük

sarsıntılara tanık oldu. Şuşa, büyük ustalar bölümünde mücadele ederken, 12 yaşındaki Sophia ile o sırada henüz 10 yaşında olan Judith, 18 uluslararası usta, 18 FIDE ustası ve 91 ulusal ustanın yanı sıra turnuvarın 2400 puandan aşağıdakilere mahsus bölümünde yarıştılar. Müsabakalar boyunca her iki kız, oyuncaklarını yanlarından ayırmadılar. Biri, tüylü, düşük kulaklı aslanını dikti tahtasının kenarına, diğeri de ayısını. "Beni, o küçücük ayıcık çıldırttı zaten" diye söylendiği duyuldu, isminin açıklanmasını istemeyen bazı ustaların, sonraları. Katıldıkları kategorinin "en güzel oyun" ödülünü, 12 yaşındaki Sophia kazandı:

Beyaz: *Sophia Polgar* (Macaristan)
Siyah: *Elliott Winslow* (ABD; uluslararası usta)
(Sicilya Savunması; New York Açık Turnuvası, 1987).

- 1 e4, c5
- 2 Af3, d6
- 3 d4, c5xd4
- 4 Axd4, Af6
- 5 Ac3, a6
- 6 Fc4, e6
- 7 Fb3, b5
- 8 O-O, Fe7
- 9 Vf3, Vb6

- 10 Fe3, Vb7
- 11 Vg3, Fd7 (?)

Burada Siyah açısından O-O daha emniyetliydi. Beyaz'ın şimdi f5'ten yapacağı At fedasının, 11... Fd7 yerine 11.... A(b8)d7'den sonra bile güçlü olduğu biliniyor. Nitekim:

- 12 Af5!, e6xA
- 13 Vxg7, Kf8
- 14 Fg5! Axe4

Şah Atının f6'daki konumunun zayıflığı nedeniyle, Siyah şimdiden çok zor durumda. Eğer 14... Ah5 oynasaydı, 15 Vxh7, Fxh7; 16 VxA, Ff6; 17 e4xf5 ve bir kere ve sütunu açıldıktan sonra, peşpeşe K(f) el+ve Ad5 geliyordu. Şimdi ise:

- 15 Fxh7, ŞxF
- 16 Ad5+, Şe8
- 17 K(a)el, Ac6

Eğer Siyah 17.... Fe6 oynarsa, 18 Af6+, Şe7; 19 Fxh7 ŞxF; 20 AxA ve sonra 21 VxK var.

- 18 Af6+, Şe7
- 19 Vg5!, Fe6 (?)

Bu hata ile, Siyah derhal kaybediyor. En iyi savunma, 19.... Şd8; 20 AxA+, Şc7; 21 Af6. Bu durumda, daha sağlam piyon yapısı, aktif aletleri, şahının güvenlikte oluşuyla Beyaz hayli üstün; fakat ani kazanç gözüküyor. Şimdi ise, kurtuluş yok:

- 20 AxA+, f6
- 21 Axf6!, terk.

Gelelim, Polgar'ların en küçüğü olan Judith'e. Yakın zamanda Biel'de, Credit Suisse'in mali desteğiyle Dünya Karışık Turnuvası yapıldı: İsviçreli altı usta ile, klasman puanları aşağı yukarı onlara denk olan, her biri başka bir ülkeden altı kadın, iki takım halinde, her biri diğer takımın bütün mensuplarıyla ikiye kez karşılaşacak şekilde, yüzyüze geldiler (başka bir deyişle, sonuçta herkes 6x2=12 oyun oynamış oldu). Erkek takımı diziyi 44-28 kazanırken, kadınlardan sadece İsveçli Pia Cramling, 7.5 puan ile yüzde 50'nin üzerine çıktı. Buraya kadar her şey, "At çıkartamıyacağım kadın yoktur" diyen Fischer'in "machismo"sunu doğrular gibi.

Ancaaak... Kadınlar için istikbal, pek fena değil. Biel'deki kadınlar takımına, 2355 Elo puanıyla daha 10 yaşında, dünya kadınlar klasmanında 17. sıraya yerleşmiş bulunan Judith Polgar da dahildi. Judith, 23 Temmuz'da 11. yaş gününü, Elosu 2355 olan FIDE ustası Landenbergue ile, Elo'su 2340 olan FIDE ustası Costa'yı peşpeşe yenerek kutladı. Sonuçta, 12'de 5.5 puan topladı. İleriki turlarda, Costa'yı ikinci defa dümtüz ettiği parti, Sophia'nın New York'ta ödül kazanan oyunundan bile güzeldi.

Beyaz: *Jean-Luc Costa* (İsviçre; FIDE ustası)

▲ **SOFİKO NİKOLADZE:** 10 yaşında bir Gürcü usta, simultane oynuyor.

Siyah: *Judith Polgar* (Macaristan)

(İngiliz Açılışı, biel, 1987)

- 1 d4, Af6
- 2 c4, c5
- 3 Af3, c5xd4
- 4 Axd4, e5
- 5 Ab5, d5
- 6 c4xd5, Fc5

Aletlere aktivite sağlamayı amaçlayan, canlı bir gambit (tabii 6.... Ad5 değil, çünkü 7 VxA var.) Beyaz açısından en basiti, hemen 7 e3 oynamak. Ama Costa, Judith Polgar'a, f2 karesine karşı müthiş bir hücumla geçme fırsatı veriyor: Nitekim:

- 7 A(5)c3, 0-0
- 8 g3, Ag 4
- 9 e3, f5
- 10 Fg2, f4
- 11 h3 (?), Axf2!
- 12 ŞxA, f4xe3++
- 13 Şel, Kf2
- 14 Kgl, Vf8
- 15 Vd3, Aa6
- 16 a3, Ff5
- 17 Fe4, FxF
- 18 VxF, Fd4!

Beyaz bir alet ileride, ancak şimdi gelen Ac5 hamlesine iyi bir cevabı yok. Eğer şu anda 19 b4 oynarsa, oyun şöyle gider: 19.... Kc8!; 20 Fxe3, KxA; 21 AxK, FxA+; 22 Şdl, Kf1+.

- 19 Fxe3, Ac5
- 20 FxF, e4xF!

Acaba Türkiye'de, bırakalım 10-11 yaşındaki erkekleri, birinci sınıf oyuncularımızın kaç, "hazır bulmuşken" deyip Beyaz veziri kapmak yerine, bu çok daha kuvvetli devam yolunu tutardı? 20.... AxV, 21 AxA sonrasında, Beyazın vezire karşı üç aleti kalıyor ve direnmesi mümkün. Judith Polgar'ın oyununun olgunluğu ise, Costa'ya bu şans tanıtmıyor:

- 21 Vxd4, Ke8+
- 22 Şdl, Vf3+
- 23 Terkeder.

Eğer 23 Şcl oynarsa, Ab3+ ve mat.

İngiliz satranç yazarı Leonard Barden'e bakılırsa, son zamanlarda aldığı sonuçlarla Judith, Capablanca'nın, Reshevsky'nin ve Nigel Short'un 11 yaşlarındaki durumu kadar güçlü görünüyor. Satrancın çocuk-dehaları arasında bu üçü ön sırada yer aldığından, Barden'in değerlendirmesi çok önemli. Meraklısına not: Leonard Barden, daha 12 yaşındaki Gari Kasparov'un ilerde dünya şampiyonu olacağını ilk yazan uzmandır.

Kadın haklarını savunanlara ve satrançseverlere sunulur.

HALİL BERKTAY

▲ EVA KONDOU: Yunanistan bayan takımından

▲ Dikkat! Gelecek kaç ınların

TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ VE TÜRK MÜZİĞİ

Ne ilgisi var demeyin

"Türk müziğinde görülen keyfi ve gelişigüzel uygulamaları önlemek" amacıyla TSE bir standart tasarısı hazırladı. Uzmanlar bunun, kuramsal olarak yeni tartışılmaya başlanan Türk müziğinin gelişme yollarını tıkayacağı görüşündeler. Bu tasarıya karşı önlem alınmazsa "standartlaştırmanın" diğer sanat dallarında da gündeme gelmesinden endişe duyuyorlar

Günümüz Türkiye'sinde tek tip insan yaratma çabalarının yetersiz kaldığı düşünülüyor. Sanatın ve onun ana dallarından birisi olan müziğin özünde barındırdığı yaratıcılık ögesi hiçe sayılarak, "Türk müziğinde görülen keyfi ve gelişigüzel uygulamaları önlemek" amacıyla TSE bir tasarısı hazırlayarak bu alanda görülen boşluğu(!) doldurmaya çalışıyor.

TSE'nin 24.7.1987 tarih ve 15797 sayılı beş ana başlık altında topladığı standart tasarısı, görüş bildirmeleri için Türk müziği ile ilgili kişi ve kurumlara gönderilerek 25.8.1987 tarihine kadar

karşı görüşlerini kuruma bildirmeleri istendi.

TSE Genel Sekreteri Hilmi İsmailoğlu

Hilmi İsmailoğlu imzalı tasarının altına düşülen notta "Belirtilen tarihe kadar cevap verilmediği takdirde tasarılar tarafınızdan aynen kabul edilmiş sayılacaktır" deniliyordu.

lu imzalı tasarının altına düşülen notta ise "Belirtilen tarihe kadar cevap verilmediği takdirde tasarılar tarafınızdan aynen kabul edilmiş sayılacaktır" deniliyordu. Bunun tam da konservatuarların tatilde olduğu bir döneme rastlaması ayrıca dikkati çekiyordu. Ancak görüşleri istenenler süreyi yetersiz buldular. Süre uzatıldı.

"Birinci mütalaa" olduğu belirtilen ve beş konuyu kapsayan standart tasarısında, her konu için ayrı amaçlar ve uygulama alanları saptanmış. "Türk müziğinin genel dizisindeki seslerin bağıl frekanslarının tespiti ve hesaplanması metodu" başlıklı bölümde amaç olarak "Türk müziğinde keyfi ve gelişigüzel uygulamaları önlemek ve Türk müziği icrasında kullanılacak perdelerin bağıl frekanslarını bilimsel temellere dayandırarak tespit etmektir" deniliyor ve uygulama alanı olarak da Türk müziği eğitimi yapılan ve icra edilen her yer belirtiliyor.

Türk müziğinde nazariyatta ve uygulamada kullanılan işaretlerin ve sembollerin tespit edilmesini amaçlayan "Türk müziğinde kullanılan özel işaretler ve semboller" başlıklı bölümde, kuramsal çalışmalarda kullanılan sembollerin

tarklı olmasının karışıklık doğurduğu ve nota yazısında kullanılan işaretlerde birliğin sağlanması gerektiği vurgulanıyor. TRT ve konservatuarlarda Sadettin Arel - Suphi Ezgi tarafından kullanılan işaretlerin benimsendiği belirtilen metinde, gerek bilimsel yönden, gerekse uygulama bakımından en uygun işaretlerin Arel-Ezgi işaretleri olduğu savunuluyor. Bu konunun uygulama alanı ise yurtiçinde Türk müziği ile ilgili eğitim ve icra amaçlı nota yayınları ile yurtdışında bastırılıp ithal edilen nota yazıları olarak gösteriliyor.

Eğitim alanında görülen terim ayrılığını gidermeyi amaçlayan "Türk müziğinde kullanılan terimler" başlıklı bölümde Türk müziğinin kuramsal öğretiminde birliği sağlamak ve aynı kavram için değişik terimlerin kullanılmasının önlenmesi gereği belirtiliyor.

Türk müziği makamlarında kullanılan dizilerin aralık yapılarının tespit edildiği "Türk müziğindeki makamlara temel teşkil eden özel diziler" bölümünde, uygulamada mutlak olarak basit bir makamdan söz edilemeyeceği, yalnızca bir tek özel diziye dayandırılmış bir makam kavramının ancak kuramsal olarak düşünülebileceği belirtiliyor. Bundan dolayı, herhangi bir makamın örölüşü biçimini kesin tariflerle standartlaştırmanın olanaksızlığının yanı sıra, bestecinin yaratıcılığını da sınırlayacağından kabul edilemez olduğu vurgulanıyor. Ancak makamlarda kullanılan özel dizilerin tipik genel dizide olduğu gibi, kesinlikle bilimsel temellere dayandığı ve gelişigüzel sapmaları önlemek için bu dizilerin standartlaştırılmasının zorunlu olduğu öngörülüyor.

"Türk müziğinde kullanılan bazı usullerin yazılış ve vuruluş şekillerini" düzenleyen bölümde ise Türk müziğinde usullerin kullanılışında birliği sağlama-

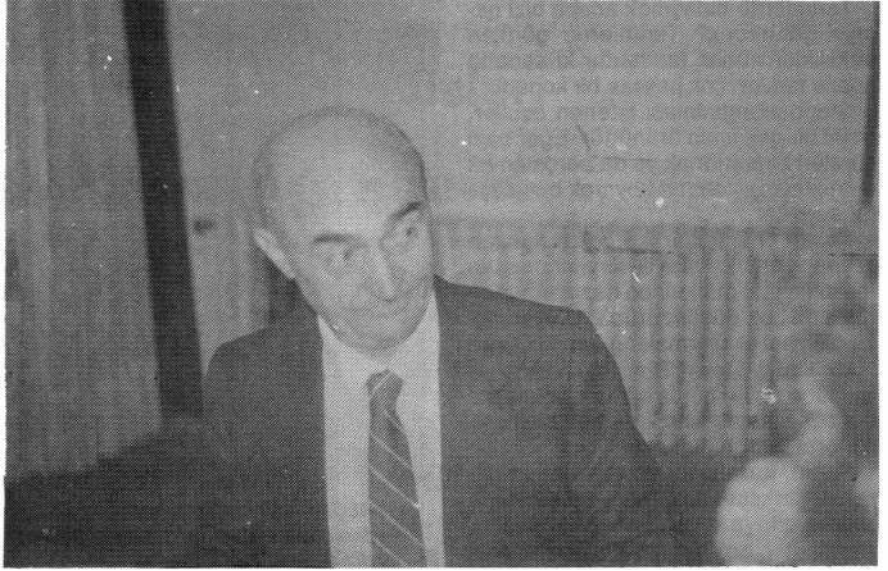
▲ EMEL SAYIN. Söylediği şarkı acaba TSE damgalı mı?

nin amaçlandığı söyleniyor.

Son üç konudaki uygulama alanı olarak da kısaca "Türk müziği" öngörül-müş.

Tasarı hakkında görüşüne başvurdu-ğumuz TSE Genel Sekreteri Hilmi İsmail-oğlu, sorularımıza ya dolambaçlı yollar-dan yanıt vermeye çalıştı ya da hiç ver-medi. "Sizinle randevum yoktu zaten" diyerek görüşmeyi yarıda kesti. Komis-yonda bulunan kişiler hakkında bilgi olarak, "Hepsi az çok zamanında mü-zikle uğraşmıştır" demekle yetindi.

TSE'nin hazırladığı standart tasarı hakkında müzikçilerin görüşleri ise TSE'nin yetki sınırını aştığı konusunda yoğunlaşıyor. Sanatın hiçbir dalının tan-dartlaştırılmayacağını savunan müzik-çiler, bu tasarının, kuramsal olarak ye-ni yeni tartışılmaya başlanan Türk mü-zığının gelişme yollarını tıkayacağı ko-nusunda birleşiyorlar. Bazı konularda ve terimlerde birlik sağlanmasının ya-rarlı olabileceğini savunan müzikçiler, bu konunun tepeden inme tasarılarla değil, müzikologların katılacağı bilimsel toplantılarla çözümlenebileceği görü-şündeler. Tasarının kabul edilemez ol-duğunu ve uygulamada başarılı olama-yacağını söylüyorlar. Zamanında bu tasa-riya karşı önlem alınmadığı takdirde standartlaştırmanın diğer sanat dalların-da da gündeme gelmesinden endişe

▲ HAYDAR SANAL: "Sanatta kuraldan, standarttan çok, ruh, anlayış, hayal, icat ve estetik vardır."

duyuyorlar.

STANDART MIZRAĞININ ÇUVALA SİĞMAYACAĞI TEK ALAN

HAYDAR SANAL (İTÜ Türk Müziği Devlet Konservatuarı Öğr. Üyesi): TSE yönetmeliğine göre "mal ve hizmetle-rin" standartlaştırılabileceği öngörülü-

yor. Müzik de hizmet kapsamına alındı sanıyorum.

Tasarının ardındaki maksat, son de-rece iyiniyetli bir düşünce de olabilir. Ancak, tasarı metnindeki belirsizlikler ve konunun aceleyle getirilmesi çabaları sanatı sığdırtmak ve kısır bir döngü içerisine sokmak düşüncesini güçlen-diriyor.

GÖRÜŞME

HİLMİ İSMAİLOĞLU

(Türk Standartları Enstitüsü Genel Sekreteri)

"Standartizasyon bizim görevimiz"

Sayın İsmailoğlu'dan tasarının amacı, uygulanması, Ensti-tü'nün yetkisi, tasarımı kimlerin hazırladığı, isteğin kimden geldiği konularını aydınlatmasını istedik.

Bu tasarının amacı nedir?

— Biliyorsunuz, terminoloji karşılıklı anlaşmanın esasını teşkil eder. Bu yüzden standartlarda olsun, milletlerarası münasabette olsun ilk atılacak adım terim birliğini sağlamaktır. Bu nedenle ilk önce bir terimler stan-dartı hazırladık. Sonra da birim standartı hazırladık. Aslında, Enstitümüzün güzel sanatlarla ilgili bir standart hazırlama niyeti yoktu. Biz madde, mamül, hizmet standartları hazırlarız. Bu oda içinde bulunan koltuğun, bardağın, ka-lemin standartını hazırlarız. Bir kalorifer dilimleri standartı çıkarırız örneğin, nasıl yapmalı da odayı daha iyi ısıtmalı diye.

— Peki, bunun uygulaması nasıl olacak?

— Bu bir madde standartı değil ki, sizi mecbur edelim de ona uyasınız. Bu nihayetinde bir kültür hizmeti. Buzdo-labı, çamaşır makinası üreticileri belli standartlara uymak zorundadır ama; bu kanun hükmündedir.

— Tasarı kesinleştiği taktirde, buna uyma zorunluluğu-nu getirmeyecekmisiniz yani?

— Tabii, bu bir kültür hizmeti. Teknik bir hizmet. Ama gö-

nül, ona uyulmasını ister elbette.

— TSE olarak böyle bir niyetimiz yok, dediniz. O zaman neden gerek duyuldu? TSE, böyle bir düzenleme yapma-ya yetkili midir?

— Yok, ben öyle bir şey söylemedim. Biz, güzel sanatlar dışında hemen her şeyin standartını yapabiliriz. Madde, ma-mül, hizmet gibi. Bu bizim görevimiz. Ama, bir resmin öyle ya da böyle hazırlanması bir kabiliyet meselesidir. Müzikte öyle mi? Terimler var, birimler var, ses frekansları, müzik aletleri var. Böyle bir düzenleme yapmak bizim yetkimiz di-şında değil. Kanunda belirtilmiştir. Standartizasyon bizim görevimizdir.

— Görüşü istenen kişi ya da kuruluşlardan kaç tanesi gö-rüş bildirdi?

— Görüşü sorulmak üzere 30 yere gönderildi. Bunların çoğu bizden süre istediler incelemek için. Bunun üzerine şureyi 15 gün uzattık. Genel olarak olumlu. Tasarı gönder-medğimiz kimi kişilerden "aman biz de inceleyelim" diye mütalaa gönderdiler, aldık. Tasarımı olumlu bulan, fakat "bu işi biz daha iyi yaparız" diyenler de var. İtiraz edenler de oldu. Ama, bunların standart kültürü yok. Bilmedikleri için böyle itiraz ediyorlar.

— Eleştiriler ne üzerinneydi acaba?

— İşte, "müzikte standartlaştırma olmaz" falan diye.

Terimlerde birleşmek acaba bizi ne-reye götürecektir? Terimlerde görülen farklılıklar nüans farklarıdır ki sanatta nüans farkları çok hassas bir konudur.

Standartlaştırılması istenen usuller, tarihi bir gelişimin ürünüdür. Eğer bazı süreleri birleştirmek ya da parçalamak mümkünse, standart koymak bu gelişimi engeller.

Tasarı hazırlanırken, yararlanılan kaynakların beş tane ile sınırlanması ve tasarımın tatil günlerinde hazırlanmış olması da çok düşündürücü. Üniversiteler bilimsel araştırmaların yapıldığı yerlerdir. Üniversiteye "Biz bunu hazırladık. Şu güne kadar görüş bildirin, yoksa kabul etmiş sayılırsınız" demek bilimselliği ortadan kaldırmaktır.

Sanat, kurallarını ve standardını bireysel katkılar ve bilimsel çalışmalarla kendisi ortaya koyar. Sanatta kuraldan, standarttan çok ruh, anlayış, hayal, icat ve estetik vardır. Standart mızrağının çuvala sığmayacağı tek alan sanattır. Bu alanda yıllar boyu değişmeyi söyleyebilmek çok zordur. Kesin reçeteler verilemez. Yeni araştırmalar yapılarak yeni gerçeklerin ortaya çıkarılması, eskilerinin karşısında yenilere keyfilik nitelendirilmesini yapıştırmaz.

Konu ortaya konmakla, tasarımı hazırlayanlar düşünmemiş bile olsa tartışma ortamı yaratılmıştır. Böylece bazı konulara eğilmek zorunluluğunun hissedilmesi, tasarımın getirdiği olumlu bir olaydır.

YAPTIKLARINA PIŞMAN ETMELİ

RUHİ AYANGİL (İÜ Devlet Konservatuarı Türk Musikisi İcra Heyeti Şef Yardımcısı, kanun sanatçısı)

Bu tasarı 12 Eylül ideolojisinin tek tip insan ve sanat yaratma çabalarının müziğe yansımalarıdır. Konu TSE'nin yetki sahasında değildir ve açıkça bir yetki tecavüzü söz konusudur.

Türk musikisinin konusu bu beş konuyla sınırlanamaz. Tasarıda koydukları tespitler ve tanımlamalar da yanlış. Halen uygulamada olanları görmezlikten geliyorlar, olanları da yanlış aktarıyorlar. Bu tamamen müziği bilmemelerinden kaynaklanıyor. Konservatuvar öğrencisinin bile yapmayacağı hatalar var tasarıda.

Türk müziği teorik araştırmalar sonucu oluşturulacak sonuçlarla yoluna konulabilir. Türk müziğinde bir oktavın bölünmesi hâlâ tartışmalı iken, değişik görüşlerin bilimsel araştırmaları yapılmadan, birisinin doğruymuş gibi öne çıkarılması ve kabul edilmesi bilimin yolunu engellemektir.

Standartlaştırılması istenen sistem S.Arel - S. Ezgi - S. Uzdilek'in oluşturduğu 24'lü sistemdir. Bu sistemde bir temel sestən hareketle üst üste 4'lü ve 5'liler konularak yeni seslere ulaşmak amaçlanır. Ama niye bununla yetinilip daha fazla seslere ulaşmak istenmemektedir?

▲ **YALÇIN TURA:** "Türk müziğini TSE mi yönetecek, yoksa konservatuvarlar ve müzisyenler mi?"

Batı müziği dahi ulaştığı yerlerle yetinmeyip, bun un dışına çıkmaya çalışırken, nazariyat sistemiyle yeni yeni karşılaşan Türk müziğini standartlaştırmaya çalışmak bilim dışı bir uygulamadır. Türk müziğinde amaç eksikliği vardır. Amaç da çok çeşitli ve tartışmalıdır. Konu 10 yıldır yaz boz tahtası haline geldi. Mimardan konservatuvar müdürü olursa, çarpıklığı burada aramak gerekir.

Olayın arkasında art niyetliler vardır. Kim böyle bir işe kalkıştı açıklanmalı. Tasarının gerçekleşmesi sonucunda birtakım kişiler ya maddi ya da mevki açıdan kazançlar sağlayacak diye düşünüyorum.

Sorun ancak farklı görüş ve sistemlerin tartışıldığı bir "Türk Musikisi Kongresi" ile çözülebilir.

Tasarının bu haliyle kesinleşeceğine ihtimal vermiyoruz. Kesinleşirse bile bizim açımızdan değişen bir şey olmaz. Uygulamada standardın dışında kalan çalışmalara nasıl bir müeyyide getireceklerini kestirmek güç. Bir kamuoyu oluşturarak, bunları yaptıklarına pişman etmek gerekir.

ELEKTRİK PRİZİNE BİLE BİR STANDART GETİREMEZKEN

YALÇIN TURA (İTÜ Türk Müziği Devlet Konservatuarı Bölüm Başkanı, besteci)

Türk müziğinde keyfi uygulamalar varsa bile buna karışmak, TSE'nin vazifesi değildir. Buna ancak müzisyenler karar verebilir. Ayrıca keyfi uygulamadan ne kastedildiğini anlamak güç. Türk müziğini TSE mi yönetecek, yoksa konservatuvarlar ve müzisyenler mi? TSE belli bazı maksatlar güden birtakım kimselerin maksatlarına alet edilmiştir.

Tasarıda savunulan görüşler, Türk müziğinde 70-80 yıl önce başlamış olan bir nazarı görüşün 1945-50'lerden sonra sistematize edilmiş şeklidir. Kısaca Arel - Ezgi sistemi diye adlandırılan ve

Türk müziği ses sistemi diye ortaya çıkan bu sistemin yanlışlığı bilimsel olarak ispat edilmiştir ve Türk müziği ses sistemi olarak kabul edilemez. Bu, Batı'da binlerce yıldan beri bilinen "Fisagor Sistemi"nin daraltılmış şeklidir. O bakımdan işin kalkış noktası yanlıştır, sakattır ve gayri ciddidir. Türk müziği ses sistemi diye ileri sürülen ve ne yazık ki gerek TRT, gerekse konservatuvarlarda eğitimi ve öğretimi yapılan bu sistem aslında Türk müziği ses sistemi değildir.

İlk bakışta Türk müziğine bir çizgi getirme çabası, iyi niyetli bir girişim olarak yorumlansa da buna aldanmamak ve asıl korkunç yanını gözden kaçırmamak gerekir. Bir kurum çıkıyor ortaya ve sizin yapmış olduğunuz bir işe hiç yetkisi olmadığı halde karışıyor, hayatınıza müdahale ediyor. Türkiye'de bürokrasi boş bulduğu her yeri doldurma çabasıdır. Elektrik prizlerine bile doğru dürüst standart koymayan bir enstitü nasıl olur da müziğe böyle bir standart koymaya kalkar. Kaldı ki standart konulan bir şeyde bile bir esneklik payı bulunur. Tasarıda böyle bir durum da gözüküyor.

Bugün için asıl önemli tehlike bunun önüne geçilememesidir. Bunun ardından edebiyatta, dilde, resimde standartlaştırma hareketlerine girişmelerini engellemek için önünün alınması gerekir. Her şeyi tek tip hale getirmeye çalışıyorlar. Aydınlarımızın uyanması gerekir.

YALNIZCA TSE DAMGALI BESTELER Mİ?

FİLİZ ALİ (müzik eleştirmeni)

Kural olarak standartlaştırma olayına karşı değilim. Bir metodun oluşturulması gereklidir, ancak bu konunun uzmanları tarafından yapılmalıdır. Yanlış anlamaları önlemek için terimlerde birlik gerekir.

TSE'nin bu uygulaması sanıyorum okullardaki müzik eğitimiyle ilgili. Okullardaki Türk müziği eğitiminin legalleştirilmesi yönü bir girişim. Artık bir metodumuz var diyecekler ve müzik kitaplarını da bu standarda göre hazırlayacaklar.

Doğu müziğinde koma farkları önemlidir ve bunları standarda uydurmak mümkün değildir. Çünkü bunlar söylenene söylenene ve gelenekle yerleşir. Ses aralıkları hesaplanamaz ve eserine göre değişir. Türk müziğine ses açısından standart getirebileceğine inanmıyorum, bunun olması için Türk müziğinin karakterinin değiştirilmesi gerekir.

Genel olarak sanatta standartlaştırma olamaz. Sanatta her zaman yeniliklerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu yüzden bunun bir yasa haline getirilmesi anlamsızdır. Bu uygulamadan sonra TSE damgalı olmayan besteler icra edilemeyecek mi?

□

FENNİ ÖZALP

**Şehirciler, Mimarlar, Mühendisler,
Topograflar, Heykeltraşlar, Tasarımcılar,
Grafikerler, Ressamlar, Botanikçiler.**

Belediye Başkanları, Meclis Üyeleri,

İmar Bakanları.

ve her meslekten, yaşadığı yere

saygısı olan tüm

ŞEHİR

K E N T K Ü L T Ü R Ü

derginizi bugün bayınızdan isteyin.

■ **D O S Y A : İYİ DERSLER**

Cengiz Bektaş, İlhan Tekeli,
Ece Ayhan'ın yazılarıyla

■ **İsviçreli mimar Hunziker'in
doğanın yumuşak çizgilerini
taşıyan "Le Schtroumpf" konut
sitesi**

■ **Dinlerle kültürlerin kesişme
odağı: KUDÜS**

■ **Rakım Ziyaoğlu ile şehre
imzasını atanlar üzerine
söyleşi**

■ **L'illustration muhabirinin
1847'deki Boğaziçi gözlemleri**

■ **Bir yeryüzü hatrası: Bezirgan**

■ **Kıyılann yeniden keşfi**

■ **İstanbul'da bir Amerikan Koleji**

■ **Hadi Uluengin ve
Baudelaire'den "Brüksel'i
Sevmek"**

■ **Bozkurt Güvenç'ten kaldırım
çeşitlemeleri**

■ **Grazia köyünde 'Meryem Ana
Kaldırım Resmi Festivali'**

■ **Cemal Süreya, Jak Deleon,
Ömer Madra, Ali Neyzi**

Kitaplar görüş gününde

Bir tarım işçisinin savunmasından: "Dişimden tırnağımdan artırıp kitap aldım. Çünkü kitabın ekmek kadar gerekli olduğuna inanıyorum. Bir köy evinde kitaplık kurulmasına sevinmek gerekmez mi?"

Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinde anlatır. İki yüzlü, yalancı, alçak, bağınaz, hak tanımaz sıfatlarıyla tanımladığı bir yeniçeri, mezatta satılan *Şehname*'yi satın alır. Satıcı ertesi gün parayı tahsil etmek üzere adama gittiğinde, önüne paramparça olmuş halde kitap atılır. Haram olduğu gerekçesiyle kitaptaki bütün resimlerin gözleri oyulmuş, kesilmiş, tükürük içinde bırakılmıştır. Satıcı feryat figan zamanın paşasına gider, adamı şikâyet eder. Kapıkulu yeniçerisi yaka paça huzura çıkarılır. Bir sanatkârın her bir sayfasına aylarca emek verdiği kitaba beş dakikada ver-

diği zarara karşılık parasının tahsil edilmesinin yanı sıra bin değnek vurulur. Sonra da bütün ordu halkı tarafından, beddualarla, arkasından taşlar atılarak sürgüne gönderilir... Eh, Evliya Çelebi'dir abartabilir. Olur a, her zaman olanı değil, olmasını istediğini düşünüp, kurguladığını aktarır. Bugün durum farklı. Okka altına giden kitap sevenler ve kitabın kendisi.

TÜYAP'IN DÜZENLEDİĞİ 5. KİTAP FUARI AÇILIYOR

"Yasak yayın", "suç unsuru kitap" gibi kavramlar gündelik yaşantımızın

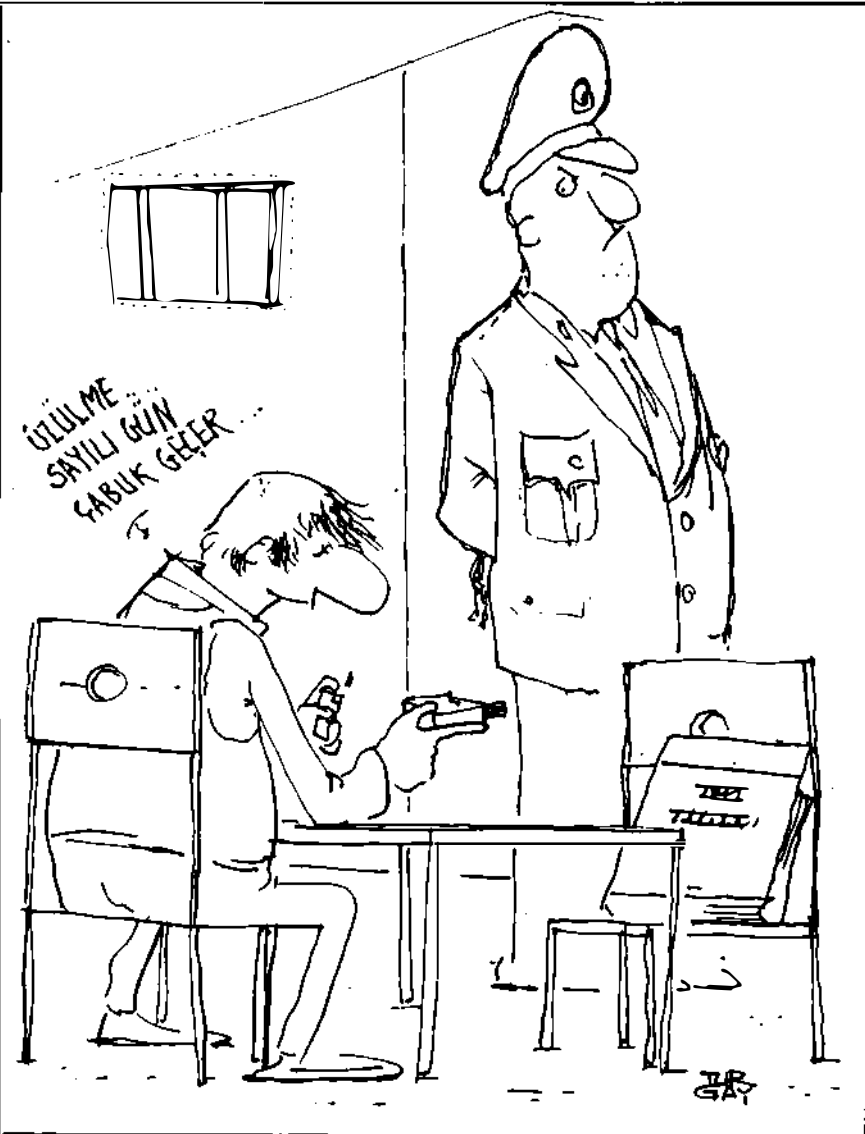
hâla bir parçası. Hemen herkes, 10 Mayıs 1933 günü binlerce kitabı Berlin Üniversitesi'nin bahçesine yığdınır yakıran Hitler faşizminden öfkeyle söz eder. Ama, Türkiye'de, 1987 yılının Ekim ayında Haydar Dümen'in *Cinsellik Kültürü* adlı kitabı yakılmayacakmış diye seviniliyor! Gidip kitap yakma ilkeliliğinin tarihe karıştığı bir Avrupa ülkesinde "Haberiniz var mı, bir kitap yakılmaktan kurtuldu" diye müjde versek ne olur? "Biz kitapları değil, dağıtımını yasakladık. Mal bizim dağıtmıyoruz. Kanunların yasaklamadığı bütün fikirler serbesttir" diyen bir kültür bakanımız var. Zaten kitapları oluşturan düşüncese, Türkiye'de de kafaların içinde kalması koşuluyla düşünce serbest, dışarıya aktarıldığında, dile getirildiğinde yasaksa, kilit altında tutulan kitapların yasak olmadığını söylemek hiç çelişki yaratmaz değil mi?

Balzac, Hugo, Tolstoy, Steinbeck, Sabahattin Ali ve Nâzım Hikmet'in kitaplarının kalesizliklerle yanyana "yıkıcı bölücü faaliyet aletleri" olarak televizyon ekranlarına çıkarıldığı bir ülkede kitap fuarı açılıyor. İnsanlar gidecekler, hapisteki bir dostu ziyaret eder gibi raflar arasında görecekler. Belki de son liralarını verip aldıkları kitapları hep sabıkalı bir arkadaşla birlikteymiş gibi bir duyguyla okuyacaklar. "Ya arama olursa" diye tedirgin binecekler, ellerindeki poşetlerle dolmuşa.

"Kitabın ekmek kadar gerekli olduğuna inandığım için çocuklarımın ekmeğinden keserek evimde kitaplık kurdum." Bu sözler bir tarım işçisinin. Türkiye İşçi Köylü Partisi kurucularındanmış. Yaptığı savunmada, "Dişimden tırnağımdan artırıp kitap aldım. Bir köy evinde kitaplık kurulmasına sevinmek gerekmez mi?" "Geçende öğrendim ki karım ben tutuklandıktan sonra bir zarar gelmesin diye kitapları yakmış. 11 yaşındaki kızım bu yıl ilkokulu birincilikle bitirdi, çeşitli ödüller aldı. Şimdi bu 11 yaşındaki kızımın yüreğine kitap korkusu sokulmuştur. Ortaçağın sancılarını taşıyan, çağdaşlaşmak isteyen toplumumuz için bu kitap düşmanlığı kara bir lekedir. Çocuklarımızın bir süre sonra, bize dünyanın ökülün boy-nuzlannda durduğunu söylemeyeceğini kimse garanti edemez."

TANRIYA HİZMET ETMEYE LAYIK

11 yaşında bir çocuğun yüreğinde kitap korkusu... Kitapların tehlikeli şeyler

olduğunu daha küçük yaşta öğrenenler de var. Örneğin sekiz yaşındaki Kiraz. Evdeki kitaplıktan eline aldıktan sonra çok severek bir kez, bir kez daha okur Nâzım Hikmet'in *Sevda Bulut*'unu. Bu güzel kitabı arkadaşlarıyla, öğretmeniyle de paylaşmak ister. "Elindeki kitabın mimli olduğunu söylemek çok güçlü bizim için" diyor annesi. Nitekim, küçük Kiraz, kitabı vapurda giderken okumak istediğini söyleyene kadar da açıklayamamışlar. Yine de dilleri varmamış yasak demeye de şu formülü bulmuşlar: "Bazı insanlar, işçileri köylüleri sevenlerden korkarlar. Nâzım Hikmet halkı seven bir ozandı. O yüzden Nâzım'ı sevmeyenler, kitaplarını okuyanları da sevmeyizler." Ama" diyecekti Kiraz, çocuk aklının bile almayacağı bir korkuya şaşarak, "Ama, kitaplarından ne istiyorlar ki. Adı da ne güzel. *Sevda Bulut*."

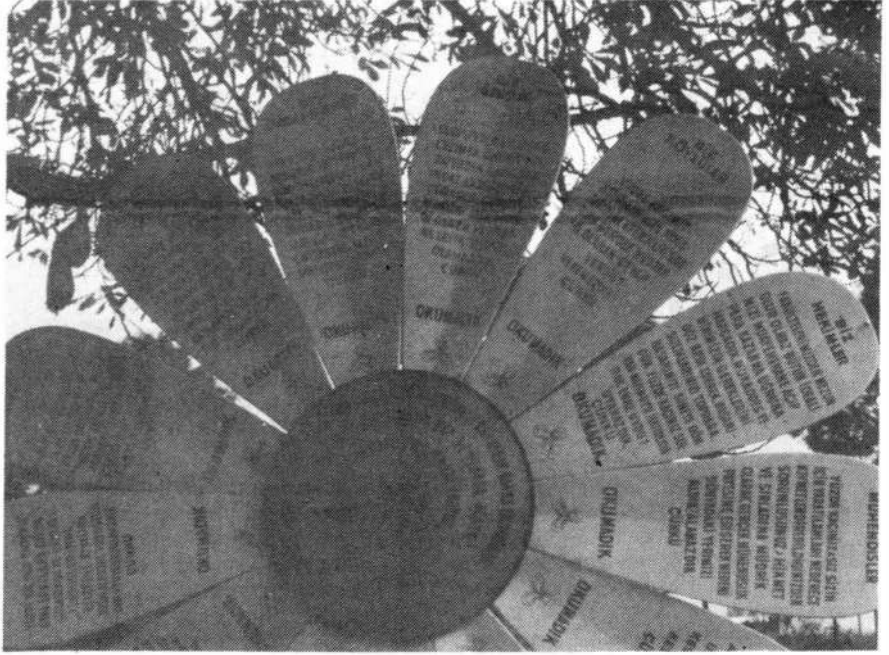
Freud, Hitler'in emriyle yanan kitapları için, "Hiç değilse Einstein, Zweig, Mann gibi değerli kişilerin kitaplarıyla birlikte yandılar, son yolculuklarını seçkin bir toplulukla yaptılar" demişti. Ayrıca yalnızca kitap yakmak da bir aşamaydı ona göre. Eskiden yazarları da yakarlardı!

Doğrusu şimdi yazarları yakmıyorlar, tabii ateşe atmak anlamında. İbni Fedlan, Volga Bulgarları arasındaki garip bir adetten söz eder. "Zekâsıyla, bilgisivle dikkati çeken bir insana rastlayınca, 'Bu adam Tanrı'ya hizmet etmeye layık' diye yakalıyorlar, boynuna bir ip geçirip bir ağaca asıyor, çürüyene kadar orada bırakıyorlar." Yazar olup da hücrelerde çürütülmeyen, sürgünlerde aç bırakılmayan insan ne kadar az Türkiye'de. Bu davranışı sıradan, ortalama insanların ağırlık taşıdığı toplumların, yenilenmeye, gelişmeye duydukları tepkiyle açıklıyor tarihçiler. Peki, Türkiye'de yazarlardan, kitaplardan korkmanın kaynağı ne ola?

HEM SUÇLU, HEM DOST NASIL OLUR?

Yargıtay kararlarında "toplatılmasına ya da zorlamasına karar verilen kitaplardan sadece bulundurma suç oluşturmayacağı" belirtilir. Yasak kitap sözcüğünü atlayıp, "neyse bulundurmak suç değilmiş bari" diye iç rahatlatmak mümkün değil ama. Ercan Koca, kitaplarını çuvala doldurmakla meşgul olan polise yasayı anımsattığında, "Sen öyle bil" yanıtını aldığını söylüyor. Beraat edip kitaplarını geri istemesinin üzerinden de hayli zaman geçmiş. Ne ses ne sedit. Yani, şu kitap öyle tehlikeli bir madde ki yasalar bile onu koruyamıyor.

Pek çok insan, Yargıtay kararlarını bir kartona yazıp çerçeveleterek kitaplığına asmıştı. "Bu da bizim muskamız olsun bari. Belki kitaplığımızı talandan korur" diyorlardı. Faydasız. Açıklaması da şöyle: "Bana okuduğun kitabı söyle, sana politik eğilimini söyleyeyim."

▲ Kitaptan korkulan ülkede açan özeleştirici çiçeği.

Artık milat yerine kullanılan 12 Eylül öncesi "anarşi, kan ve terör" döneminin sorumlularından biri de kitaptı. Yetkili ağızlar, gençlerin beyninin zararlı yayınlarla yıkandığını ifade ediyordu. O günlere dönmek için, sıkı bir kitap denetimi makul bir gerekçe değil miydi? Oysa istatistikler "anarşinin yükseldiği" dönemle kitap basımı ve satışının sayısı arasında ters bir orantı olduğunu gösteriyor. 1967-1973 yılları arası yükselme gösteren kitap basım ve satışı, 1978'de düşüşe geçiyor. 1973'te bir yılda basılan kitap sayısı 7497, 1980'de ise 4316.

"Kitap yakanlara katılmayınız. Tek sansür aracınız kendi anlayışınız olmalıdır" diyor Eisenhower. Türkiye'de Kültür Bakanlığı depoda beklettiği 118 bin kitap için savcılığa soruyor: "İmha edelim mi?" Eisenhower'ın sözü, 1953'e, McCarthy karanlık dönemine ait. Biz 118 bin kitap için fermanı 1984'te bekliyoruz.

Arkadaşlarıyla birlikte, okul yatahanesinde yasak yayınlar okuyarak yetişen Mustafa Kemal, Cumhuriyet'in ilk yıllarında "Basın özgürlüğünden doğan sakıncaları gidermenin yolu, yine basın özgürlüğüdür" diyordu, ama bugün O'nun sözlerini yayımlamak bile suç oluyor. Talat Halman'ın dediği gibi, "Bir neslin yasakları, sonraki nesillerin yasaları oluyor. bazen."

55 milyonluk ülkemizde 800 kütüphane var. Raflarının önemli bir bölümü boş, bir avuç kütüphane. İstedığınız bir kitabın, "paketlenmiş durumda" diye size verilmemesi de olağan bir durum. Rastlantı sonucu, paketler "sakıncalı" kitap dolu.

Okumuyoruz. Okuma alışkanlığımız

yok. En iyi dost kitaptır. Oku oku oku oku oku...

AYDA BİR KİTAP KÂĞIDINA ZAM YAP KI...

Cicero, "Bir bahçeniz ve kitaplığınız varsa, hiçbir eksiğiniz yoktur" derken, bahçenin sık sık kitaplığı gömmek için kullanılabileceğini kestirmiş miydi?

Kitap okunmasını engellemenin yollarından biri her gün kâğıda zam yapmaktır kuşkusuz. Böylece, evine ekmek götürmek derdinde olan insanlar için bir fantezi, bir lüks olur kitap. Öğrenci harçlıkları ise fiyatlara güç yetiremez. "Çalıyorum. Bundan da hiç suçluluk duymuyorum." Ürkütücü fiyatlar karşısında okuma gereksinimlerini karşılayabilmek için bu yöntemi kullanan gençlerin sayısı oldukça çok. Aralarındaki tartışma, olayın ahlaki boyutları üzerinde yoğunlaşıyor. Sonuç: "Okumak istiyoruz ve paramız yok. Kütüphaneler taleplerimizi, hele güncel kitapları izlemek isteğimizi karşılamaktan çok uzak. Ee-ee..."

Kâğıda yeni zam geleli bir ay olmadı.

İnatçı, bilimin sanatın ışığından vazgeçirilemeyen kitapseverler, yine gözaltında tutulan sayfalarla merhabalaşacak.

Kitaplar yazılacak, kitaplar alınacak, okunacak hep.

Kitapları yakanlar, geride kalan küllerle uçup gittiler hiçbir güzel iz bırakmadan. Ama kitaplar, küllerinden yeniden doğan Phonex gibiler de olsa, dünya dönüyor. "Kitap geri gelecek", "Yangında ilk kurtarılan olacak"... Bir zamanlar kitaptan korkan, düşman olan zavallılar varmış diyecek tarih okudukça çocuklar. Gülop geçecekler. Kitap hep yaşayacak.

ASAF GÜVEN AKSEL

İLKAY DEMİR:

“Solun işini kolaylaştırmıyor”

2 000'e Doğru, bir süre önce Kaynak Yayınları tarafından basılan ve ilgi gördüğü kadar çeşitli tartışmalara da yol açan kitapla ilgili olarak, halen yurtdışında bulunan İlkay Demir ile görüştü. THKP-C'nin kurucuları arasında bulunan Demir, daha sonra TİKP Merkez Komite üyesi olarak görev yapmıştı.

— “THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri” kitabı sizinle 1979 yılında yapılmış bazı görüşmelere de dayanıyor. Kitabın yayımlanmasını yerinde bulduğınızı duyduk.

— Evet yersiz bir girişimdi kanımızca. Yayın projesi kulağıma geldiğinde, Necmi Demir ve ben, ilgili arkadaşlara, karşı görüşümüzü iletmeye çalıştık, ama mesajımız yerine ulaşmamış. Kitap '79 yılında Aydınlık gazetesinin yayımladığı bir dizi gözden geçirilerek hazırlanmış. Diziye orana kitabın hayli özenli bir dili var. Yine de bugün böyle bir kitabın yayımlanmasının kırka bölünmüş solun işini kolaylaştırmadığı kanısındayız.

— Kaynak Yayınları, kitapla bir THKP-C değerlendirmesi yapmaktan çok “değerlendirme yapmak isteyenlere ham malzemeyi sunmak istedik”lerini belirtiyor ve “Solun Türkiye'nin yakın tarihini ve dolayısıyla kendi tarihini soğukkanlı ve bilimsel bir değerlendirmeye tabi tutmasının zamanı gelmiştir” diyor.

— 87 Türkiye'si'nde solun, yirmi beş yıllık yakın tarihinin muhasebesini yapmadan ilerleyemeyeceği açık. Bu ertelenemez bir görev. Bizim tartıştığımız, söz konusu kitabın soğukkanlı bir muhasebenin mi önünü açtığı, yoksa haklı olarak eleştirilen o duygusallığı mı pekiştirdiği.

Türkiye İşçi Köylü Partisi (TİKP) kökenliler, teorik, siyasi ve örgütsel tecrübesiyle yeni bir dil arayışına önemli katkılar yapabilecek bir konumda. Eleştirdiğimiz kitap bu beklentimizi doyurmaktan uzak. '79'da yayımlanan dizi, THKP-C'yi dünya ve Türkiye solu içindeki yerine oturtmayan polisiye olay yaklaşımı ve teorik yönü zayıf tutan gazin diliyle hedefine ulaşamamıştı. Ki-

tap bu zaafı ancak kısmen aşmış.

Kanımcı kitabın temel eksiği, THKP-C kökenli grupların Türkiye solundaki yerinin, dayandıkları toplumsal dinamiklerin analizi üzerine oturmaması. Olaylar tarihi de buradan kaynaklanıyor. Bu eksik, dışarıdan dille birleşerek, kitabın yararlı olma imkânını daha da kısıtlıyor.

— Cephe'nin ve Cepheci çevrelerin Türkiye solundaki saflaşmada yeri ne olmuştur? Bu çevrelerin bugünkü konumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

— İkinci Dünya Savaşı'nda faşizme karşı, ardından da sömürgecilğe karşı mücadelenin zafere ulaşmasından sonra, 60'lı yıllarda dünya soluna bir devrim yasağı konulmak istendi.

Yakın geçmişi tartışıyoruz. Hepimiz yaşamışız bu yakın geçmişi, hem de kırka bölünerek. Kâit arşivlerin açılması işleri kolaylaştırır da, kalfalardaki arşivler var. Fikir yanında böylesine duygu yüklü bir geçmişten ortak muhasebe çıkarmak, yeni bir dil gerektiriyor.

SBKP'nin koymaya yeltendiği bu yasağa Avrupa'daki komünist partiler esas olarak uydular. Ama Üçüncü Dünya kabul etmedi bu yasağı. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'da anti-emperyalist devrimci bir fırtına esti o yıllarda. Çin'den, Vietnam'a, Küba'ya, Arnavutluk'a bir grup sosyalist ülke de içindeydi bu fırtınanın.

Türkiye solunun asla ihmal etmemesi gereken bir ortak mirastır bu devrimci, anti-emperyalist fırtına. Aydınlık Sosyalist Dergi de, Proleter Devrimci Aydınlık da bölünme öncesinde ve sonrasında bu devrimci fırtınanın bir parçasıydı. TİP yönetimi bu devrimci fırtınayı “CIA solculuğu”, “goşizm” diye

THKP-C

doğuşu ve ilk eylemleri

niteleyerek vahim bir hata yapmıştır. Elbette bu saptama 60'larda TİP'in sola kazandırdıklarını reddetmek ya da küçümsemek anlamına gelmez. Ama biraz SBKP, biraz Avrupa komünizmi kokan mücadele yasakçılığı, vahim bir sağı hataydı ve hayata yenik düştü. SBKP'nin başını çektiği bu sağı yatıştırıcılığa karşı tepki, dünyada ve Türkiye'de aynı zamanda SBKP'nin temsil ettiği tür bir “sosyalizmin” sorgulanmasını da beraberinde getirdi.

İşte ben Cephe'yi ve Cephe kaynaklı akımları tartışırken, önce bu genel saptamayı yinelemek gerektiği kanısındayım. Cephe, maceracı hatalar yapmıştır. SBKP'nin temsil ettiği tür “sosyalizmi” sorgulamada da fazla ileri adım atamamıştır. Ama kökeni ve gövdesiyle devrimci Üçüncü Dünya solunun ve devrimci Türkiye solunun bir parçasıdır. Bunun ötesinde analizler de yapılabilir. Örneğin 70'li yıllarda Dev-Yol'un hangi alanlarda güçlendiği, hangi yönlerinin zayıf olduğu, akıntıya neden kapıldığı vb. hepsi tartışılabilir, tartışılmalıdır. Ama her şeyden önce tartışmanın çerçevesi saptanmalıdır. ASD-PDA bölünmesini solun temel bölünmesi gibi ele alan saplantılar, bugün olsa olsa solun yönünü çizmesini zorlaştırır. Türkiye solu bugün bir kez daha reformist ve devrimci sosyalizm yol ayrımında kanımcı. Geçmiş hatalardan ders çıkarırken, dünya ve Türkiye solunun ortak devrimci mirasına sahip çıkan, işçi sınıfının ve çalışan halkın ruh halinden kopmayan devrimci bir program etrafında solun birliğini sağlamak zorunda olduğumuz bugün, geçmişteki ASD-PDA bölünmesinde kimin haklı olduğu tartışmasını ön plana çıkarmanın, bunu kim yaparsa yapsın, yersiz olduğu kanısındayım. ASD ve PDA çevresinde toplanmış olun, bizi topluca TİP'ten ihraç edenler sağ bir hata yapmışlardır ve ortanın buram buram reformizm koktuğu bugün, solun birliği, bu yatıştırıcı, devrimcilere sınır çeken, bürokrat sos-

yalızmin sağ hatasının teslim edilmesinden geçiyor.

"BUGÜN KİŞİSEL BİR MUHASEBE YAPSAM THKP-C İLE YETİNMEM"

— THKP-C'ye 71'den sonra önemli eleştiriler getirdiniz. Daha sonra TİKP'de görev aldınız. O eleştiriler bugün de geçerliliğini koruyor mu?

— "THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri" kitabının sonunda, bizimle 79 yılında yapılmış bir söyleşi var. O söyleşi, THKP-C kökenli bizlerin kendi geçmişimizin bir muhasebesi niteliğinde. Bugün yine kişisel bir muhasebe yapsam, doğal olarak THKP-C ile yetinmem, 78'den bu yana TİKP'de yaşadığım süreci de katarım muhasebeye.

Kitaba eklenen söyleşiye bugün dışardan baktığımda, genel olarak katılıyorum. Bazı abartmalar var kuşkusuz (örneğin SSCB etkisini abartma). Dil de '80 öncesinin dili, örneği "sahte TKP" diyorum. Oysa bugün "sahte" sıfatını eklemek gereği duyulmuyor bildiğiniz gibi, yeni bir dil aranıyor. Tabii o söyleşide THKP-C ve Cephe kökenli akımların devrimci sosyalist saflarda yer alıp almadıkları tartışılmamış, çünkü orada biz kendi devrimci sosyalist geçmişimizin hatalarını tartışıyoruz.

Ortak devrimci mirasın savunulmasına büyük önem veriyorum. Bu savunmanın devrimci saflardaki hataları eleştirmekten vazgeçmek anlamına geleceği kanısında değilim. Öyle olsa THKP-C'nin inkarcılarına karşı yıllarca yürüttüğümüz mücadele boş bir mücadele olurdu. Onlar da THKP-C'ye dikkate değer eleştiriler getirdiler. Ama böyle yaparken ortak devrimci mirasa da saldırdılar, anti-empyralist mücadeleyi "Amerikan oyunu" ilan ettiler.

"'68'LER DE SONRASI DA REFORMCU - LİBERALLERİN ELİNİ YAKAR"

— '71'de mahkemelerde THKP-C'ye saldırmış bu çevreler ya da taşıdıkları düşüncelerle reformcu-liberal diye tanımlayabileceğimiz kimi akımlar, bugün geçmiş söz konusu olduğunda THKP-C'ye nedense hayranlıkla yaklaşıyorlar. Bu olguyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Biliyorsunuz Batı'da bugün '68'i de reformcu-liberaller "savunuyor". Bir başka deyişle devrimci içeriğini boşaltıp, '68'in prestijini düzene mal etmeye çalışıyorlar. Bizde de kimileri '68'lerin anti-empyralist devrimci mücadelesini "modern iş adamlarımıza" mal etmeye yeltenmiyorlar mı? 12 Eylül rejiminin yarattığı boşluktan yararlanıyorlar. Geçmişin ortak devrimci mirasını savunma temelinde hataların cesaretle eleştirilmesi başarılsa, '68'ler de sonrası da reformcu-liberallerin elini yakar. Ayrıca geçmişte de bugün de ASD-PDA çekişmesini canlı tutmak için en gayretkeş çabaları harcayanların söz konusu reformcu-liberaller olduğu gözden kaçırılmamalıdır. □

Şiir gibi öyküler

Bir Şarkı Gibiydi (Zeyyat Selimoğlu, Can Yayınları 119 s.)

Zeyyat Selimoğlu'nun son öykülerini topladığı "Bir Şarkı Gibiydi" kitabını okuyup bitirdikten sonra, "Selimoğlu'nun uzmanı oldum" diye söyledim, kendi kendime. Nedeni, "Çiçekli Dağ Sokağı"nda 13 öykü, dört öykü kitabını bir araya getirdiği "Gemi Adamları"nda 49 öykü ve "Bir Şarkı Gibiydi"de on öykü olmak üzere üç kitapta toplam 72 öykü eder. Bu 72 öyküyü, öyle baştan savma gibi değil de duraklaya duraklaya, notlar tuta tuta okudum da düşününce, kendi kendime söylenememde haklıydım kuşkusuz...

"Bir Şarkı Gibiydi"yi bitirince, "şiir gibi öyküler" diye düşündüm. Şiir gibi veya şiirli öyküler... Kimi öykücüler okurken, ne güçlükler çekmiyorlar... O soyutlamalar kimilerinde... O savlar çoklarında... İkinin sıkına yazmalar... Uzatmalar, uzatmalar... Sol kulağını sağ elle göstermeler... Selimoğlu, anlaşılabilirlikten, güzel söylemeden yana... öyküsüne başlıyorsunuz, birileri yanınıza gelse bile, "İzin ver, şu bölüm kaldı, bitireyim, ondan sonra konuşuruz" diyorsunuz.

Selimoğlu, "Bu kitaptaki öykülerin coğrafyası da Akdeniz ve dolayları" diyor kapak yazısında. Gerçekten de öykülerinin baş kişisi telsiz operatörü Markoni Zeki ve yazarla, Adria Denizi kıyılarından, Venedik yakınlarındaki küçük liman kenti Drakula'dan yola çıkıyorsunuz, Akdeniz'i neredeyse boylu boyunca geziyorsunuz. Birçok liman kentlerine uğruyorsunuz. Mamma Roza'nın barında önce tornavidanızı (votkalı portakal suyu) yudumluyorsunuz, içkiyine egemen Roza'nın koca memeleri gözlerinizin önünde... Limandan ayrılırken Roza'nın Barı'na bir daha uğruyorsunuz. Roza ye-

Zeyyat Selimoğlu

BİR ŞARKI GİBİYDİ

rine genç kız Antonella ile karşılaşıyorsunuz. Öykü anlatıcı, Antonella'ya, "Seni İstanbul'a götürmek..." diye öneride bulunur, dersini de alır. Antonella, "Yapamayacağın şeyi söyleme" der. Bu Antonella'yı yedi sekiz yıl sonra yerinde bulamaz. Arar, bir genelevde bulur. Şaşalar ve öyküyü şöyle bitirir: "Dokuz yılın pomadları, kremleri elini iyice yumuşatmış, nasırını yok etmiş, elindeki nasırın sertliği hızla yüzüne yürümüştü." Siz isterseniz bu tümceye, "Belki yüreğine de..." tümcesini ekleyerek öyküyü noktalayabilirsiniz...

Hem ayrı ayrı birer öykü, hem de öyküler zincirinden oluşan (bir bütünün parçaları gibi) her öykü halkasının değişmez baş kişisi Markoni Zeki de anasının gözü... Gezmeye, görmeye bir türlü doymaz... Şakacı... Ayartıcı. Suskun Karadenizli lilyas'a bile yaşamı sevdiren... □

BEHZAT AY

Kitap Adları

Kafadan Doğumlular (Günter Grass, AFA Yay.Çev.Sibel Özbudun,231 s.)

Günter Grass, kafasından Tanrıça Atena'yı doğuran Zeus'a atfen "Kafadan Doğumlular" diye adlandırdığı kitabında, günümüz Almanya'sına farklı bir bakış getiriyor. Anlatısal deneme türünün örneği sayılan yapıt, yazarın '68 kuşağı ile bitmeyen hesaplaşmasını da içeriyor.

Beraatimi Tarihe Birakıyorum (Enver Topaloğlu, Çağiltay Yay. 50 s.)

Sessiz bir öfkeyi ve güçlü bir sevgiyi dile getirmiş Enver Topaloğlu. Genç bir ozan için tehlikeli sayılabilecek uzun şiirlerindeki başarısıyla dikkati çekiyor. "Eylül Yarası", "Sands İçin", "Tanıyamazlar Şehrin Delisi Sanırlar Beni" adlı şiirler usta ve dizelerine egemen bir ozanı müjdeliyor. "Parklar boştur kanapeler ıslak / ayışığı / altında gezen silahlı devriyelerden utanır / mevsim sonbahardır çünkü sonbaharda sevgilim / önce haziran sayfaları yırtılır anıların / kahn çivilerle üstümüze çapraz eylüller çakılır."

HAŞMET ZEYBEK, MUZAFFER HİÇDURMAZ

“Bir işçi filmi yaptık”

“12 Eylül sonrası yasalarla getirilen kısıtlamaları ve işçi sınıfının mücadelesini anlatmak istiyorduk” diye yola çıkmışlar. Öykü: Bekir Yıldız... Senaryo: Haşmet Zeybek... Oyuncu: Tarık Akan... Daha önce birlikte *Halkalı Köle*'de çalışmışlardı.

Kazlıçeşme deri işçilerinin geçirdiği bir kaza gazetelerde Tarık Akan'ın ilgisini çekince *Çark* projesi ortaya çıkar. Çalışmalar... Çalışmalar. '70'lerde başlayan Bekir Yıldız, Haşmet Zeybek diyalogu bu çalışmaya öncülük eder ve Burak Film yapımı *Çark* filmi çekilir.

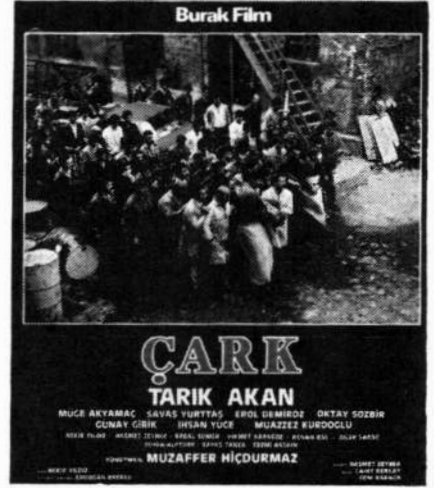
Haşmet Zeybek “Bunu yalın olarak almalıyım, işçi sınıfının mücadelesinin aileye yansımada ele alalım” diyerek işe nasıl başladıklarını anlattı. “Bekir Yıldız'ın *Kadın Polis* öyküsünden yola çıktık, kadın ve adam işsizdir, iş ararlar, kadın polis olur ve dışarıdaki baskı aileye de taşınmış olur. Sonra cam işçilerini ele aldık haksızlıklara kendiliğinden karşı çıkan bir adamı koyduk o bölüme, sonra geçtik örgütlü Dok işçisini anlatmaya, oradan da direnişe geçtik

Kazlıçeşme'ye...”

Üç ayrı mekân aynı atmosfer içinde ele alınır. Senaryo çalışmaları bitince de birlikte çalışacak yönetmen aramaya başlarlar. Kırk dokuz kişilik bir liste çıkarılır. Muzaffer Hıçdurmaz bu listede yoktur. Ama sonunda onun yönetiminde film çekilir.

1959'da *Meyhanecinin Kızı* isimli filmde set işçisi olarak Yeşilçam'da çalışmaya başlayan Muzaffer Hıçdurmaz *Çark* filmiyle ilk kez yönetmenlik yapıyor. 1962'de *Üç Tekerlekli Bisiklet* ile asistanlığa başlayan Hıçdurmaz Yeşilçam'dan fazla umutlu değil ama önerinin cazibesi onu beş ay önce geçirdiği kanser ameliyatına rağmen setlere atmış. “Yeşilçam'da ilk kez gerçek bir işçi filmi yaptık” diyor. Gerçekten direnişte olan işçilerle birlikte film çekmiş, onlarla birlikte yaşamış ve sonuçtan memnun.

Bütün ekip filmi, hem bir film, hem de film dışı bir olay olarak ele almış. Her şey profesyonelce olmamış. Sonuç olarak Ankara'da bin kişilik salonda binbeş

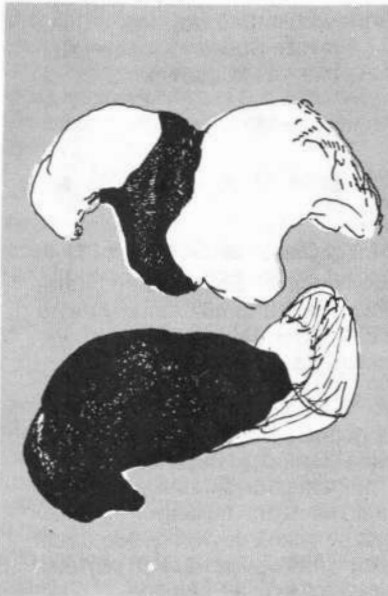

yüz kişi ile yapılan gala hepsini memnun etmiş.

Haşmet Zeybek, “Bireyci sanat işin teferruatı ile uğraşır, işin özünü kaybeder. Toplumcu sanat ise işin özüyle uğraşır, bazı detaylar atlanabilir” diyor, bu yüzden hataları, olanaksızlıkların yol açtığı eksiklikleri pek önemsemiyor. “Bu ülkede sinema yapılacaksa ana rahmi Yeşilçam olur. O kanallardan girmektir önemli olan. Biz de o kanallardan girdik. Sansür, dağıtım vb. aşa aşa ve bir kültür gerillası olarak bu filmi kare kare elde edip ortaya çıkardık.”

Eksikleriyle, fazlasıyla sahip çıktıkları *Çark* bu hafta Ankara'da gösterime giriyor.

Bekir Yıldız, Haşmet Zeybek ikilisinin birlikteliği yeni çalışmalar da üretiyor. Bir büyük proje hazır. '60'lı yıllardan başlayarak günümüze dek uzanan ve Haran, İstanbul ve Almanya'da geçen oldukça büyük bir proje... Şimdilik adına da *Yaman Göç* demişler.

SERĞİ / MİTHAT ŞEN

Mithat Şen'in Tem Sanat Galerisi'ndeki çalışmaları, nicelik ve nitelik bakımından farklı bir yere sahip. İlk bakışta kendini vermeyen, sonuna kadar izleyiciye yüklenen ve bunları yaparken de resimsel değerlerden ödün vermeyen Mithat Şen'in çalışmalarında, “ayrışık” ve farklı bir “iç dünya” bulunuyor. İzleyicinin anlayıp anlamamasını bir kenara itip, açıklama yapmamayı tavrı olarak geliştiren Şen, çalışmalarda oluşturduğu dünyayı sözcüklerle dile getirmek istemiyor. Konuşmamak konusunda son derece ısrarlı ve kararlı olan Şen, bu tavrıyla basınla ilişkilerin geliştirilebileceği fakat resmin hiçbir yere taşınamayacağı fikrini savunuyor.

Sanatçı siyah, beyaz ve gri renkleri kullanarak gerçekleştirdiği resimlerinde, bütünyle tanımsız, ele alınamayan, soyut

bir “görsel” dil oluşturuyor. Mithat Şen'in oluşturduğu anlatım dili, geniş lekelemeleri, açık-koyu oranlarını ve yaratıcı bir beyin sonuna dek zorladığı, en sade nâlini bulduğu bir resim dünyasını çağırıştırıyor. Mekan ve espas gibi resimsel sorunları çözüp, resimlerini tamamen “boşlukta oluşturan Şen, az renk ve sade formlarla desenlerin üzerine “artistik” bir anlatım da yükleyebiliyor. Uzun süre incelendiğinde, kimi figüratif çağrışımlar yapsa da bu çalışmalar “kendi içinde” oluşan bir hareketi yakalamış durumda. Düşünen, düşündüğünü hissettirmeyip, aynı potansiyeli izleyiciden de bekleyen Mithat Şen'in çalışmaları arasında, iç dünyanın en açık ve sınırsız olduğu nokta, sanatçının askerlik süresince gerçekleştirdiği desen çalışmaları.

NECME SÖNMEZ

SERGI

İSTANBUL

— 20 Ekim'de Galeri Lebriz'de açılan Sevinç Altan'ın resim sergisi 11 Kasım'a kadar gezilebilir.

— Fuat Acaroğlu'nun resim sergisi 3-28 Kasım tarihleri arasında Tem Sanat Galerisi'nde görülebilir.

— Teşvikiye Sanat Galerisi'nde 5 Kasım'da açılacak olan Doğan Paksoy'un resim sergisi 28 Kasım'da sona erecek.

— Avni Arbaş'ın Paris dönemi yağlıboya tablolarının yer aldığı sergi 9 Kasım'a kadar Artisan'da görülebilir.

— Ali A. Çelebi'nin 1981-85 dönemi çalışmalarını kapsayan sergisi Cumalı Sanat Galerisi'nde 12 Kasım'da sona eriyor.

GÖSTERİ

İSTANBUL

— İFSAK'ta 2 Kasım'da "Baskı" dalında ayın fotoğrafı gösterisi, 3 Kasım'da Bilge Olgaç'ın "Gülüştan" filminin video gösterimi ve 5 Kasım'da "Saydam" dalında ayın fotoğrafı gösterisi izlenebilir. 6 Kasım Cuma günü ise Antalya Film Festivali üzerine Hakan Balamir, Şenay Kalkan ve Yavuz Turgul'un katıldıkları bir söyleşi yapılacak.

— Mimar Sinan Üniversitesi'nin düzenlediği Sanat Bayramı'nda 2 Kasım saat 18.30'da "Acemi Hırsızlar" (İ Soliti Ignoti), 3 Kasım saat 18.30'da "Tatlı Budala" (The Party), 4 Kasım saat 14.00'te "The General", 5 Kasım saat 14.00'te "İtalyan Nikâhı" (Divorzio All'Italiana), 6 Kasım saat 14.00'te "Sherlock Holmes'un Özel Yaşamı" (The Private Life Of Sherlock Holmes) ve 16.00'da "Altına Hücum" (Gold Rush) filmleri izlenebilir.

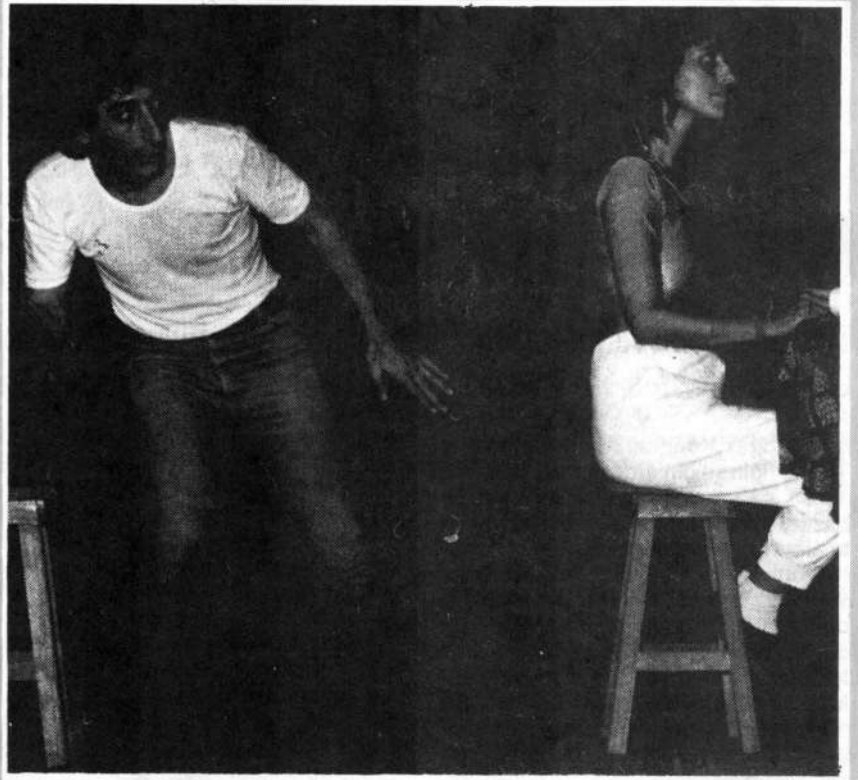
MÜZİK

İSTANBUL

— İstanbul Devlet Opera ve Balesi AKM Büyük Salon'da J. Offenbach'ın "Paris Hayatı" operetini 3 Kasım saat 20.00'de, Mozart'ın "Don Giovanni" operasını 7 Kasım saat 15.30'da sahneleyecek. Konser salonunda 7 Kasım saat 11.00'de E. Humperdinck'in "Hansel ve Gretel" adlı çocuk operası izlenebilir.

— İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın 6-7 Kasım günlerinde vereceği konserleri Tadeusz Strugala yönetecek. Ersin Pamukçu (viyola) ve Mehveş Emeç'in (piyano) solist olarak katılacakları konserlerde J. Chr. Bach'ın Viyola Konçertosu, Mozart'ın 21 numaralı Piyano Konçertosu ve Sibelius'un 5. Senfonisi seslendirilecek.

— 7 Kasım Cumartesi günü saat 21.00'de Pangaltı İnci Sineması'na "Yıkılın Ölüm" başlıklı bir müzik gecesi

Önemli Adam

"Ben bir ses duyunca duymadıysanız onu, benim gördüğümü görmediyseniz, düş sandınız hep."

“Önemli Adam”, Sabahattin Kudret Aksal'ın şiirli dille yazdığı bir düşünce öyküsü.

Çok yaşlı bir adam, yıllar yılı kendisine önemli bir görev verileceğini, önemli biri gibi algılanacağını düşler. Sonunda yıllardır çalmayan telefonu çalar ve ona bir söylev vermesi ("yorum yapması") için fırsat verilir. Çeşitli engelleri aştıktan sonra, adam, evden çıkmayı başarır ama artık çok geçtir.

Sabahattin Kudret Aksal, basılı oyun metninde, başlıca rolleri paylaşan çiftin çok yaşlı olduğunu, ancak gençler gibi de-

vindiklerini özellikle vurgulamış. Oysa, yönetmen Kemal Bekir, oyuncularını sadece gençler gibi devindirmiyor: Saçlarındaki aklara karşın, oyuncular tüm gençlikleriyle sahnayı dolduruyorlar. Oyunu bir "pandomim" biçiminde yorumlayıp sahnelemiş, yönetmen, Karı-koca rolündeki Ahmet Uğurlu ve Ülkü Danişoğlu, inanılmaz bir canlılık gösteriyorlar. Fuayede, Sabahattin Kudret: "Oyuncular öyle canla başla oynuyorlar ki, bu oyun biçimine isindim" dedi.

Ne olursa olsun, Sabahattin Kudret, geleneksel (traditional) olmayan oyunlara duyulan gereksinmeyi karşılayan önemli biri.

TURGUT ERİM

düzenlendi. Geceye, Haluk Özkan "Dost Dost İlle Kavga" ve yeni hazırladığı "İdam Gecesi" kasetlerinde özgün müzikleriyle, Gültekin Akın söyleşi ve şiirleriyle, sinema ve tiyatro sanatçısı Gülşen Tuncer, Nâzım Hikmet, Ahmed Arif, Sabahattin Ali, Hasan Hüseyin, M. İlhan Erdost ve Atol Behramoğlu'nun dizeleriyle katılıyor.

İZMİR

— İzmir Devlet Senfoni Orkestrası'nın 6-7 Kasım tarihlerinde vereceği konserlerde Şef İosif Conta. Beethoven'in Egmont Uvertürü, Lalo'nun İspanyol Senfonisi ve M. de Falla'nın Üç Köşeli Şapka Sütü'nün seslendirileceği konserlere kemancı İon Voicu solist olarak katılacak.

TOPKAPI HASTANESİ

DÜNDAR SİZ, NASIR VANLIOĞLU

Neo-Türkler

Türk pasaportu vermekle, Türk futboluna katkıda bulunmak arasındaki farkı gözden kaçırabiliyoruz. Galatasaray ve diğer takımlar yabancı transfer etmeli ama kalite daha yukarıda olmalı

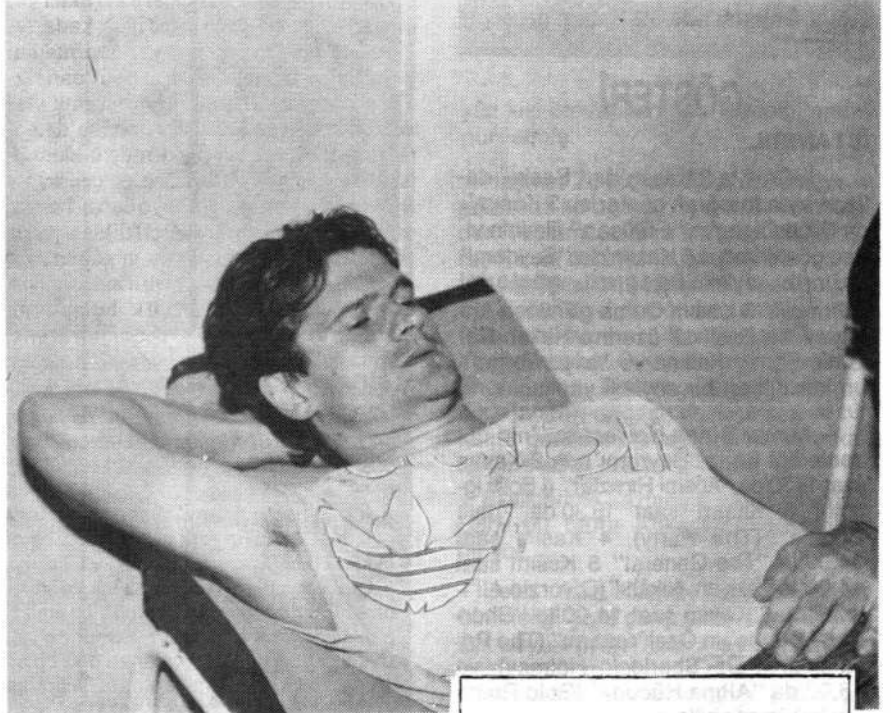
Boğaz Köprüsü'nün çıldırtan trafiğinde binlerce insan "bu ülkede yaşanır mı?" derken, birçok basketbolcu ve futbolcu Türk pasaportu almaya çalışıyordu. Basketbol Federasyonu bu yıl ülke basketboluna verdiği zarar açıkça ortaya çıkan yabancı sporcu uygulamasına artık "dur" dedi. Top eline geldiği zaman pas vermek için Amerikalı arayan oyuncuların basketbola katkıları ne olabilir? Bu karara ilk ve tek karşı koyma Galatasaray'dan geldi. Bu uygulamanın durdurulması için Danıştay'a başvurdukları gibi yönetmelikleri aşmanın başka yollarını da arıyorlar. Hackett'in yanında Paul Dawkins'i oynatmak için Dawkins'in anne ve babasını Türk yapmaya çalışıyorlar. Galatasaray'ın bu çabalarından çıkacak kararı, karşı olsalar da(!) günü geldiğinde yararlanmak için siperde bekleyen takımlar da var.

Galatasaray basketbolda kapanan kapıları futbolda ardına kadar açtı. Erhan Önal, İlyas Tüfekçi, Savaş Koç, Uğur Tütüneker gibi Avrupa'da yetişmiş Türklerin yanında Simović, Prekazi gibi yabancı futbolcuları oynatan Galatasaray bunlarla da yetinmiyor. Önce Kovaceviç'i Mirsad Güneş yaptılar. Ligin zirvesindeki ezeli rekabet karşılaşmasından evvel de Fransız Six, Dündar Siz, İranlı Nasır, Nasır Vanlıoğlu oluverdi.

Takımın sekiz Avrupalısından Fransız Six, yani Dündar Siz, Derwall çağırıldığı için Türkiye'de olduğunu söylüyor. Ayrıca en büyük zevklerinden biri de yeni yerler ve insanlar. Bir süre tenis oynayan Dündar, babası da profesyonel futbolcu olduğu için futbola seçmiş, sıkılana kadar da sürdürmek arzusunda. Futbolun, başka hobilere olanak tanıması sıkıntıları arasında.

Tahranlı Nasır da İran'da 5-6 yaşındayken başlamış futbola. 13 yaşında profesyonel olmuş. Futbolunu orada devam ettirme olanağı kalmadığından Türkiye'ye gelmiş. Sarı kırmızılı formayı giyebilmek için Türk vatandaşı olacağı günü antrenmanlara çıkarak ve Türkçe öğrenerek beklemiş.

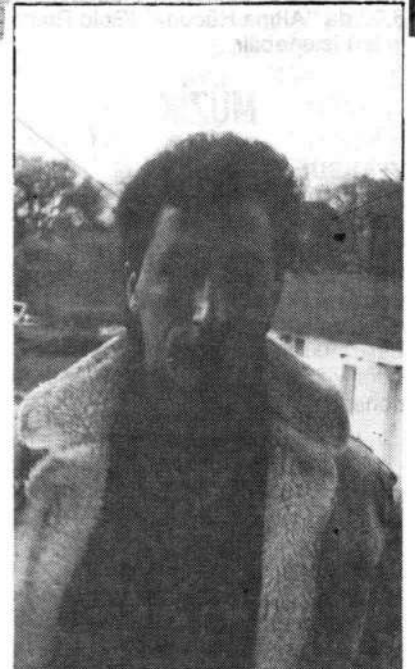
Gerçi bütün bunlar seyirciyi stadlara çekme açısından olumlu özellikler taşı-

▲ DÜNDAR SİZ: Uzun süredir dinleniyor

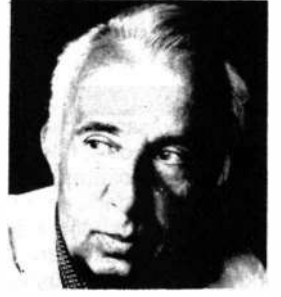
yor. Oynanan futbolun kalitesi de artıyor. Fakat yabancılara Türk pasaportu vermekle, Türk futboluna katkıda bulunmak arasındaki büyük farkı gözden kaçırabiliyoruz. Galatasaray ve diğer takımlar yabancı oyuncu transfer etmeli, ancak kalite daha yukarıda olmalı. Türkiye'de emekliliğini bekleyen oyuncular almak, Mirsad'ı, Dündar'ı Türk yapmak için onca emek harcamak Türk futboluna yarar mı veriyor? Pek öyle düşünmüyoruz. Galatasaray'ın gücünü ve kalitesini bir gömlek arttıracak kapasitede Erdal'ı hem de Galatasaray'da oynamak için can atarken bir kenara itmek, gerek Erdal'a gerekse Türk futboluna haksızlık değil mi? Yabancı transferi takıma güç katmak olduğu kadar da seyirciyi çeken, hasılatı arttıran bir rol oynar. Vitrin en kaliteli malzemenin bulunduğu bölümdür. Ama Galatasaray'ın vitrini malzemesine haksızlık yapıyor.

KAMİL ERDOĞDU

▲ NASIR VANLIOĞLU: Tahran'dan İstanbul'a

Yollar

1945 ilk baharında, II. Dünya Savaşı'nın sona ereceği günlerde, Orhan Veli'nin yeni çıkardığı şiir kitabı "Vazgeçemediğim" neredeyse satış haberlerini bastıran bir olay olmuştu basınıımızda. Vazgeçemediğim kısa kısa on bir şiirden oluşan bir kitapçaktı. Hemen her gün özellikle "Bir de rakı şişesinde balık olsun!" dizesine takılan yazılar çıkıyordu gazetelerde. Sabahattin Eyüboğlu, Ulus gazetesinde Vazgeçemediğim üstüne uzunca bir yazı yazmıştı o arada. "Ankara'da asfalt ısınmaya başladı, hadi artık oyalanma da gel" diye bağlamıştı sonunu. Orhan, Eyüboğlu'nun çağrısına uyarak Ankara'ya döndü. Döndü ama nasıl? Otobüsle!.. İstanbul Ankara arasında hep trenle gelir giderdik. Otobüs ancak trenin ulaşamadığı yerlerde zorda kaldıkça başvurulana bir araçtı o yıllarda. Üstelik seferdeki tüm otobüsler, lastikleri, motorları, karasörleriyle savaş öncesinden kalma hurda şeylerdi...

Orhan Veli'nin otobüs yolculuğu şaşırtıcı gelmişti bize! Hiçbirimizin gerçekleşmediği bir serüven gibi karşılamıştık. O dönemde o kadar önemsenmişti ki olay sonunda Orhan Veli'ye "Destan Gibi"yi yazdırdı!..

Ben ilk olarak 1957 yazında, Rüzgârlı Sokak'tan kalkan dolmuşlardan biriyile Ankara'dan İstanbul'a dönmüştüm. Karşılıklı gelen araçların kıyıya çıkarak birbirine yol verdiği, daracık bol kıvrıntılı, makadam üstüne asfalt dökülmüş bir şeydi yol. İllerin ilçelerin göbeğinden geçirdi. Geleni gideni pek yoktu. Bolu Dağı eteklerinde, kapısı penceresi yeşile boyalı, tabanı toprak barakamsı bir aşçı dükkanıydı yol üstünde karın doyurulabilecek tek yer! Bugün herkesin bildiği yolun durumunu yükünü anlatmam ise elbet gereksiz olur.

Yılda üç beş kez Ankara'ya giderim. Yolculuğum ilkyaz aylarına ya da güz başlarına düşerse karayolunu seçerim. Yaza doğru yeni süren yeşillerin iyileştirici tonlarıyla donanır yolun iki yanında dağ taş. Güz ayları yeşillerin ayrılık mevsimidir. Solar sararır, limon küfünden bakır kızılina kadar, duygularla dolu zengin renklere bürünürler...

Otobüs biletimi alırken, o güzel doğa görünümünün tadını çıkaracak bir yol-

culuk yapacağımı umarım. Oysa daha ilk kilometrelerde gördüklerim doğadan koparır bambaşka düşüncelere sürükler beni! 1957'den bu yana izlediğim kadariyla sürekli bir şantiyedir o yol! Durmadan genişletilir, düzeltilir. İstanbul'dan İzmir'e kadar olan bölümü, görkemli viadükleriyle ancak Birleşik Amerika'da görülebilecek bir otoyola dönüştü zamanla. Yolun iki yanında görülen çelişki ise ürperticidir. Batı'da otoyolların iki yanında sıralanan yapılar, çiftlikler yolun eriştiği lüksün birer parçası gibidirler, yol ile bütünleşirler. Bizde birbirinden çirkin uyumsuz yapıların, küçük hesaplarını öne alan sanayi kuruluşlarının, itiş kakış, birbirini dirsekleyerek yığılmalarından oluşan bir kargaşa ortamıdır yolun iki yanındaki yerleşme düzeni! Dünyanın hiçbir yerinde, yoksulluk bilisizlik ile lük-

Cumhuriyetin ilk döneminde, hesabını kitabını bilen, dışa bağımlı olmaktan ürken, parasının değeri üstüne tltreyen, sanayileşme çabasında bir devletlik biz! Ayağımızı yorganımıza göre uzatırdık. Karayolları lüksü, otomobil tutkusu hesabımızı şaşırtan en büyük etken oldu.

şün, ayrıcalıklı olmanın, gelene geçene dil çıkarır gibi, böylesine bir yüzgözlükle sarmış dolaş olduğunu göremezsiniz! Karayolları Yasası yolun iki yanında otuz metreden yakın yapı yapılmasını önler. Dinleyen kim? Tümü ilk fırsatta yıkılmak zorundadır yapılanların. Oysa o ilkel durumlarıyla bile malzemeleri işçilikleriyle milyonlara mal olmuş,tümü şu son beş on yıl içinde türemişlerdir!

Yolun düzensizliği ayrı bir derttir. Trafiğin ana yükünü oluşturan kamyonlar, tırlar ile talime çıkan askeri araçlar, yolun hızını keser, trafik akışını aksatırlar.

Bu arada Karayolları ekipleri çizgilerini çizmek, yakınındaki askeri birlikler atış gibi nedenlerle en işlek saatlerinde yolun kapatılmasını isterler. Bu gibi aksaklıkların ekonomik açıdan yolaçtığı zarar düşünmek henüz bizim aklımıza gelmeyen bir sorundur.

Kentlerin yakınlarındaki kavşaklarda, geniş arsalarda yüzlerce kamyonun boş beklediğini görürsünüz. Her biri bir servertir. Birinin bedeliyle bir ya da iki ev alınabilir, bir işyeri açılabilir, beşinin onunun değerine ise bir fabrika kurulabilir. Haftada bir iş bulup beş gün yata yata bekledikleri yerde çürümektedirler...

Karşı yönden gelen, yolunuz üstünde geçtiğiniz ya da sizi geçen otobüsler yarı yarıya boşurlar. Rize'ye, Van'a, Antep'e giderler. Nasıl kurtarır bu iş? Düşünür içinden çıkamazsınız. Kurtaranı kurtarır, kurtaramayanı batır gider. Şu son otuz yıl içinde kaç firma silinip gitmiştir yoldan! Ya Mercedes ya M.A.N'dır gördüğünüz araçlar. Lastik eskitir, benzin tüketirler! Kime yazar bu gidiş gelişler? Yabancıya! Her otobüs yolcusu, kaba bir hesapla, biletinin dörtte birinin tutarını Mercedes'e ya da M.A.N'a öder. Sonuç olarak Alman fabrikaları işler, bizde işsizlik artar!

Denilebilir ki ekonomimizde, sosyal yapıımızdaki çarpıklıkların aynası, güvenilir bir göstergesidir yollar. Şu son otuz - kırk yıl içinde karayollarındaki sürekli değişikliği buna karşılık demiryollarının boşlanışını izledikçe beliren şu oluyor: Eski makadam şoseler iki üç şeritli asfalt yollara, otoyollara dönüştükçe paramızın değeri düşüyor! Enflasyonu körükleyen en büyük etken karayolları ile karayolları taşımacılığı oldu. Yolun kaymağını alabilen alıyor. Yola ödediğini sattığına yükleyebilen yüklüyor. Tüccar ya da sanayici alıcıdan, özel arabasıyla dolayan doktor hastasından çıkıyor yolun giderlerini. Ödediğini başkasına ödebilecek güçte olmayan memur, işçi, dar gelirli enflasyonun altında eziliyor, lokmasından kısıyor!

Cumhuriyetin ilk döneminde, hesabını kitabını bilen, dışa bağımlı olmaktan ürken, parasının değeri üstüne tireyen, sanayileşme çabasında bir devletlik biz! Ayağımızı yorganımıza göre uzatırdık! Karayolları lüksü, otomobil tutkusu hesabımızı şaşırtan en büyük etken oldu...

BULMACA

SOLDAN SAĞA

1. 1901-1974 yılları arasında yaşamış, çeşitli lise ve üniversitelerde sosyoloji, felsefe ve düşünce tarihi dersleri okutmuş, yetmiş dolayındaki eseri arasında en önemlisi Tanzimat sonrası düşünce hayatımızı ve önemli düşünce akımlarını ele aldığı "Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi" olan düşün adamı... Güzel kokular, baharat, iğne iplik satan kimse. 2. İstanbul'da Hristiyanlık döneminin en önemli eserlerinden biri olan kilise - Batı Akdeniz'de bir körfez - Bir rafinerimiz. 3. Göl sularının düzeyini ölçmek için kullanılan alet - "Bağımsızlık ve özgürlük benim karakterimdir" diyerek kendini ifade etmiş düşün ve eylem adamı. 4. Vilayet - Kocaeli'nin bir kasabası - Hane - Maksim Gorki'nin bir romanı. 5. Bir şeyin en aşağı ve derin yeri - İşaret - Bir besin maddesi - Batı Afrika'da bir ülke - Çayır bitkisi. 6. Sanat ve bilimde başkalarından ayrı düşün ve davranışlarıyla ayrılma, çığır açma - Amerika Birleşik Devletleri'ni oluşturan eyaletlerden biri - Büyükdamarlardan biri. 7. Fski dilde baba - Sinir - Radyumun sembolü - Eski dilde "sanki, güya" anlamında kullanılan bir zarf - Bir yüzey ölçü biriminin sembolü. 8. İnsanların tanrıya inanış ve bağlanış sistemleri - Dünyanın ekvatora paralel en yakın kuzey ve güney bölgesine ait olan - Litrenin kısa yazılışı - Şehir aydınlatmasında ve reklamcılıkta kullanılan bir element. 9. Ek - Ticari ve mali işlemlerde kullanılanabilen kısa vadeli sermaye - Akım şiddet birimi kiloamperin sembolü - Bir nota. 10. Dökme demir - Gerçek - Orta Amerika'da bir ülke - Molibdenin sembolü. 11. Asya'da bir yarımada - Günümüz iktidarınca kötü bir taklidi uygulanmaya çalışılan, piyasaya devletin müdahale etmemesini esas alan ekonomi modeli. 12. Bir tür otomobil yarışı - İçine daha çok meyve sebze konulan kâğıt torba - Bir nota. 13. Karakter - Soyaçekim, kalıtım - Bir bağlaç - Hayvanların yatıp yuvarlandıkları tozlu yer. 14. Köpekbalığıgillerden dikenli bir balık - Çinkonun sembolü - Beddua - Bir zaman birimi - Özellikle altın için kullanılan bir ağırlık birimi. 15. İsim - Bir ilimiz - 1927'de doğmuş Galatasaray Lisesi'ni bitirip hukuk öğrenimi gördükten sonra daha çok tiyatro tarihi üzerine araştırmaları ve eserleriyle tanınmış, geleneksel tiyatro ile çağdaş tiyatro arasında bağ kurmaya çalışmış yazar, araştırmacı, öğretim üyesi - Üzüm veren bitki. 16. Başkanlık etme - Sebep - Radonun sembolü - Lezzet. 17. "Geçme namert kör-rüsünden/... aparsın su seni" - Duman kırı - Bir organımız - Bir tür boya. 18. Ortodoks kilisesinde 1654'te Rus patriği Niko'nun reformlarına karşı çıkan Rus-

lar - Eski bir tarihi anlatmak için kullanılan deyim - Aydınlar için kullanılan bir kısaltma. 19. Yılın önemli günlerini ve gerekli bilgileri içeren yıllık - Ayrılıkçı Bask Örgütü - Cet - Casus. 20. Bir dalın en iyisi - İnsan kanı emdiğine inanılan hortlak - Bale yapan dişi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1. "Ateş-ten Gömlek", "Vurun Kahpeye" adlı romanlarında Kurtuluş Savaşı'nı desteklemiş, Amerikan mandasını isteyenler arasında yer almış, "Sinekli Bakkal" ile en çok okunan kitaplardan birini yazmış yazarımız - Tanrı. 2. Nimetşinas - Kökten. 3. Mikroskop camı - İtalya'da bir ova ve nehir - Şarkı ve türkülerde her kıtadan sonra tekrarlanan bölüm - Şen, güzel ve genç kadın. 4. Bir çiçek - Lantanın sembolü - Baryumun sembolü - Geniş düzlük arazi - Adale. 5. Büyük, kocaman - Bir yaranın, aletin veya yerin taşıdığı mikropları yok etme işlemi. 6. Bir ülkenin yöneticisi, işbaşında olan kimse - Köle - Neonun sembolü - Yarnadağ ifrazatı. 7. Bir hayvan - Üniformaların nuz kısmına takılan saçaklı veya saç. ksız kumaş parçası - Tavla-da bir taşı - Turnabalığı büyüklüğünde eti beşenilen bir balık. 8. Kaybolmak - Zeytinyağlı bir yemek - Bir nota. 9. Güzel söz söyleme ve hitabet sanatı - Bir müzik aletini çalan kimse - Bir tür başlık. 10. Pay - Ardisıra gitme, izleme - İki farklı şeyi bir araya getirerek daha üst düzeyde yeni bir şey elde etme - Boru sesi. 11. Lityumun sembolü - Bir göz rengi - Hakbilirlik - Eski dilde bayram - Otomobilin bir parçası. 12. Hawaii'de yetişen bir tür kereste - Hasta muayene ve bakımı yapılan yer - Kansızlık. 13.

Uganda'da ünlü bir hava baskınına sahne olan şehir - Çeşitli eşyalar üretmek üzere hayvan derilerinin kimyasal işlemlerden geçirilerek işlendiği yer - Su. 14. Geniş ve ağaçlıklı şehir yolu - Elle çalışma ve bunun karşılığı - Piyasa için üretilen mal. 15. Bir hayvan - Taşınmaz mallar veya bankaya yatırılan paranın getirdiği gelir - Bir hayvan - Böbreküstü bezi. 16. Akarsular tarafından taşınan kum ve taşların su akımının yavaşladığı yerde çökmesiyle oluşan tortul - Namzet. 17. Vücut veya cisimlerin yüzeyinde biriken pislik - Boğa güreşi yapılan yer - Alüvyon - Shakespeare'in roman kahramanı olan bahtsız kral. 18. İki kişinin kullandığı küçük yelkenli - Bir nota - Geçmişe duyulan özlem. 19. Örümceklerin, balıkçıların ve kaderin ördüğü - Numaranın kısa yazılışı - Argo-da kabadayılık göstermek - En kısa zaman süresi. 20. Gözlemevi - Amaç - Bir sayı.

GEÇEN HAFTANIN ÇÖZÜMÜ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	T	R	I	P	E	C	I	K	A	N	H	O	G	A	S	A	N			
2	A	T	A	K																
3	C	A	M	A	Y	E	T	R	I	M	A	N	I	V	E					
4	E	R	R	A	T	A	R	K	A	V	A	R	M	A						
5	K	A	R	G	L	M	O	N	Z	E	L	F	W	S	K	T				
6	K	R	I	S	T	A	L	M	T	A										
7	Q	A	K	A	L	A														
8	K	E																		
9	O	T	O	P	A	R	K													
10	M	A	L																	
11	M	A	E	N																
12	D	O	V	E	R	M	A	K												
13	A	T																		
14	N	O	T																	
15	A	T																		
16	R	A																		
17	L																			
18	R	A	N	T	I	Y	E													
19	M																			
20	U	Z	A	M	A															

ÖDÜLLÜ BULMACA

Aşağıda okuyacağınız şiirin kime ait olduğunu biliyor musunuz?

ROBESPIERRE

Her gün biraz daha yalnız Robespierre
Ve Fransa biraz daha uğultulu
Yalnızdır akşamı yok edilen bir subay
Bilinmez ürkütölmüş atları ne çok

Her yalnızlık biraz ihtilal

Çok şeyleri kadınlar için yaptım,

Onlar ki yokmuşum gibi sevdiler beni
Beğenmek beğenilmek gibi ayrı kaldılar
Bir gün de akşamı, ben o akşamı hiç
unutmam

Her sessizlik biraz ihtilal

İşte bir tanrı evi, kimlerki geçerken
Sonra çılgınlar gibi kalabalığa
Belki de yarı kalmış bir sevgiye
koşuyorlar

Belki de her boyun eğdikleri, her diz
çöküş

Yavaşça bir ihtilal.

Eğer doğru yanıt biliyorsanız, adınızı, soyadınızı, adresinizi belirterek en geç 7 Kasım 1987 tarihine kadar dergimizin İstanbul adresine gönderiniz. Çekilişle belirleyeceğimiz üç kişiye 10.000 TL. değerinde çeşitli kitaplar armağan edeceğiz.

SÖZCÜKLERLE OYNAYALIM

1) Aşağıda harfleri karışmış sözcüklerin her biri Sovyet edebiyatının tanınmış adları. Bulabilecek misiniz?
Yelgovo-Çimerovsafi-Barebayvek-Vefayed-Sivotokrs-Ovratkas-Devranbo-Aronçg

2) Her harfi bir kere değiştirerek ve her defasında anlamlı sözcükler türeterek ZEVC'ten ŞART'a ulaşabilir misiniz?

GEÇEN HAFTANIN YANITLARI

ÖDÜLLÜ BULMACA

"İki Bin Yılı'nı Düşünmek" adlı şiir
Ömer Faruk Toprak'a aittir.

SÖZCÜKLERLE OYNAYALIM

1) Pink Floyd - Police - Rolling Stones
- Dire Straits - Scorpions - Genesis -

Led Zeppeline - Duran Duran

2) SİPA - SİRA - SARA - KARA - KARE

43. haftanın talihlileri:

Fethi Savaş Selçuk - İzmir

Ahmet Can Bilgin - İzmir

Hasan Basri Karabay - İstanbul

**BEKLENEN ÖZGÜN KASETİ ÇIKTI
YAPIM: DAMLA Video Plak Ltd. Şti.
524 96 79 - 524 99 92**

**ÜLKEME
GELSİN BAHAR**

*Dinsin fırtına gülüm
Erisin dağlarda kar
Hasretlik sona ersin
Ülkeme gelsin bahar*

**ABUZER
KARAKOÇ**

Sevgili, güzel kardeşim
AYDIN EROL
Seni özlüyordum. Demek dinmeyecek.

ORHAN ALKAYA

Aydın Erol

1956.....

Bitmeyecek mücadelemizde yaşayacaktır.

Ankaralı Dostları

Oğlumuz Doğu'nun doğumunu
tüm dostlara müjdeleriz.
23.10.1987

Gülizar-Ali Özdemir/Stuttgart

tv

1 PAZAR

TV 1

10.00 Voltron
10.30 Pazar Sineması (Kaza)
12.00 Pazar Konseri
12.45 Çizgi Film
13.00 Dönüşü Olmayan Yol-3
13.45 Haberler
14.00 Müzik
14.15 Spor Magazin
16.40 Televizyonda Sinema (Kanun ve Düzen)
18.00 Haberler
18.10 Stüdyo Pazar
20.00 Haberler
21.00 Bizi Güldürenler
22.00 Askerler-4
22.55 Spor
23.55 Haber Dosyası

TV 2

14.00 Haberler
14.10 İşte Pazar
17.00 Bitmeyen Görev
17.45 Hayvanlar Alemi
18.30 Televizyonda Sinema (Ekinler Yeşerince)
20.00 Saz Eserleri
20.15 Bizim Ev-5
21.00 Spor
21.30 Haberler
22.10 Orhan Boşan'la Pazar Geceleri
23.45 Haberler

2 PAZARTESİ

TV 1

07.01 Günaydın Türkiye
09.00 Kapanış
15.00 Açılış
15.01 Öğleden Sonra
17.00 Haberler
17.15 Sağlık
17.30 He-Man
18.00 Her Şey İnsanlar İçin
19.00 Palmer Kasabası-5
20.00 Haberler
20.45 Hava Durumu
21.00 Mesela Muzaffer
22.03 32. Gün
23.13 Buddenbrook Ailesi-4
00.13 Haber Dosyası

TV 2

19.00 Haberler
19.10 Merhaba Çocuklar
19.35 Bizim Sazımız Bizim Sözümüz
20.00 Müzik
20.10 Pazaratesi Oyunları
21.00 Su Perisi Kayıklar
21.30 Haberler-İngilizce Haberler
22.10 Kayıp İmparatorluklar-4
23.00 Tele Mozaik
23.45 Haberler

3 SALI

TV 1

07.00 Günaydın Türkiye
09.00 Kapanış
15.01 Öğleden Sonra
17.00 Haberler
17.15 Rüzgâr Gülü
17.45 Hanımlar Sizin İçin
20.00 Haberler
21.00 Sanatımızla Anadolu-3
21.30 Mevlid Kandili
23.15 Türk Tasavvuf Musikisi Korosu
23.45 Haber Dosyası

TV 2

19.00 Haberler
19.10 Merhaba Çocuklar
19.35 Besteciler ve Yorumcular
20.00 Mevlid Kandili-Sohbet
20.15 Merak Ettiklerimiz
20.45 Haftanın Dizisi (Tutkular Tükendikçe)
21.30 Haberler
22.10 Süpervizyon
23.00 Kanun Namına
23.45 Haberler

4 ÇARŞAMBA

TV 1

07.00 Günaydın Türkiye
09.00 Kapanış
15.01 Öğleden Sonra
17.00 Haberler
17.15 Az Gittik Uz Gittik
17.45 Akşamın Getirdikleri
19.15 Altın Kızlar
19.40 Burhan Felek Özel Programı
20.00 Haberler
21.00 Eğer Yarın Olursa
22.01 Ben Bilirim
22.55 Quincy-1
23.45 Haber Dosyası
Not: Porto-Real Madrid maçı naklen yayını gerçekleştirildiği takdirde program akışında değişiklik olacaktır

TV 2

19.00 Haberler
19.10 Merhaba Çocuklar
19.35 Düğün Bugüne Musikimiz
20.00 Medeniyet
20.45 Perihan Abı
21.30 Haberler
22.10 Dünya Sinemalarından (Fedora)
24.00 Haberler

5 PERŞEMBE

TV 1

07.01 Günaydın Türkiye
09.00 Kapanış
15.01 Öğleden Sonra
17.00 Haberler
17.15 Buradan Başla
17.40 Unutulan Hikâye
18.05 Bulmaca
18.30 Walt Disney'in Harika Dünyası
19.20 İnanç Dünyası
20.00 Haberler

21.00 Gönül Dostları-4
22.00 Otuzların Dünyası-4
22.35 Unutulmayanlar
00.15 Haber Dosyası

TV 2

19.00 Haberler
19.10 Merhaba Çocuklar
19.35 Gençlerle Birlikte
20.10 Örtü
20.40 Haftanın Dizisi (Tutkular Tükendikçe)
21.30 Haberler
22.10 Hafta Arası
23.45 Haberler

6 CUMA

TV 1

07.00 Günaydın Türkiye
09.00 Kapanış
15.01 Öğleden Sonra
17.00 Haberler
17.15 Gençlik ve Bilim
17.30 Polyanna
18.00 Gençlik
20.00 Haberler
21.00 Tepedekiler-5
22.00 Haber Programı
23.00 Mavi Ay-5
23.50 Haber Dosyası

TV 2

19.00 Haberler
19.10 Merhaba Çocuklar
19.35 İstanbul'un Ulu Ağaçları
20.00 Küçük Konser
20.15 Sihirbaz Blacke
21.00 İslam ve Toplum
21.30 Haberler-İngilizce Haberler
22.10 Televizyonda Sinema (Hırsızlar)
00.10 Haberler

7 CUMARTESİ

TV 1

10.00 Cumartesi Cumartesiye
13.00 Cumartesi Onuç
14.00 Haberler
14.05 Cumartesi Onuç
14.30 İngilizce Öğrenelim
15.00 Müzik
15.30 Görünmez Adam-Son
16.15 Yaşama Savaşı-5
17.00 Haberler
17.15 Televizyonda Sinema (Eski Günlerdeki Gibi)
19.15 Yeni Besteler
19.20 Cehennem Sıcığında - Son
20.00 Haberler
21.00 Kuruntu Ailesi
22.02 Bir Cumartesi Gecesi
24.00 Bayan Murple-3
00.50 Haber Dosyası

TV 2

19.00 Haberler
19.10 Merhaba Çocuklar
19.35 Spor
20.00 Gençlerden Gençliğe
20.20 Veda Çetinkaya Konseri
20.45 Haftanın Dizisi (Tutkular Tükendikçe)
21.30 Haberler-İngilizce Haberler
22.10 Televizyonda Sinema (İşte Eğlence)
00.10 Haberler

▲ Jean Paul Belmendo

Hırsızlar

(La Casse)

Yönetmen: Henri Verneuil, Senaryo: David Goodis'in romanından Vahe Katcha, Henri Verneuil, Oyuncular: Jean Paul Belmendo, Omar Sharif, Dyan Cannon, Robert Hossein. Fransız - İtalyan ortak yapımı, 1971, 120 dak.

Fransız sinemasının yaşlanmayan macera adamı Jean Paul Belmendo'lu gösterişli bir film. Sinemaseverlerin Jean Gabin'li Sicilyalılar Çetesi filminden anımsayacakları, macera filmlerinin değişmez yönetmenlerinden Henri Verneuil'un Amerikan sinemasıyla rekabet etmek için çektiği büyük bütçeli bu film, Belmendo severlerin ilgisini çekebilir.

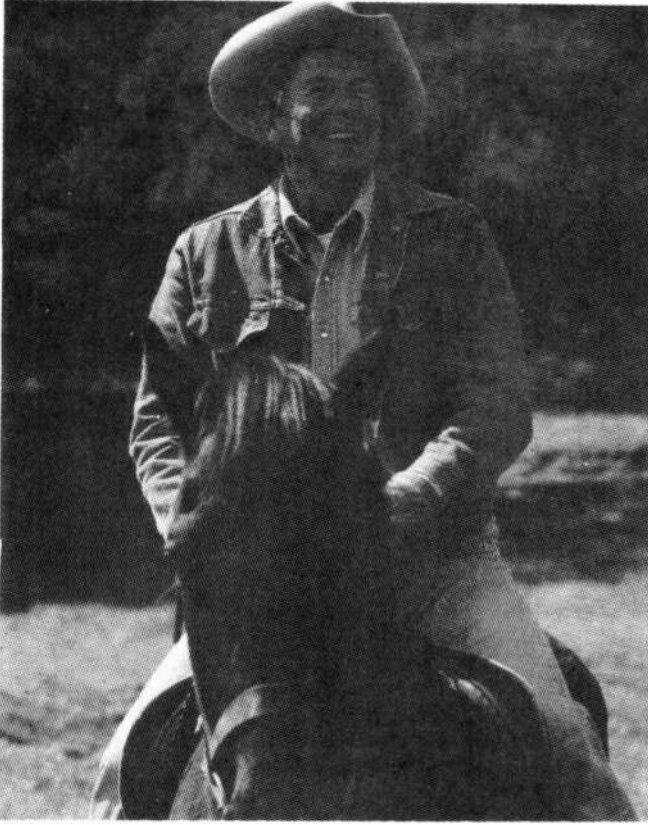
Filmin konusu ise kısaca şöyle: Bir soyguncu çetesi, ünlü bir zenginlin yakut koleksiyonunu çalar. Olayla görevlendirilen polis komiseri ise onları yakalamaya değil, bir milyon değerindeki taşları ele geçirmeye çalışmaktadır. (TV2, 6 Kasım Cuma)

Eski Günlerdeki Gibi

(Seems Like Old Times)

Yönetmen: Jay Sandrich, Senaryo: Neil Simon, Oyuncular: Goldie Hawn, Chevy Chase, Charles Grodin. ABD yapımı, 1980, 102 dak.

Komedi ve duygusallıkla anlatılan bir polisiye öykü. Genç bir yazar olan Nick, istemedi bir banka soygununa karışır. Gazetelerde boy boy fotoğrafı yayımlanır. Nick, eyalet savcılığına aday gösterilen İra'nın karısı Glenda'nın eski kocasıdır ve onların garajına saklanır. İra'nın seçilme şansı azalacaktır. (TV1, 7 Kasım Cumartesi)

▲ Ronald Reagan

Kanun ve Düzen

(Law and Order)

Yönetmen: Nathan Juran, Senaryo: John ve Gwen Bagni, Oyuncular: Ronald Reagan, Dorothy Malone, Preston Foster. ABD yapımı, 1953, 80 dak.

Amerika'nın artist başkanı Ronald Reagan'ın bir filmi geliyor ekrana. Şimdilerde Amerika'nın yıldızını parlatmaya uğraşan Reagan bu filmdeki

şerif rolüyle seçim kampanyalarında da oldukça ilgi çekmişti. Filmin öyküsü ise kısaca şöyle: Tombstone kasabasının şerifi Johnson kasabada düzeni sağlayabilmek için kanun kaçaklarına karşı amansız bir savaşa girer. Amacına ulaştıktan sonra sevgilisinin de ısrarıyla şeriflikten ayrılıp, başka bir kasabaya yerleşmeye karar verir, ancak düşmanları çoktur... (TV1, 1 Kasım Pazar)

Fedora

Yönetmen: Billy Wilder, Senaryo: Tom Tryon'un Crowned Heads adlı öyküsünden I.A.L. Diamond, Billy Wilder, Oyuncular: William Holden, Martha Keller, Hildgarde Knef. Batı Alman - Fransız ortak yapımı, 1978, 110 dak.

Sessiz sinema döneminin bir efsane yıldızının sesli film döneminde çöküşünü anlatan *Sunset Bulvarı* ile sinemaseverlerin unutamadığı bir film yaratan Billy Wilder yıllar sonra *Fedora* ile benzer temaları işliyor. Kıvrak bir anlatımla toplumu ele alan ve cinselliğe ilişkin mizahını hep dozunda götüren filmleri ile ilgi çeken Wilder'i sinemaseverler *Bazıları Sıcak Sever, Yarattıkları Adam, Kamp 17, Sokak*

Kızı Irma filmleri ile hatırlayacaktır. *Fedora*'nın öyküsü ise kısaca şöyle: Efsanevi film yıldızı Fedora, geçirdiği bir ameliyat sonucu perdeyi terketmek zorunda kalır. Mesleğine bağlılığı o kadar güçlüdür ki Fedora efsanesinin sürmesi uğruna kızını bile harcamaktan çekinmez. (TV2, 4 Kasım Çarşamba)

İşte Eğlence

Yönetmen: Gene Kelly, Oyuncular: Fred Astaire, Gene Kelly.

Ünlü Amerikan film şirketi Metro Goldwyn Mayer'in eski filmlerinden örneklerin verildiği müzikal bir film. Sinemaseverlerin mutlaka ilgisini çekecektir. (TV2, 7 Kasım Cumartesi)

Cuma Kızı

(His Girl Friday)

Yönetmen: Howard Hawks, Senaryo: Charles MacArthur ve Ben Hecht'in The Front Page adlı oyunundan Charles Lederer, Oyuncular: Gary Grant, Rosalind Russell, Ralph Bellamy. ABD yapımı, 1940, 92 dakika, siyah-beyaz.

Klasik Amerikan sinemasının ünlü yönetmenlerinden Howard Hawks'ın bir güldürüsü geliyor ekrana. Unutulmayan oyuncularından Gary Grant'ın oynadığı film, 1931'de Lewis Milestone'un perdeye aktardığı ve sesli sinemanın ilk klasiklerinden sayılan *Baş Sayfa*'nın biraz değiştirilmiş ikinci çevrimi.

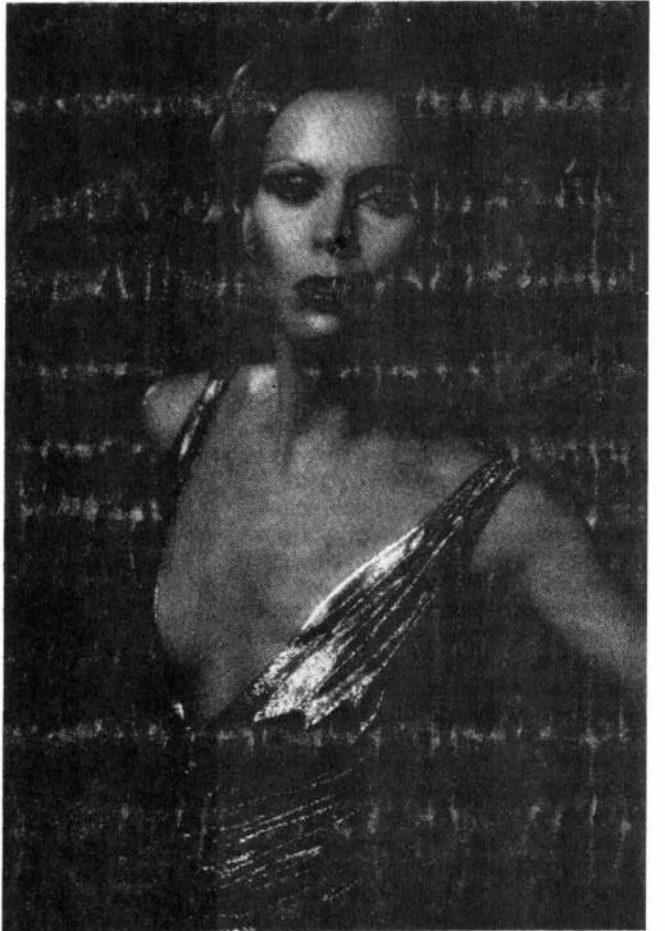
1950'li yıllarda İngiltere'de Movie dergisi yazarları arasındaki bir soruşturmada yaşayan en büyük yönetmen seçilen Howard Hawks, çeşitli ülkelerden birçok sinemacı için önemli bir hoca olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'na pilot olarak katılan Hawks ele aldığı öyküleri kusursuz bir anlatımla izleyiciye sunar.

Filmin öyküsü ise kısaca

▲ Gary Grant

şöyle: Walter'in eski karısı Hildy, Bruce ile evlenmeye hazırlanmaktadır. Son kez eski kocasını ve dostlarını görmeye gider. Bu arada akıl hastası bir katil, gazetelerin konusudur. Hildy, Walter ve Bruce de olayın içine girerler. (TV1, 5 Kasım Perşembe)

▲ Martha Keller

TRT ve spor

Az gelişmişliğin bir ölçüsü vardır! Ülkeler en azından kişi başına gelir hesabına göre bir hizaya dizildikleri zaman en yüksek üçte bir (yılda yedi sekiz bin doların üstü) orta üçte bir (üç bin doların üstü) ve sefiller diye üç genel gruba ayrılırlar. Türkiye en düşük üçte bir gelirli gruba girer, ama bu grubun en yüksek gelirli ülkelerinden biridir. Yani az gelişmişlerin engelişmişlerindendir. Gariban Afrika ülkeleri veya Afganistan gibi Asya temsilcileri ülkelerin yanında Türkiye görece olarak gelişmiş bile sayılabilir. Ancak bir kurum var ki ülkemizde; dünya sıralamasında en sefillerden daha sefil bir görünümle, uluslararası sıralamanın en gerisinde yer alacağı, haberleşmenin hâlâ duman ile yapıldığı, güvercinle haber uçurulan ülkelerin bile gerisinde, en ilkel ünvanına layık görüleceği kesin. Tabii TRT'den bahsettiğimizi anlamışsınızdır..

TRT'nin genel görünümünü içler acısı buluyorsanız, birde TRT'nin spor programlarının görünümünü inceleyin.

Aslında TRT'nin yazılı spor basınının hiçbir farkı yok tabii. Yazılı basın taraf tutar da, TRT tutmaz mı? İngiltere de milli maç oynanıyor adamlar gollerini sekizer sekizer dizerken ve takımımız açıkça rezil olurken, TRT spikeri neyin muhasebesinde? Santrayı nadir geçtiğimiz akınların birkaçında hakemler bize ofsayt vermişler de, İngilizlerin ofsaytlarını görmemezlikten geliyorlarmış. Bu gâvurlar bizlere hiç acıymıyorlarmış, hakemler açıkça taraf tutuyorlarmış.

Tabii taraf tutan TRT'nin ta kendisi. Geçen haftalarda yapılan Galatasaray-Fenerbahçe futbol maçında maçı sekisen ayrı kamera ile izleyen TRT Fenerbahçe'li Durmuş'un attığı ve binlerce kişinin nizamı olduğunu açıkça gördüğü, fakat hakemin saymadığı golü televizyon ekranlarına getirmediği gibi gene (ne tesadüf!) Fenerbahçe'nin bir atağında, Muhammet'in topu eliyle ceza sahasının içinde kontrol ettiği ve insanların penaltı verilmesi gerektiğini düşündüğü pozisyonu da televizyon başında gerçeği görmek arzusu ile yananların gözünden kaçırarak, sanki oymamış gibi davranması örnek bir olay teşkil ediyordu. Acaba her iki pozisyon un da es gelişmesinin nedeni Sayın Başbakan'ın akrabalarının takımını üzmemek olabilir miydi? Yoksa TRT gece saat onikiden sonra öfkelenen Fenerbahçe taraftarlarının bir "midnight special" yaparak isyana kalkışacakları tehlikesin-

▲ Ya mazallah vatandaşlar iyi futbol görüp beğenip, her şeyin iyisini istemeye başarlarsa...

den mi korkuyordu? İkincisi, esas olan korku ise böyle bir korkuya pek yer yoktu.

Aslında tabii büyük günah TRT'nin Galatasaray-Fenerbahçe maçının naklen yayınına engel olan tutumuydu. Bugünkü statü devam ederse TRT, kırk yılda bir doğru dürüst futbol oynayabilen bir takım çıkaran Türk futbolunda, son yılın formda takımı Galatasaray'ı başarı ile halkımızdan gizlemiş olacak. Ya mazallah vatandaşlar iyi futbol görüp, beğenip her şeyin iyisini, müziğin, tiyatronun, konserin, açikoturumun iyisini talep etmeye başarlarsa ne yapardı, beşinci sınıf üstadı TRT? Tabii tutum pek anlaşılabilir değil. Kulüpler birkaç milyar yatırım yapıp üstün bir takım kuracaklar, sonra da bu takımı TRT'nin iki saatlik yayın süresini doldurması için bedavadan TRT'nin hizmetine verecekler. Bir dakikalık bir televizyon yayınının milyonlara mal olduğu (fiyatları TRT belirliyor) bir ülkede, aynı TRT, bedeli 50 milyon olabilecek iki saatlik maçı üç beş milyona kulüplerin elinden kapacak! Böylesine yağma Hasan'ın böreği denmez de ne denir?

Aslında TRT'nin tarafılığı başka şekillerde de göz önüne geliyor. Örneğin bir TRT eski mensubu TRT'den ayrılıp da bir şirkete (ama spor takımı bulunan, örneğin basketbolda Efes Pilsen gibi bir şirkete) işe girse, tesadüfen TRT o şirketin basketbol takımının bütün maçlarını peşpeşe televizyondan verebiliyor da, Avrupa çapında derece alabilen yegâne spor dalımız olan, en başarılı takım sporumuz voleybolün ekrana gele-

bilmesi için sadece "askeri müdahale" diyebileceğimiz türden organizasyonlar gerekli.

TRT programlarını düzenleyenlerin en korktuğu şeylerden biri de halkın yeni birtakım şeyler öğrenmesidir. Onun için sabah akşam futbol. Maç öncesi saatlerce konuşsun, milli takımdan yıllar önce kovulmuş çalıştırıcı ile saçma fikirlerini yazılı basında zaten sayfa sayfa sergileyen eskinin eskileri. TRT'nin hangi özelliklerine güvenerek işe aldığı belli olmayan muhabirler, bir maç içinde sekiz defa Jupp Derwall'e soracaklar. "Şimdi ne düşünüyorsunuz?" Adam sırtını döner, kaçır bu saçmalığa muhatap olmamak için. Ama kamera burnunda aynı saçma soruyla: "Ne düşünüyorsunuz?" Sanki maç sonrası görüşülen futbolcunun kendi fikri yoktur. Onun için retorik soru "..... oldu değil mi?" Bırak uzman konuşsun be çocuk! Veya futbolcudan standart cevap, her spor programında aynı: "Takımımız iyi oynadı, arkadaşlarıma teşekkür ederim." Anavatana ve yavru vatana selamlar. NATO'ya, CENTO'ya bağlıyız! Basın ahlak yasasına uymayı taahhüt ettik!

TRT spor programları Türkiye'nin genel düzeyinin fersah ve fersah altında, hiçbir öğretici, eğitici, aydınlatıcı yönü olmadığı gibi ikinci sınıf bile değil. Yaratıcılık olmadığı gibi güzeli kopya bile yok. TRT'de spor henüz yuva yaşına bile girmede, emeklemeye çalışıyor. Tüm kadro değişmeden değişir mi? Herhalde hayır. Peki, hiç güzel tarafı yok mu? Maalesef...

'DENİZ GÖKÇE

SİNEMA-TİYATRO-FOTOĞRAF
GRAFİK VE YARATICI SANATLAR
MİMARLIK-ŞEHİRCİLİK-İÇ MİMARLIK
DEKORASYON-MOBİLYA-AKSESUAR
SERAMİK-HEDİYELİK EŞYA

Besay, ilgi alanınıza ve ihtiyacınıza yönelik yayın araştırması yapar, bilgi aktarır, yayını temin eder. “Door-to-door” yayın tanıtımı yapar. İsteklerinizi adresinize teslim eder. Hizmeti ayağınıza getiren kuruluştur.

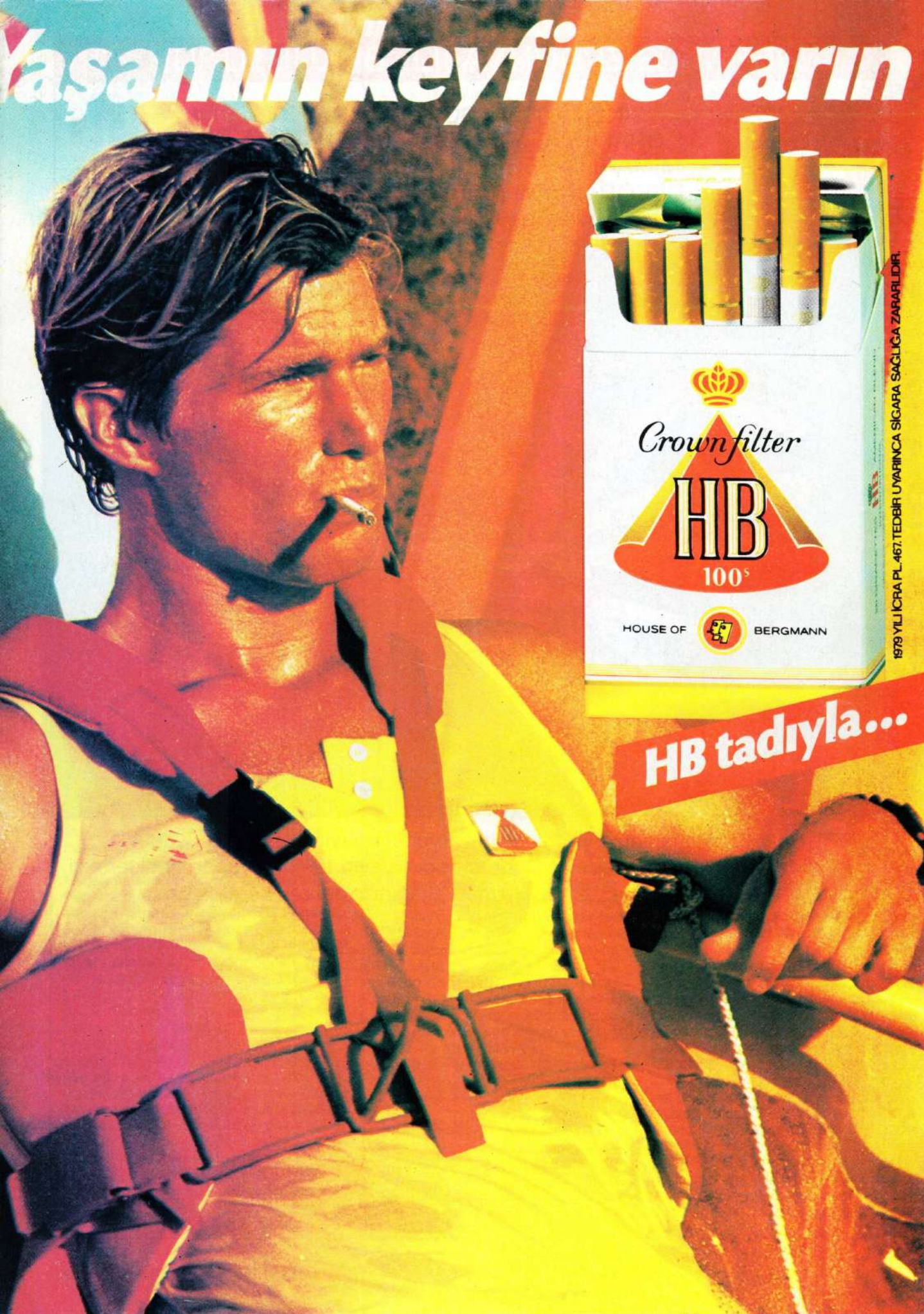
• 1988 Dergi abone kayıtlarımız başlamıştır.

BES UZMAN KI

UZMAN KURULUŞ

BESAY
YABANCI YAYIN MERKEZİ

İstiklâl Cad. Halep İşhanı No: 140 Kat: 5/49-51
Beyoğlu İSTANBUL
Tel: (1) 143 49 27 151 32 05
Telex: 25091

Yaşamın keyfine varın

HB tadıyla...

1979 YILI İKRA PL. 467. TEDBİR UYARINCA SİGARA SAĞLIĞA ZARARLIDIR.